

Planinski vestnik 12

glasilo Planinske zveze Slovenije december 1987

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1987

12

letnik LXXXVII izhaja od leta 1895

vsebina

Janez Bizjak	Gorski vodniki Vzhodnih Alp	513
Marjan Raztresen	Vrednotenje	514
Pavle Šegula	Manj nesreč zaradi preventive	516
Aleksander Čičerov	Gore odpirajo meje	519
Józef Nyka	Odprava z največ prvimi	520
Bojan Šrot	Trango Tower — stolp brez imena	522
Peter Gillman	Najkrutejša gora	523
	Trije osemtisočaki v 17 dneh	526
Mario Saletto	S čolnom iz zime v poletje	529
Matej Šurc	Iskanje igle v senu	533
Tine Lenarčič	Tradicija, dolga tri četrt stoletja	535
Milan Govekar	Pošta 64284 Triglav	536
Ivanka Korošec	Kraljestvo pod Skuto in Grintovcem	538
Ivan Koren	Železničar pod Špičko	540
Helena Tepina	Nočna moč triglavskega vrta	541
Peter Vovk	Čas za premissljevanje	542
Božo Jordan	Bjelolasica	543
Tone Škarja	Jalung Kang	544
	Odmevi	550
	Iz planinske literature	555
	Društvene novice	557
	Igrišča 3000	

Slika na naslovni strani: **Kočna in Grintovec**

Foto: Joco Znidaršič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9. p. p. 214. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Stojin, Tone Škarja, Nevenka Vogelcnik in Božo Zorko. Predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 5000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih, prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

ZATON ALI PONOVI VZPON LEGENDARNEGA POKLICA?

GORSKI VODNIKI VZHODNIH ALP

JANEZ BIZJAK

Povod za pisanje je dala nemška gorniška revija Der Bergsteiger, ki je letošnje osmo številko (avgust 87) posvetila problematiki gorskega vodništva v Alpah. K razmišljanju o domačih razmerah na to temo me je spodbudilo že dolgoletno jalovo dogovarjanje, kako bi z oživljenim gorskim vodništvom tudi pri nas obogatili našo anemično in neinventivno turistično ponudbo.

Časi se spreminjajo in mi z njimi, so rekli že stari Rimljani. Najbrž se noben poklic v dvesto letih ni tako spremenil kot poklic gorskega vodnika. Te splošne ugotovitve veljajo za vse alpske države. Nasledniki lovcev, nadlovcev, divjih lovcev, pastirjev, nosačev, skrivačev, tihotapcev, velikih pionirjev alpinizma, klasičnih alpskih prvopristopnikov in legendarnih nadelovalcev zavarovanih poti še danes opravljajo poklic, ki se ga po eni strani drži avreola izbranih in posvečenih, po drugi strani pa jih skomercializirana razprodaja Alp z masovnim vdorom tehnike potiska na obrobje potrebnosti.

Minili so časi, ko so zagoreli vodniki posedali pred vodniškimi pisarnami v Chamonixu ali Zermattu, s pipo v ustih čakali na kliente in se obenem pustili občudovati in fotografirati. Vodniške pisarne tudi niso več osrednji in najbolj iskani prostor turističnih centrov, ampak so potonile v gneči potovalnih agencij, športnih trgovin, kioskov in kavarnic. Toda beseda gorski vodnik v alpskem prostoru še vedno pomeni nekaj več. Zbuja spoštovanje in zavist obenem, povezana je z večim gibanjem v naravi, s kraljevanjem po sončnih grebenih in visokih vrhovih. Ob tej besedi ljudje pomislijo na nepozabna in neponovljiva doživetja v gorah, po drugi strani pa ničesar ne vedo o zadnji plati medalje, o intimni človeški podobi vodnika: ne poznajo njegovih strasti, čudi, sanj in zatajevanja. Ne vedo, kaj se, denimo, plete v njegovi glavi, ko mora svoje kliente navezovati v vrsto in jih popeljati na kakšno lahko goro, na kateri je bil več stokrat in mora pri tem potrpežljivo spet

več stotič razlagati in učiti osnovne vzle. Ne slutijo, kaj si vodniki mislijo, ko požirajo slabo voljo klientov, kadar so ti neizkušeni, izčrpani, ožuljeni, domišljivi in potem ponižani, ker niso prišli do cilja.

ŽE SKORAJ POZABLJENA ROMANTIKA

Kaj je gorski vodnik danes? Poznavalec skrivnih prehodov čez prepadne grebene do najvišjih špičkov ali tudi razumevajoč prijatelj, soplezalec in tovariš, ki zmore na vsaki poti pričarati nove razsežnosti doživljanja narave? Drzno speljanih skrivnih prehodov, ki so jih poznali samo vodniki, je v Alpah zmeraj manj. Samo dva primera: po slovitom grebenu Rôchefort v montblanški skupini se vsako poletno jutro potegne dolga vrsta alpinističnih in drugih navez; prečenje je še vedno hvaležna tura velikega formata, par excellence, kot pravijo Francozi. Včasih so vodniki skrbno čuvali ta greben kot svoj raj, v katerega nepoklicani niso znali priti. Drug primer je Burgnerjeva plošča v Velikanovem zobu (Dent du Géant); desetletja je predstavljala ključno mesto za najboljše vodnike iz Wallisa. Dandanes je čeznjo napeta debela fiksna vrh, prehod je postal lažji in varnejši, nekdanji čar Velikanovega zoba pa je obledel.

Gorski vodniki že dolgo niso samo domačini pod gorami, kmetje, lovci in divji lovci, ampak je med njimi vedno več mestnih ljudi: študentje, športni učitelji, akademsko izobraženi poklici, ki iščejo dopolnilno poletno zaposlitev ali pa žele popolnoma spremeniti način svojega življenja. In kar je bilo še pred tridesetimi leti nemogoče in za večino heretično: izpite za gorske vodnike v sosednjih deželah uspešno opravljajo tudi ženske; večidel so to znane alpinistke.

Novi časi prinašajo zahtevnejši obseg znanja in sposobnosti. Če so bili do konca šestdesetih let osnovni pogoji za gorskega vodnika brezhibno znanje plezalne tehnike v skali in ledu, vzorna alpinistična aktivnost, korektno obvladanje reševalne tehnike in prve pomoči, poznavanje

*Vesele božične praznike tistim, ki jih praznujete,
vsem bralcem pa zdravo, zadovoljno in uspešno*

novo leto 1988!

*Uredništvo in uprava
Planinskega vestnika*

gora in izkušnost, pridobljena z večletno pripravniško dobo, je dandanes ta seznam razširjen z znanjem psihologije, kulture, zgodovine, svetovne geografije, s tekočim obvladanjem tujih jezikov; vodniki morajo imeti organizacijske sposobnosti, biti morajo prodorni in iznajdljivi pri iskanju klientov doma in pri pridobivanju udeležencev za svoje izvenevropske programe trekingov.

SVETOVVLJANSKE RAZSEŽNOSTI

Z vodenjem in organizacijo trekingov v Himalajo in druga gorstva sveta (v programih so tudi težki osemstičaki) so gorski vodniki svojo dejavnost izvlekli iz utesnjenih domačih okvirov in ji dali nadih svetovljanskih dimenzij. Vzporedno s tem premikom se je večala njihova notranja dilema: se specializirati za vodenje pohodnikov po domačih gorah, stagnirati na ravni monotonega poučevanja za začetnike v številnih gorniških šolah, ali pa ob vsem tem postati še menažer, spiritus agens in profesionalni vodnik na vabljlivih in donosnih popotovanjih po svetovnih gorstvih. Na takih potovanjih pa gorski vodnik ni samo vodnik, ampak postaja tudi svetovalec svojim klientom, njihov tovariš in terapevt obenem. Zato mora poznati vsaj malo psihologije, obvladati mora stike med ljudmi, blažiti in preprečevati mora medčloveške spore, ki so vsakdanji pojav na odpravah po tujih gorah. V programih za šolanje gorskih vodnikov zavzema psihologija enakoverden delež ob plezalni in reševalni tehniki.

Kako je s temi programi pri nas, ne vem. Pred dvaindvajsetimi leti sem imel možnost поблиže spoznati način šolanja gorskih vodnikov v Avstriji. Po dvomesečnem gostovanju v visokogorski šoli so vsem inštruktorjem (prišli smo z vseh koncev Evrope) omogočili še vodniški tečaj. Vsaj polovico tečajnega časa smo porabili za predavanja o psihologiji in občutljivih medčloveških odnosih.

Zaradi poudarjanja teoretskega znanja so gorski vodniki v Vzhodnih Alpah znani kot dobri poznavalci teorije, vodnikom v Zahodnih Alpah pa pripisujejo boljšo praktično izkušnost ob istočasnem pomanjkanju teoretskega znanja. Za vodnike iz Chamonixa ali Zermatta so svojčas zlobno pripominjali, da vlačijo svoje kliente kot otepe slame, jih priganjajo in preklinjajo, zato so reveži zmedeni, izčrpani in od ture nimajo ničesar. Ne nazadnje moram omeniti, da postajajo gorski vodniki v Alpah pomembni nosilci nove zavesti o varovanju narave in okolja. Sami poudarjajo, da hočejo biti svojim varovancem zgled na terenu, zato jih informirajo, usmerjajo in izobražujejo. Zasuk v ekološko ozaveščenost je nedvomno izjemno pomemben v vodniški dejavnosti. Ne smemo pozabiti, da so cele generacije

alpskih gorskih vodnikov živele pod geslom: klient je kralj, njegova želja je moj ukaz. To je hkrati pomenilo podrejenost vodnika vsem muham petičnih klientov, vdano prenašanje njihove sebičnosti in oholosti. Danes take servilne podrejenosti ne poznajo več.

Še zmeraj pa velja železna lestvica, po kateri mora vodnik skozi življenje: najprej nosač in dolgoletna pripravniška doba; vrh piramide doseže, ko postane (z izpitom) pravi gorski vodnik in smučarski inštruktor, večkrat tudi učitelj v gorniški šoli. Po petdesetem letu lahko vodnik računa, da bo postal oskrbnik kakšne planinske kočice, ki je navadno toliko bolj znana in obiskana, kolikor bolj znanega oskrbnika ima.

Tiha želja vsakega mladega vodnika je ustanoviti oziroma organizirati lastno gorniško šolo. Željo uspejo uresničiti najbolj znani in najbolj sposobni.

ALPSKE VISOKOGORSKE ŠOLE

O alpskih visokogorskih šolah naj dodam tole: vsaka alpska država ima svojo nacionalno visokogorsko šolo. Poleg teh osrednjih, nad katerimi imajo roko gorniška združenja posameznih držav, lahko v vsakem pomembnejšem alpskem kraju najdete privatne gorniške šole, ki jih vodijo gorski vodniki. Posamezne nacionalne šole se razlikujejo po programih in po zahtevnosti tur in tečajev. Gorniške in

namesto komentarja

VREDNOTENJE

Vsakemu uredniku je nadvse težko sporočiti svojim bralcem novico, da se bo podražil »njegov« časopis. To vest mora napisati z izbranimi besedami, ki naj bi prepričale bralca, da je kljub višji ceni še vedno vredno brati ta časopis ali revijo, ker da bo prav zaradi višje cene bistveno boljše, pestrejše in zanimivejša. Kljub orokovičenemu koketiranju z bralci pa urednik natančno ve, da se ljudje med branjem njegovega pojasnjevanja jezijo nanj, kot da bi si on izmislil novo ceno, kot da bi on osebno imel kaj od povišane naročnine — kot se on sam jezi na svoje kolege — urednike drugih časopisov in revij, na katere je naročen, ki mu z nekoliko drugačnimi besedami sporočajo enako novico.

Z novim letom se bo naročnina na Planinski vestnik spet podražila. Prav

visokogorske šole so sestavni del turistične ponudbe v Alpah. Vsak kraj, ki hoče v alpskem turizmu kaj pomeniti, mora imeti takšno šolo.

Kakšne so te šole in komu so namenjene? Turistom, ki o gorah ne vedo ničesar ali zelo malo. Z vseh koncev sveta prihajajo v te šole popolni začetniki. V enotedenskih ali desetdnevni tečajih (navadno so razprodani za celo sezono) jih nauče hoditi v hribe, uporabljati osnovno opremo (čevlje, dereze, cepin, vrv) in jih zadnje dni vodijo po gorah, kamor bi sicer sami nikoli ne šli.

Pri nas takih šol (še) nimamo. Beremo pa veliko praznih besed o kompleksni turistični ponudbi, o novih programih itd., potem pa ne zmoremo pokazati ničesar svojega, zato naše tuje turiste množično prevažamo na izlet v Benetke.

Najmanj petindvajset let je že, ko smo začeli razmišljati o lastni nacionalni šoli alpinizma in gorništvu. V tedanjih časih evforije amaterizma in množičnosti take misli niso dobile podpore. Profesionalizem in gorništvu pri nas nikoli nista šla skupaj. Z leti so se zagnani ljudje utrudili in postarali. Prišle so nove generacije alpinistov, posamezni izjemni alpinistični in ekspedicijski uspehi so nas postavili v svetovni vrh. Postavili smo svojo vodniško šolo v Nepal, doma pa je ne znamo (ali nočemo). Niti ene osrednje, kaj šele, da bi bile gorniške šole in vodniške pisarne, recimo, v Mojstrani, Kranjski gori,

Bohinju, Bovcu, Solčavi ali na Jezerskem — povsod, kjer se turisti od dolgega časa nimajo kam dati in brezciljno vegetirajo od enega kosila do drugega. Po drugi strani pa je vsem samoumevno, da v obmorskih krajih nastajajo šole potapljanja, surfanja, tečaji tenisa...

NEZANIMIVO GORSKO VODNIŠTVO?

Kako je z gorskimi vodniki pri nas doma? Da ne bo kdo očital, da se nepoklican vtikam v posvečene zadeve, je nujno, da o viziji in perspektivah našega gorskega vodništva spregovore vodniki sami. Ne prištevam se k tistim, ki so že dolga leta prepričani, da poklic gorskega vodnika pri nas nima nobenih možnosti, se ne spleča, da tudi ni nobenih družbenih potreb, da bi imeli takšne poklice. Res je, da naše Alpe nimajo štiritisočakov Zahodnih Alp, kjer je gorsko vodništvo še vedno ugledna, donosna, častna in odgovorna poklicna dejavnost. Toda denarno uspešne gorske vodnike imajo še vedno tudi v Vzhodnih Alpah: v Dolomitih, Visokih Turah, pod Dachsteinom, torej v sosednjih gorah, ki niso dosti višje od Julijskih Alp. Nikoli ne smemo pozabiti, da je bilo nekdanje naše gorsko vodništvo enakovredno in enako spoštovano kot drugod v Alpah. Z desetletja dolgim prigovarjanjem, kako se pri nas nič ne spleča, so začeli vodniki sami verjeti, da se nič ne spleča. Danes je tako, da po na-

nenavadno bi bilo, če se ne bi. Že septembra so se bistveno podražili tiskarski stroški, nobenega dvoma ni, da se bodo kmalu spet, iz tovarne papirja pa pripeljejo skoraj vsako novo pošiljko po novi (seveda višji) ceni.

Ker nihče ne more niti slutiti, kolikšna bo v Jugoslaviji leta 1988 inflacija, si skoraj nihče ne upa dolgoročno zagotoviti cene za svoj izdelek. Tako so se tudi organi Planinske zveze odločili, naj bo naročnina na Planinski vestnik za prvo polletje prihodnjega leta 7000 dinarjev, kar pomeni, da bo stala vsaka številka nekaj več kot 1150 dinarjev.

Ko te dni premišljujemo o tej ceni, se nam zdi grozno visoka — kot se nam je lansko pomlad zdela nedosegljivo visok poletni dnevni penzion na našem morju za 5000 dinarjev. Toda čimbolj se je poletje odmikalo, tembolj se nam je ta cena zdela normalna — in konec avgusta se ji ni nihče več čudil. Prav tako se nam je letošnja pomlad zdela pretirano visoka cena za steklenico pivo v katerikoli planinski koči okrog Triglavu, ki jo je bilo treba plačati, proti koncu

poletne sezone pa se tej ceni že ni skoraj nihče več čudil.

Inflacija je zdaj pri nas 180- ali 190-odstotna, nekateri pravijo, da že presega 200 odstotkov. To pomeni, da bi morala biti po tej logiki letna naročnina za Planinski vestnik prihodnje leto kakšnih 15 000 dinarjev — ko bomo imeli plače kdo ve kakšne. Ker inflacijske stopnje za prihodnje leto seveda nihče ne pozna, se je kar realno pogovarjati o polletni naročnini.

Zdaj, konec leta 1987, se nam zdi ta številka ogromna; vprašanje je, kako bomo gledali nanjo čez pol leta.

Vsekakor na začetku prihodnje planinske poletne sezone v kočah okrog Triglavu z denarjem, ki ga bosta odšteli za eno številko Planinskega vestnika, ne boste mogli kupiti steklenice piva. Morda premislite o tem, ko boste zaradi novice o dražji naročnini slabe volje, in tudi zaradi tega ne napišite takoj upravi pisma, da se odpovedujete staremu prijatelju.

Na koncu koncev človek ne živi samo od kruha in vode — in na koncu koncev ne moreš prodati prijatelja za steklenico piva.

Marjan Rztresen

ših gorah vodijo tuje turiste tuji vodniki. Dovolj je prelistati nekaj tujih katalogov, da je človeku hitro jasno, kako dobro so vodniki zunaj organizirani in kako lepe devize vsako leto poberejo v naših hribovih. Preprosto ne verjamem, da pri nas ta poklic nima prihodnosti, vsaj v obliki popoldanske obrti v poletni sezoni. Poglejmo nekaj možnosti!

— Vodenje po brezpotjih in po neznanih predelih naših Alp. Pogoj za atraktivnost takih krajev je, da jih ocvamo pred nadaljnjo gradnjo poti, koč in pred markiranjem obstoječih steza. Dražljivost brezpotij in neobljudenih predelov, izjemna flora, neokrnjena divjina, vrednote torej, ki jih v Evropi srečamo le še redkokje.

— Jamarstvo in organizirano vodenje po notranjem labirintu našega visokogorja. Naravnih posebnosti naših Alp sploh ne znamo izkoristiti in prodajati.

— Popolnoma smo pozabili na vodenje po gorskih brezpotjih zunaj Slovenije: Velebit, Durmitor, Prokletije. Eksotika južne Evrope še ni zašla v naše turistične programe za tuje (in domače) goste.

VODNIKI SAMO Z ZNAČKAMI

Še nekaj. Znotraj PZS bomo vsekakor morali razčistiti nekatera trenja in zamere, ki nastajajo ob za naše razmere

izredno razvejani vodniški nomenklaturi — medtem ko hkrati pravega gorskega vodništva nimamo. Mladinska komisija ima mladinske vodnike, KVIZ ima planinske vodnike, gorski vodniki (redki, kolikor jih je še) pa se navezujejo na KA oziroma na KOTG. Če nič drugega, bo potrebno enkrat javno in brez zamere ovrednotiti delo, pristojnosti, sposobnosti in predvsem odgovornosti enih in drugih vodnikov, jih postaviti na pravo mesto. Boljša organiziranost enih ne sme sprožiti zavisti in razvrednotenja pri drugih, ampak mora dati spodbudo za odločnejši in kvalitetnejši nastop. Značka ene vrste, recimo, še ne pomeni menice za vsakršno vodniško aktivnost. Osebnost poznam nekaj planinskih vodnikov, ki jim je preprosto stopilo v glavo, da imajo značko, na kateri piše vodnik, o gorah in vodenju pa vedo zelo malo. Mučne so situacije, kakršnim sem bil priča v Visokih Turah in celo na Mont Blancu, ko nekateri, ki so se šli vodnike, niso vedeli kaj početi z vrvjo, niso znali vozlov in so svoje navne varovance vezali v čudno skrotovičena skrpučala, ko so v ledu šele študirali, kako se vežejo dereze; taki nam niso v čast.

Tudi zaradi takih stranpoti je potrebno narediti red.

ZIMA IN PLAZOVI V SLOVENIJI V SEZONI 1986/1987

MANJ NESREČ ZARADI PREVENTIVE

PAVLE ŠEGULA

Zima 1986/1987 je bila dolga, vendar brez izjemno nizkih temperatur. Značilna so bila dolga obdobja s temperaturami pod 0°C v dolinah, zaradi česar so bili daljši čas zaledeneli tudi večji vodni tokovi, tako Sora, Kokra, ponekod tudi Sava, vse to v času od konca decembra do sredine februarja.

Okrog 11. januarja je nebo nasulo veliko novega snega. Ta v višjih legah sploh ni povzročil težav, saj so ga tam ljudje vajeni. V dolinah pa je nastala prava zmeda; lahko rečemo, da smo bili med 11. in 18. januarjem po mestih prav paralizirani: zastajal je promet, bile so težave s strešnimi ogrodji, ki niso oblikovana in grajena za večje količine snega. Bilo je mnogo omrzlin, celo smrtnih primerov zaradi podhladitev. Suh, zrnat sneg je zasipal ceste, ogrožal ljudi na poti v službo. Zasute so bile tudi zgradbe, ponovno železnica. Pokazalo se je dokaj novih plazov.

V splošnih ukrepih se je zelo izkazala GRS, katere člani so evakuirali bolne in preminule. V zametanih in težko doseg-

ljivih naseljih so oskrbovali starejše ljudi s hrano. Minerji snežnih plazov so ukrepali na območju Koroške, Trziča, Škofje Loke, na račun so prišli tudi na kaninskih žičnicah in še kje.

V gorah je trajen mráz povzročil, da sneg ni kopnel; rahla vgrezajoča se snežna odeja ni dopuščala večje alpinistične dejavnosti. Prve težave zaradi plazov smo v gorskem svetu zabeležili šele po 19. marcu. Zmrzal je med drugim temeljito zrahljala kamenino. Posledice smo čutili še po začetku poletne gorniške sezone: v julij segajoča nevarna snežišča so bila vzrok nekaterim nevarnim zdrsom, nestabilna kamenina pa nesrečam alpinistov. Kar nekaj jih je omahnilo v smrt zaradi odrušenih oprimkov in podora lusk.

Podkomisija za plazove GRS je vestno spremljala dogajanje in zabeležila vsega osem zasutij v plazovih oziroma nesreč, ki jim je bil vzrok gibajoči se led in sneg.

Dne 11. 1. 1987 se je vračala s Komne 14-glava skupina turistov, planincev in smučarjev. Globok, nov sneg še ni bil uležan. Pod lovsko kočico je skupina sprožila kakih 50 metrov širok krajši plaz.

Ta je deloma zajel dva, bolj ali manj v celoti pa devet članov skupine. Nezasuti so brez težav našli pogrešane in jih v 15 minutah spravili na varno.

Sneга so za ta dan imeli prek glave, zato so se umaknili nazaj na Komno, naslednji dan pa varno sestopili v dolino.

Dne 13. 1. 1987 se je več smučarjev, domačinov, podalo na smučišča nad Kranjsko goro. Privoščiti so si želeli smučanje v nedotaknjemem, suhem, globokem snegu.

Okrog 11. ure so trije izmed njih nad nekdanjo »družinsko progo« sprostili mehko kložo, ki jih je nosila 20 do 40 m globoko prek raznih zaprek in skoznje. Dobili so številne praske, udarce na glavo, tilnik, hrbtenico in kolena. Ob pomoči tovarišev so se z lastnimi močmi vrnili na varno v dolino in dali opravka tudi tamošnjemu zdravniku.

Dne 13. 1. 1987 je domačinka iz Hotoveljske grape odšla po mleko k sosedu. Cesto med Poljanami in Vinharji so tiste dni pridno zasipavali plaziči s pobočij nad cesto; tako je eden od teh zajel in pahnil tudi njo proti potoku Hotavljji. Iz plazovine si je pomagala kar sama in se za tekla k najbližjemu sosedu, nepoškodovana, četudi dokaj zmedena in nebogljenja.

Dne 14. 1. 1987 pozno zvečer, ob 22.10, je na odseku Vilhelmina, stare in opuščene ceste med Zagorjem in Čolniščami, plaz zasul avtomobil z dvema potnikoma. Rešila sta se sama, avto pa so jima pomagali odkopati pripadniki CZ, ki so bili tiste dni vsepovsod na preži.

Dne 27. 1. 1987 je osip ledu s strehe na Miklošičevi cesti v Ljubljani ubil mimoidočega. Dogodek sodi v naš pregled; četudi ne gre za plaz v pravem pomenu besede, je škodo povzročila gibajoča se gmota ledu, kar pri nas niti ni tako redek primer.

Dne 20. 3. 1987 je v Sloveniji vsepovsod na debelo snežilo. Padal je v glavnem zrnat sneg in babje pšeno; v višjih legah

se ga je naletelo do konca tedna skoraj meter na debelo. Delavci žičnic na Koblji so tega dne pričeli teptati snežno odejo, pri čemer sta dva teptalca kakih 200 metrov nad seboj sprožila mehko kložo. Enega od ratrakov z dvema članoma posadke je odneslo le dobrih 10 metrov po strmini; drugi ratrak s strojnikom je romal v plaz vsaj 80 metrov globoko. Stroj je bil povsem zasut in poškodovan. Delavci so se rešili sami, reševanje strojev je potekalo ob pomoči gorskih reševalcev iz Bohinja.

Dne 20. 3. 1987 je ob poskusih, da utro pot na Triglav za člane štetefete, plaz zajel in od vstopa poletne poti s Kredarice potisnil troje članov mojstranske GRS. Posledic ni bilo, huje bi bilo, če bi jih neslo v Veliko snežno konto.

Dne 20. 3. 1987 se je po neuspelem poskusu priti na Kredarico vračala od stare lovske kočje v Krmo večja skupina mladih ljudi iz Zaječarja. Kljub popolni neizkušeni so imeli srečo in so ušli številnim plazovom, ki so se ta dan rušili vsepovsod, na Pleši pa jih je presenetil mešan, pol tekoč, pol pršni plaz, ki je bolj ali manj zasul sedem oseb. Medtem ko si je šesterica lahko pomagala sama, je bila sedmemu potrebna pomoč, saj mu je nezgoda povzročila izpah kolka. Tovariši so mu pomagali do Zgornje Krme, kjer so ga v nadaljnjo oskrbo prevzeli reševalci iz Mojstrane.

V povzetku nam dogajanje pokaže razpredelnica 1, iz katere sledi zlasti dvoje:

1. Največ ljudi so plazovi zajeli na poti v hribovitem svetu, kjer so bili peš po opravkih.

2. Največ zasutih si je pomagalo samo, opazen je tudi delež medsebojne pomoči. Kakor vselej pregled tudi letos skoraj gotovo ni popoln; zabeležimo pač tisto, kar nam uspe zvedeti. Upamo, da se bo javnost sčasoma zavedla pomena analize nesreč, saj edino tako lahko pridemo do podatkov in izkušenj, ki nam bodo pomagali izboljšati varstvo pred plazovi.

Preglednica 1

Prizadeti, zasuti	Posledice			Reševanje		
	M	P	Z	SP	MP	GRS
Gorniki, peš	—	1	24	15	9	—
Gorniki, s smučmi	—	—	—	—	—	—
Smučarji, na progi	—	3	3	3	—	—
Smučarji, zunaj proge	—	—	—	—	—	—
Na poteh, cestah	—	—	3	3	—	—
V zgradbah	—	—	—	—	—	—
Drugi	1	—	4	3	—	1
Skupaj	1	4	34	24	9	1

Država	Gorniki		Smučarji		Na cesti	V zgradbi	Drugi	Nesreč	Mrtvih	Lavinskih psov
	Na smučeh	Brez smučih	Zunaj proge	Na progi						
Anglija	—	2	—	—	—	—	—	4	2	?
Avstrija	17	1	12	—	—	—	1	45	31	244
Bolgarija	—	—	—	—	—	—	—	1	—	31
ČSSR	1	—	—	—	—	—	—	2	1	14
Francija	13	—	7	—	—	—	—	32	20	144
Italija										
z J. Tirolsko	10	—	6	—	—	—	—	10	16	24
Jugoslavija	—	—	—	—	—	—	1	8	1	30
Liechtenstein	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Norveška	1	2	1	—	—	1	2	1	7	93
Poljska	—	—	1	—	—	—	3	5	4	14
Španija	—	—	1	—	—	—	—	3	1	5
Švica	6	—	8	1	—	—	—	11	15	300
ZDA	2	2	9	—	—	—	3	50	16	40
ZRN	3	—	—	—	—	—	—	9	3	45
SKUPAJ	53	7	45	1	—	1	10	181	117	992
ODSTOTKOV	45	6	39	1	—	1	8	—	100	

Preglednica 2

Tako pri nas doma. In kako je bilo po svetu?

Zares točni podatki so v preglednici 2, kjer navajam letni pregled za hidrološko leto od 1. 10. 1986 do 30. 9. 1987. Iz razlogov, ki še niso povsem jasni, je bila letošnja žetev smrti zaradi plazov raz-

meroma majhna, skoro za polovico manjša kot v sezoni 1985/1986 oziroma 87 mrtvih manj kot v zimi 1986/1987. Morda je kaj pomagala tudi preventiva.

Omeniti pa velja še neuradne podatke o nesrečah v Kavkazu in na severovzhodu Sovjetske zveze. V časopisih smo čitali, da naj bi bilo tamkaj januarja mrtvih okoli 70 oseb, ki so jih pobrali plazovi, ki so v Gruziji tudi sicer povzročili dosti materialne škode.

V sezoni 1986/1987 je Komisija za plazove zaključila 25. leto svoje dejavnosti. S tem ni rečeno, da te dejavnosti poprej v slovenski GRS ni bilo, saj je hkrati Odsek za lavinske pse zabeležil 35 let svojega plodnega dela. Res pa je, da je z vključitvijo v podkomisijo za plazove IKAR naša GRS ubrala dokaj novo pot in — sicer nujno — pretežno reševalno dejavnost zelo uspešno in prizadavno oplementila še s preventivo.

O tem bi lahko povedali kaj več ob drugi priložnosti; morda je največji dosežek v ozaveščanju in vzgoji. Lepo znanje o snegu in plazovih ima dandanes že na stotine ljudi v Sloveniji. Lahko ga s pridom uporabljamo gorniki in smučarji v domačih in tujih gorah, v širšem obsegu pa za varstvo nasplah. Večje splošno znanje pa je tudi nujni pogoj za dvig kakovosti.

Ugodna bilanca

Ugledni švicarski časnik »Neue Zürcher Zeitung« poroča v številki z dne 2. oktobra letos, da je v »lavinskem letu« 1986/87, se pravi od lanskega do letošnjega septembra, v Švici 15 ljudi izgubilo življenja pod snežnimi masami. To število je znatno pod dolgoletnim povprečjem, ki znaša 27 mrtvih pod snežnimi plazovi. To izredno ugodno bilanco, ki je najnižja v več kot desetih letih, je mogoče pripisati stabilnim snežnim razmeram v minuli kratki zimi in slabemu vremenu v dneh, ki so bili kritični za snežne plazove. To je sporočil Inštitut za raziskovanje snega in snežnih plazov na Wiessfluhjochu pri Davosu. Manj ljudi kot v minulem lavinskem letu se je ponesrečilo pozimi 1973/74, ko je med proženjem plazov izgubilo življenje 14 ljudi. Leto dni pozneje je bilo v Švici 16 mrtvih pod snežnimi plazovi. Pozimi 1985/86 je — nasprotno — umrlo pod plazovi 34 ljudi. Vendar je bilo to daleč pod strašno bilanco leto dni prej, ko so snežni plazovi zajeli 55 ljudi in jih usmrtili.

PARTNERJI PRI ODLOČITVAH O POSEGIH V GORSKI SVET

GORE ODPIRAJO MEJE

ALEKSANDER ČIČEROV

Tolmeč (Tolmezzo), mestece v vznožju slikovitih Karnijskih Alp, je bilo gostitelj 23. srečanja Julijskih Alp, ki ga je pripravil Odsek Italijanskega planinskega društva iz Tolmeča (Il Club Alpino Italiano-Sezione di Tolmezzo) 10. in 11. oktobra letos. Srečanja so se udeležili predstavniki planinskih društev iz Koroške, Štajerske, Slovenije in Furlanije-Juljske krajine. Žal jo je vreme gostiteljem in udeležencem srečanja tako zagodlo, da ni bilo mogoče opraviti predvidenega vzpona v Pezarinške Dolomite, dež pa je preprečil, da bi si še bolje ogledali mesto Tolmeč, ki je bilo znano že okoli leta 1000. Obisk mestnega muzeja »Michelle Gortani« nam je v dobri meri potešil naša zanimanja za zgodovino kraja, za etnografske zanimivosti in ljudsko izročilo.

Letos je bila osrednja tema srečanja varstvo gorskega sveta. Osnovna razmišljanja je prispeval profesor videmske in tržaške Univerze Gualtiero Simonetti, ki se je zavzel predvsem za to, da — kot je dejal — »upravljanje gorskega sveta ne more biti več stvar dolincev, ampak gorjanov, posebno če govorimo o varstvu in zaščiti gor«. Ta ideja se je potem ves čas ponavljala v bolj ali manj izvornih oblikah. Pri tem so razpravljali opozarjali tudi na pomembno vlogo planinskih društev. Potrebno je uskladiti različne zakonodaje in — kot se je slikovito izrazil predstavnik Koroške — »zaščititi gore pred človekom«. Profesor Simonetti je šel celo tako daleč, da je predlagal, da bi planinska društva kar kupila posamezna gorska območja in jih tako zaščitila pred človekom. Precej opozoril je bilo namenjenih tudi številnim posegom v gorsko naravo, tako v zvezi z gradnjo gorskih ali gozdnih poti, propadanju gozdov, hrupu v gorah, novogradnjam bivačev, žičnic (zimski turizem), poti, v tem okviru tudi poti, ki povezujejo Koroško, Štajersko, Furlanijo-Juljsko krajino in Slovenijo, ki jim ne bi smeli več dodajati novih, omejitvi hitrosti na cestah, ki vodijo v gorski svet in iz njega, spremembam miselnosti in podobno. Omeniti velja tudi pobudo o novih regionalnih parkih, kot bi bili, recimo, Karnijski regionalni park ali morda Karavanški regionalni park (vendar pa ne narodni — nacionalni park).

Čeprav na srečanjih planincev politika stoji v kotu, si avstrijska delegacija ni mogla kaj, da ne bi opozorila tudi na težave, ki nastajajo na meji med Jugosla-

vijo in Italijo na področju gorskega turizma. Zakaj je bilo mogoče skleniti sporazum z Avstrijo o planinskem turizmu in olajšati gibanje planincem, tega pa ni mogoče storiti na meji z Italijo?

Precej so govorili o turizmu v gorskem okolju, ki mora biti lepo, privlačno, čisto in primerno opremljeno. Izdelati je potrebno »vedenske kodekse«, ki bodo uravnavali obnašanje ljudi v gorah, so se zavzemali nekateri razpravljalci.

Prispevek delegacije PZS k razpravi o osnovni temi bi lahko ocenil kot konkreten in usmerjajoč. Vodja delegacije dr. Tone Stroj in je poudaril, da onesnaževanje okolja ne pozna meja, zato bi kazalo poenotiti tudi temeljna merila in standarde za ohranitev tega nam planincem tako dragega območja naših dejavnosti. Pri tem kaže storiti vse, da bi dosegli čim višjo raven zaščite gorskega sveta, vendar do tega ne vodi poenotenje posameznih zakonodaj, saj je treba pri tem upoštevati različna zgodovinska, kulturna, gospodarska in tudi druga izhodišča, ki sama vodijo v različnost po pokrajinah, deželah ali republikah.

Opozorjeno je bilo tudi na izkušnje, ki jih je Slovenija pridobila z uresničevanjem zakona o TNP, o ustavnih izhodiščih za zdravo okolje, o vlogi Planinske zveze Slovenije in planinskih društev v zvezi s posegi v gorsko naravo, o vlogi društev za varstvo okolja in ne nazadnje tudi o spreminjanju človeške zavesti v razmerju do gora. Omenjen je bil tudi »Slovenski gorski svet« kot dokument, ki naj bi v prihodnje usmerjal in določal poleg nekaterih drugih odnos ljudi do planinskega okolja. Tudi slovenska delegacija se je zavzela za to, da v gorski svet ne vnašamo več novih objektov, ne gradimo poti in žičnic, skrbno pretehtamo, ali je potrebno zgraditi nove gozdne ceste in podobno. Usposobiti je treba obstoječe objekte in poti, da bodo služile namenom v razmerah, v katerih živimo, zagotovimo mir in red v gorah, s tem pa se bo njihova privlačnost še povečala.

Gostitelj srečanja si je prizadeval skleniti razpravo v obliki končnih sklepov. Žal je po našem mnenju stvari preveč sploševal in pri tem pozabljal (kar je po našem mnenju pomanjkljivost tudi osnovnega referata) na različno stopnjo doseženega varstva gorskega okolja pri posameznih udeležencih. Naj navedemo samo tezo, naj bi planinci postali vzgojitelji vseh, ki iščejo v gorah svoj mir, ali tezo o tem, da je predpisov o varstvu okolja preveč in da ni potrebno sprejemati novih.

Na drugi strani pa je bilo slišati od članov delegacij, da pripravljajo ali so pripravili posamezne predpise in pri tem črpali rešitve, ki smo jih zapisali v Sloveniji.

Positivna je gotovo misel, da si vsi želimo gorsko okolje zaščititi in ga obvarovati tudi za naslednje generacije. Pri tem je treba upoštevati razmišljanja človeka, ki se je rodil v gorah, živi v gorah in si v gorah zagotavlja svojo eksistenco. Ne moremo pričakovati, da bomo gore ohranili v prvotnem stanju. Poiskati moramo ravnotežje med gorskim okoljem in človekovimi potrebami. Za posege v gore morajo biti odgovorne tudi planinske organizacije, ki morajo biti pri tem vedno partner pri vseh odločitvah, ki segajo v ta svet. Poti, bivačkov, žičnic in cest v gore je dovolj; ohranimo in izboljšajmo te, ki jih imamo. To velja tudi za poti, ki po-

vezujejo gorski svet naših dežel. Gorski turizem naj postane ekološki turizem. Planinci pa naj bodo vedno in povsod vzor obiskovalcem tega območja.

Prihodnje leto bo srečanje v Sloveniji. Slovenci predlagamo, da bi bila osrednja tema posvečena etiki in odgovornosti v gorah. Kot organizatorji se moramo na to skrbno pripraviti in izdelati take teze, ki bodo upoštevale tudi razvoj in stanje v sosednjih deželah, sklepi pa bodo potem tudi izvedljivi v praksi.

Zvečer smo si udeleženci skupaj s prebivalci Tolmeča ogledali predavanje Kurta Diembergerja z naslovom »Vrhovi in skrivnosti«, ki je bilo posvečeno tragično preminulemu Hermanu Buhlu, ki je za zmeraj ostal na Čogolisi. Doživeto pripovedovanje prijatelja in gornika je naredilo na prisotne velik vtis ter med nami utrdilo misel, da gore odpirajo meje.

TAKO JE, ČE JE JERZY KUKUCZKA VODJA

ODPRAVA Z NAJVEČ PRVIMI

JÓZEF NYKA

Poročali smo že o velikem alpinističnem podvigu, ki ga je poljski alpinist Jerzy Kukuczka končal sredi letošnjega septembra, ko je priplezal še na vrh zadnje izmed štirinajstih najvišjih gorá na svetu, na Šišo Pangmo. Zdaj smo dobili še nekatere podatke o tem plezanju, s katerim se je Kukuczka na tem področju izenačil z južnotiroolskim alpinistom Reinholdom Messnerjem, ki je na zadnjega od vseh štirinajst največjih osemtisočakov prišel lani ob tem času.

Letošnjega avgusta je iz Varšave na Poljskem odpotoval v Katmandu in od tod v Tibet poljski del 14-članske mednarodne alpinistične odprave, ki jo je vodil vrhunski alpinist Jerzy Kukuczka. Odprava je imela namen splezati na Šišo Pangmo, zadnji osemtisočak, ki je še manjkal Kukuczki, da bi imel v svoji zbirki vseh štirinajst. Pred odhodom na pot so se člani odprave dogovorili, da bodo poskusili priti na vrh po ogromnem centralnem žlebu severne stene. Tod so poskusili plezati že člani drugih odprav, vendar smeri niso splezali. Odprava pod Kukuczkovim vodstvom je računala, da bo plezala štiri tedne.

V poljskem delu odprave je bila tudi Wanda Rutkiewicz, edina še živeča alpinistka, ki je bila pred letošnjim poletjem na vrhovih treh osemtisočakov, na Mount Everestu, K 2 in Nanga Parbatu.

Šiša Pangma (Xixiabangmafeng, Gosainthan, 8046 m, stara višina 8013 m) je drugi

Nova smer na Šišo Pangmo: Jerzy Kukuczka in Artur Hajzer

najnižji osemtisočak in edini, ki je v celoti na Kitajskem, v pokrajini Tibet. Prvič je nanj stopila človeška noga 2. maja 1964, ko so bili na vrhu člani kitajske alpinistične odprave pod vodstvom Hsu Chinga.

Štirinajstčlanska mednarodna odprava pod Kukuczkovim vodstvom je 22. avgusta letos postavila bazni tabor v vznožju Šiše Pangme v višini 5800 metrov in se lotila

gore s treh smeri, od katerih sta bili dve novi. Že med aklimatizacijo sta Kukuczka in Artur Hajzer splezala na deviški vrh, visok 7300 metrov severno od Šiše Pangme. Izredno slabo vreme je močno oviralo delo na gori in zelo zavrla napredovanje, vendar so alpinisti kljub temu postavili štiri višinske taborne na višinah 6400, 6800, 7000 in 7350 metrov.

Sredi septembra se je nebo razjasnilo in lahko se je začel odločen naskok.

Tako sta 18. septembra letos med 17. in 18. uro po lokalnem času Jerzy Kukuczka in Artur Hajzer dosegla vrh, na katerega sta priplezala po do takrat deviškem zahodnem grebenu, dolgi in težavni smeri, ki je bila eden izmed najpomembnejših »problemov« gore, ter sestopila po drugi smeri, tako da je bilo to prvo prečenje tega masiva. Na vrh sta plezala tri dni; startala sta iz drugega višinskega tabora in vseskozi plezala v alpskem slogu.

Skoraj hkrati je priplezalo na vrh še pet drugih članov te mednarodne odprave, in sicer po normalni smeri. To so bili Elsa Avila in Carlos Carsolio iz Mehike, Ramiro Navaretta iz Ekvadorja ter Wanda Rutkiewicz in Ryszard Warecki iz Poljske.

Naslednji dan sta prišla na vrh še dva člana odprave, in sicer Alan Hinkes iz Velike Britanije in Steve Untch iz Združenih držav Amerike. Na vrh sta priplezala po novi smeri prek velikega centralnega ozebniha v severni steni.

Potem ko je Kukuczka preživel noč v bivaku, se je z vrha odsmučal v bazni tabor.

Dne 24. septembra je odprava zapustila bazni tabor in 29. septembra prispela v Katmandu.

To je bila izredno uspešna odprava s kar neverjetnim številom »naj« in »prvi«. V celoti je bilo kar devet plezalcev na vrhu, med njimi dve ženski.

Potegnjeni sta bili dve težavni smeri, tretja in četrta na Šiši Pangmi.

Kukuczka je eden od prvih alpinistov, ki se je smučal z vrha gore v bazni tabor. Elsa Avila je prva Južnoameričanka, ki je priplezala na vrh osemtisočaka, Wanda Rutkiewicz pa je prva ženska, ki je stala na vrhovih štirih osemtisočakov in je tako na sedanjem seznamu osvajaalk osemtisočmetrskih velikanov prva ženska.

Največji uspeh pa je vsekakor dosegel Jerzy Kukuczka, ki je v devetih letih tako priplezal na »štirinajst največjih« na svetu ter se po tej kategoriji izenačil z Reinholdom Messnerjem. Vendar je bil Poljakov slog na poti do tega uspeha bistveno drugačen, na višji ravni. Medtem ko je toliko opevani veliki Tirolec dosegel nekatere od teh vrhov po standardnih smereh in ob podpori Šerp, je Kukuczka priplezal na vse te gigantske gore — razen na Lotse — po novih smereh ali v zimskem ob-

dobju, njegovi vzponi na Čo Oju, Kangčendzengo in Annapurno pa so bili sploh prvi zimski vzponi.

»Top lestvica« šesterice osvajačev najvišja gorá na svetu je zdaj takale: Reinhold Messner (Italija) 14, Jerzy Kukuczka (Poljska) 14, Marcel Rüedi (Švica); umrl na Makaluju leta 1986) 10, Erhard Loretan (Švica) 9, Michael Dacher (Zvezna republika Nemčija) 9 in Hans Kammerlander (Italija) 6.

Kamniške Alpe na bavarskem radiu

Vili Borjančič, vodja Informacijskega centra Turistične zveze Jugoslavije v Münchnu, nam je sporočil naslednje:

Bavarski radio je imel oktobra letos v okviru svojega rednega ciklusa »Gozd in gore« na sporedu oddajo o Kamniških Alpah, ki jo je pripravil Karl Lukan.

Po splošni predstavitvi in značilnostih geološke strukture zvedo poslušalci, da so po njenih skalnih strminah speljane »čudovito zavarovane poti«.

V nadaljevanju je avtor podrobno opisal Milnarsko sedlo oziroma dostop do njega ter razgrnil »zgodovino odprta težavnega dostopa do sedla: zasluga zanj pripada kmetu Milnarju z Jezerskega, ki je v začetku 18. stoletja utrl to smer prek 500 metrov visoke stene iz povsem praktičnih razlogov: da si skrajša dolgo celodnevno hojo do svojih ovac, ki so se pasle na pobočjih Grintovca. Avtor nato pripoveduje o prizadevanju profesorja Frischaufa v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja za označitev te težavne poti, ki so ji nato — že precej pozabljeni — pripomogli do slovesa češki planinci po izgradnji Češke kočje leta 1900.

Ti so pot na novo markirali ter zavarovali njena nevarna mesta. Vsako leto spomladi so vesno počistili (celo s krtačami), vso navliako, ki jo je nanesla dolga zima.

Milnarjev podvig, poudarja Karl Lukan, nas opozarja, da je potrebno mnoga poglavja iz zgodovine planinstva ustrezno dopolniti, posebej kar zadeva po krivici zamožane podvige mnogih kmetov-alpinistov. To nas mora navdati s spoznanjem, da segajo začetki planinstva precej pred čas v 19. stoletju, ko so mestni gospodje s svojimi vodniki opravljali prve turistične vzpone.

Oddajo odlikuje dinamičnost pripovedi ter prepričljivost in plastičnost avtorjevih opisov lepot in strmin tega predela Kamniških planin. V tem vidimo dobrodošel prispevek k utrjevanju spoznanja, da je turistična privlačnost Slovenije v kontrastnosti in lepoti njenih pokrajin z vsemi njihovimi specifičnostmi, torej ne zgolj v turističnih centrih.

Ivan Martelanc

Ris v švicarskih Alpah

Kaže, da je uspela ponovna naselitev risov v švicarskih Alpah. Potem ko so leta 1972 prinesli 16 teh roparskih mačk s čopičastimi ušesi v Juro in osrednjo Švico, so se očitno dobro razmnožile in razširile daleč naokrog, tako da so leta 1986, 87 let potem, ko so risi tam izumrli, našli v švicarskih Alpah že 100 teh mačk. Letno pokončajo 6000 srn in gamsov, kar pa je le majhen del vseh divjad, ki živi v teh predelih.

USPEŠNA ODPRAVA, KI SE JE FINANCIRALA SAMA

TRANGO TOWER — STOLP BREZ IMENA

BOJAN ŠROT

Najlepša je odprava takrat, ko ti čas že malce zabriše spomin in ostanejo v njem le še lepe stvari, takšne, ki se jih je vredno spominjati. Vse skupaj se zdi, da se je dogajalo nekoč, nekje v davni preteklosti, čeprav je minilo komaj nekaj mesecev.

Morda zaradi tega nikoli nisem pisal dnevnika, ker so v njem dogodki preveč črno-belo naslikani, jaz pa rad pestujem spomine, ki so včasih daleč od resničnosti. To me sploh ne moti, saj človek velikokrat zavestno hrani kakšno laž ali privid v sebi. Na tak način je življenje lepše. Ni me strah, da bi kdaj še to pozabil. Ostalo mi bo prijateljstvo, ki je zrastle na odpravi in za katero verjamem, da je večno.

MUHAST VODOVOD NA PLAŽI

Že nekaj mesecev smo doma. Odšli smo tiho, brez velikega pompa, sredi noči. Vedeli smo, da je vse še v zraku, da je Trango Tower trd oreh. Ko sem ga prvič videl na sliki, me je vrglo. Veselje nad tem, da se je zgodba le začela, je zagrenilo nerazumevanje doma. Skoraj ves denar, potreben za odpravo, smo zbrali sami z višinskim delom, kar je manjkalo, smo primaknili iz lastnega žepa. Poslali smo nekaj prošenj za pomoč tistim, za katere smo verjeli, da nam bodo pomagali. Na TKS in ZTK se jim ni zdelo vredno niti odgovoriti. Človek si ne more predstavljati drugega, kot da imajo res ogromno dela in malo denarja.

Kombi, s katerim smo odšli na pot, je dobro prestal vse prašne ceste do Pakistana. Zdaj smo tu, pod goro, zaradi katere smo prišli.

Bazni tabor smo postavili na robu ledenika Dunge, kjer je kar prijeten kraj. Tam je pet manjših šotorov, razpeta ponjava nad kuhinjo in šotor za kozo, vse skupaj pa stoji na mivki. Počutimo se, kot bi kampirali na kakšni plaži.

Nekaj metrov stran teče ledeniški potoček — in kar naprej imamo težave z vodo. Najprej je bil to miren, majhen potok, ki pa je čez nekaj dni tako narasel, da nam je načel peščeno plažo, se spremenil v več potočkov in ogrozil našo kuhinjo. Šele z velikimi hidrotehničnimi posegi, kot so kanali, prekopi in jezovi, smo rešili kuhinjo. Čez nekaj dni nas je čakalo že novo presenečenje: potok je presahnil, nekdo je zaprl pipo. V baznem taboru smo takoj razvili nekaj teorij in razlag, zakaj je tako.

Nazadnje smo napadli Slavca, da je pozabil plačati račun za vodo. Zdaj nam bodo odklopili še elektriko in telefon, smo ugbali. Na dan je prišel tudi predlog, kako bomo vodo dobili nazaj. V naslednjih dneh bi morala priti francoska odprava, Smiljan, ki zna marsikaj popraviti, bo vzel F(f)rancoza in šel na ledenik pogledat, kaj je narobe...

K sreči je narava sama uredila problem in že popoldne je potoček zopet veselo žuborel.

BIVAK NA PROSTEM

Hodim po ledeniku in škripanje zmrznjenega snega pod nogami se mi zdi presunljivo glasno. Skoraj polnoč je že in okoliške vrhove obliva svetloba lune, da se zdijo lepi kot privid. Tudi v resnici so lepi. Franček hodi nekaj sto metrov pred mano, Slavc in Smiljan pa sta že v zasilnem bivaku, ki smo ga uredili pod steno. Na mestu, kjer pot z ledenika zavije pod steno, se preobujeva v višinske čevlje. Počasi se začneva vzpenjati po ogromnem ledenem žlebu, ki spominja na orjaški tobogan. Do jutra bova pod steno. K sreči sta nahrbtnika lahka, saj smo že pred dnevi znosili pod goro vso opremo, potrebno za vzpon. Napeli smo že več kot 900 metrov vrvi, od vrha nas je ločil le še dan plezanja, potem pa nas je za pet dni z gore pregnalo slabo vreme.

V mislih preklinjam žleb, ki sem ga že tolikokrat prehodil, da vem za vsako razpoko, čeprav vsak dan potegne kakšen nov plaz ali pa se odlomi serak. S Francikom klepetava kot stare babe na trgu, tako da nama pot hitro mine. Ob svitu sva pod steno. Smiljan se zbudi, Slavcu pa to sploh ni potrebno, ker se zna pogovarjati tudi v spanju. Po skromnem zajtrku se odpraviva naprej. Žemariva po pritrjenih vrveh in po 300 metrih prideva do snežne gređine, kjer smo pred dnevi naredili zasilen bivak: police, skopane v sneg, 5300 metrov visoko, brez kakršnegakoli šotora.

Današnji dan je namenjen počitku. Smiljan in Slavc bosta kasneje prišla za nama. Poležavam in poskušam zaspati, a mi uspe le nekakšen polsen. Negotovost jutrišnjega dne je rodila v meni nemir, ki mi ne da spati. Šele z uspalvalno tableto se preselim v deželo vil in palčkov.

Naslednji dan ob treh zjutraj zabrni plinski kuhalnik in v tišini, ki je ne moti noben drug šum civilizacije, se mi zdi, kot da bi se kdo vozil z motorjem. Sam pri sebi se nasmehnem tej primerjavi. Zunaj

pa je mraz, tako da imam občutek, da zmrzuje sapa. Ubogi Franček, ki je najbližji kuhinji! Pripadla mu je čast, da skuha zajtrk. V takšnih trenutkih je dobrodošel vsak izgovor, da le lahko ostaneš še pet minut v topli spalni vreči.

SMISEL IN NESMISEL ALPINIZMA

Imam srečo. Po dnevnem razporedu del je Slavc prvi na vrsti za žemarjene, za njim Smiljan, jaz sem tretji, Franček pa zadnji. To pomeni še dobre pol ure poležavanja. Približno ob šestih začnem svoj »šiht«. Hitro se vzpnem po položnem snegu in si malo razgibam premrle ude. Tam, kjer se stena zopet strmo vzpne kvišku, 100 metrov pod vrhom, dohitim Smiljana. Sključen je v dve gubi in ko ga vprašam, kaj mu je, mi pove, da se ne počuti dobro in da ga strašno zebe. Že ves čas ga daje zdravje in danes, ko je odločilni dan, mu sreča ni naklonjena. Odpravim se naprej v upanju, da bo Smiljan prišel za mano, toda po kakšnih sto metrih žemarjenja vidim, da je obrnil. Prijatelj, še danes mi je silno žal! Vem, kako si si želel priti na vrh in koliko stvarim si se odpovedal, da bi uresničil svoje sanje. Ampak takšno je življenje, sestavljeno iz uspehov in porazov, in tega se alpinisti zavedamo morda še bolj kot drugi ljudje. Po približno dveh urah smo na koncu pritrjenih vrvi. Nog, obutih v plezalnike, skoraj ne čutim več. Tudi s Frančkom je podobno, a kljub temu odločno zapeza v deviški svet nad nami.

Najprej se mi zdi vse skupaj kot v pravljici. Ražežaj sledi ražežaju in delujemo kot dobro namazan stroj. Okoli poldneva začnejo okoli nas poplesavati posamezne snežinke, a smo sedaj samo še kakšnih 60 metrov pod vrhom in ni je sile, ki bi nam preprečila vzpon na vrh. Ob dveh popoldne smo vsi trije na majhnem, zasneženem sedelcu in od vrha nas loči le še skalnat zob, visok kakšnih deset metrov. Preplezamo še te zadnje metre in se spustimo nazaj na sedelce. Na vrhu smo. V tistem trenutku doživim ves smisel in nesmisel alpinizma hkrati. Koliko časa in denarja smo žrtvovali za to, da stojimo zdaj tu gori! Ne čutim nobenega posebnega veselja; vem, da bo to prišlo za mano. Stojim na vrhu čudovite gore, ampak ne upam si reči, da sem dosegel nekakšen cilj, ker cilj je nekaj, kar pride čisto na koncu. Ko ga dosežeš, je tekme konec. Moje tekme pa še zdaleč ni konec. Zdaj vem, da je vrh tu samo zato, da je enkrat že konec našega garanja in trpljenja, da se vrnemo v normalno življenje — in da se razgledamo naokoli, kam bomo šli jutri. Prestavili bomo naš cilj v negotovo prihodnost in podaljšali tekmo, ki je eden od smislov našega življenja.

In vprašam se: ali res ni alpinizem nič drugega kot ekshibicija posameznika, namenjena njegovemu samopotrjevanju?

* * *

Celjsko odpravo v Karakorum v Pakistanu so sestavljali: Slavko Cankar, vodja, Dušan Glažar, Smiljan Smodiš, Bojan Šrot — vsi člani celjskega AO, Franček Knez, član AO Impol Slovenska Bistrica, in zdravnik Zvezdan Pirtošek. Po dvajsetih dneh plezanja smo 15. junija 1987 na vrh 6250 metrov visokega Trango Towerja po prvenstveni smeri v severovzhodni steni prišli Slavko Cankar, Franček Knez in Bojan Šrot. Ocena smeri IX, Ao, 1250 m.

MEDNARODNA ODPRAVA BO POSKUSILA
POZIMI SPLEZATI NA K2

NAJKRUTEJŠA GORA

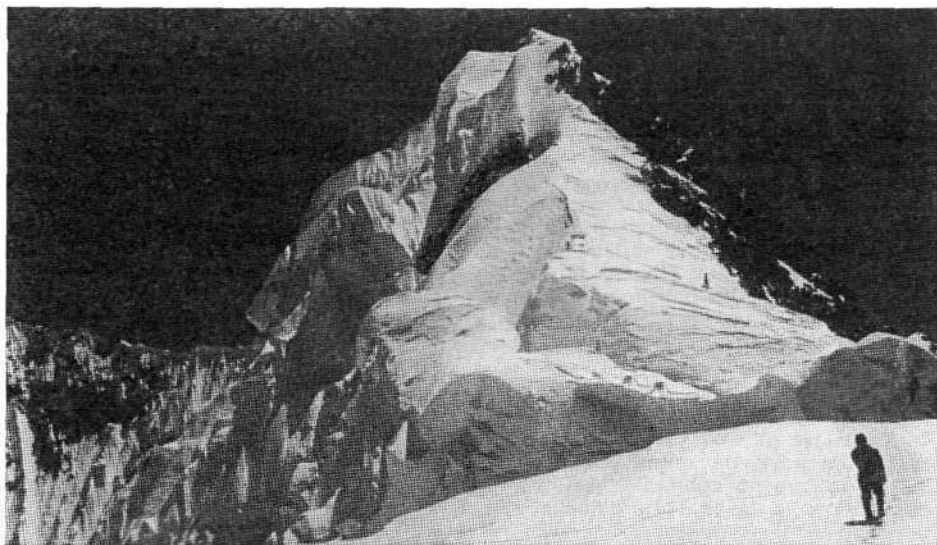
PETER GILLMAN

Noben od visokih vrhov Himalaje in sosednjih pogorij nima srhljivejšega slovesa kot K2. Druga najvišja gora sveta K2 je prišla na slab glas lani poleti, ko je tam umrlo 13 plezalcev, ki so hoteli osvojiti vrh. Pet jih je izdihnilo v posebno grozljivih okoliščinah: v taboru, ki so ga bili postavili zelo visoko, jih je zajel vihar, ki je besnel okrog njih ves teden. Med njimi sta bila znamenita Julie Tullis, pri 47 letih v Britaniji najuspešnejša alpinistka, in nadarjeni Alan Rouse, ki je ostal v šotoru na gori. Bledlo se mu je in tovariši so ga morali zapustiti.

Pričakovali bi, da bo takšna tragedija vzela pogum vsem, ki bi jih mikal K2. Toda ni tako. Alpinisti jemljejo nesrečo kot nekaj, kar se dogaja drugim ljudem, vneto proučujejo nadrobnosti, povezane z nesrečami, ne glede na to, kakšen nauk jim utegnejo dati. Načrti najnovejše odprave, ki se pripravljajo na odhod, se zdijo nenavadno drzni. V odpravi bodo plezalci treh narodnosti in njihov cilj ni nič skromnejšega kot vzpon na K2 pozimi, ko okrog vrha rjovejo viharji s hitrostjo do 160 kilometrov na uro, temperatura pa se spusti tudi 50 stopinj pod ničlo.

LESKETAJOČA SE KATEDRALA

Zgodovina zimskega plezanja v Himalaji je kratka in strašljiva. Podobnega poskusa pa doslej še ni bilo. Nekdo ima veliko razlogov za posebno previdnost. To je John Barry, vodja lanske britanske odprave na K2. Ta Barry, star 42 let, naj bi se zdaj v tako tveganih razmerah znova podal izzivat najnevarnejšo goro na svetu.

Gora, ki je znana z imenom K2, nosi svoje ime zaradi tega, ker je druga najvišja izmed 35 gor v Karakorumu, pogorju v zahodni Himalaji. Leta 1856 jo je izmeril britanski geodet polkovnik T. G. Montgomerie. Pet let pozneje jo je znova premeril podpolkovnik Henry Godwin-Austen, po katerem je nekaj časa neuradno nosila ime. Danes je v himalajskem pogorju navada, da vrhovi dobijo domača imena. Tako pravijo Everestu tudi Comolungma, kar v tibetanščini pomeni »božanska mati sveta«. Toda za K2 niso našli sprejemljivega imena, čeprav se je ponujala izbira med nazivi Dapsang, Ciring, Cogo Ri in Lanfatahad. Na K2 so se prvi vzpeli Italijani leta 1954. Vsega skupaj je stopilo na vrh te gore 64 ljudi in 26 jih je pri poskusu umrlo — med njimi tudi prva Britanca, ki se jima je pristop posrečil, in sicer Alan Rouse in Julie Tullis.

K2 je obdarjen s svojsko lepoto. Iznad ledenika se vzpenja kot lesketajoča se katedrala z zaporednimi vrstami stebrov in med njimi posutimi snežišči, ki se na koncu iztekajo v popolno konico. Julie Tullis je menila, da je gora začarana, pravila ji je »gora vseh gor« in ta gora jo je znova in znova vabila k sebi. Barry slabo pojasnjuje svojo odločitev, da gre nazaj na goro. Ko se je lani vrnil domov, se je zaklel, da na K2 nikoli več ne bo lezel. »Vzpon sem občutil še tri ali štiri mesece,« pravi. »Potem se mi je ponudila priložnost, da se vrnem. Začutil sem, da nimam izbire.«

Barryjev tovariš v novi odpravi je 37-letni Roger Mear, ki tudi marsikaj ve o klimatskih skrajnostih. Pred dvema letoma je vodil tričlansko odpravo, ki je sledila stopinjam kapitana Scotta čez Antarktiko na Južni tečaj. Na cilj se je prebila po 70 dneh bitke z ostrim mrazom, silovitimi viharji in razbrzdanim terenom.

Mear ima diplomu visoke šole lepih umetnosti, poleg tega je nadarjen pisec. Za seboj ima zimski vzpon na zahtevni Cassin ridge na Mount McKinleyu, gori na Aljaski. Preživel je temperaturo minus 60

stopinj, čeprav mu je razgnalo obutev iz plastike, ki naj bi bila odporna proti mrazu. Mear upa, da mu niti K2 ne bo povzročil tolikšne groze. »Samo ugibamo lahko in sklepamo iz vsega, kar so doživele odprave v podobnih razmerah, kot so bile na Mount McKinleyu,« pravi. »Tisto, kar nas je doletelo na Antarktiki, je bilo najbrž precej hujše, če upoštevamo temperaturo.«

SODELOVANJE Z USPEŠNIMI POLJAKI

Dejstvo, da Barryja in Meara skupaj s tretjim britanskim alpinistom, 26-letnim poklicnim vodnikom Mikeom Woolridgom, vleče na K2, ni samo davek neskončnemu človeškemu optimizmu. Precejšen razlog je tudi zaupanje v najbolj spoštovano osebnost svetovnega alpinizma. To je Andrzej Zawada, poljski alpinist, ki je z 59 leti šest let starejši od Chrisa Boningtona — drugega najstarejšega alpinista, ki se še zmerom loteva najzahtevnejših podvigov. Zawada ne kaže več kakor 40 let. Njegov sloves je tak, da je prav idealen alpinist za pionirski zimski vzpon na K2. Doslej je bilo kakih 50 zimskih odprav na svetu in osvajale so 14 vrhov nad 8000 metri. Samo 12 teh poskusov se je posrečilo in Zawada je vodil dva, med njimi tudi prvi zimski vzpon na Everest leta 1980. Njegov drugi uspeh je bil 8201 meter visoki Čo Oju leta 1985 v Nepalju. Vrh vsega je Zawada vodil tudi prvo zimsko odpravo, ki je kdaj naskočila vrh, višji od 7000 metrov. Bil je to Nošak (7492 metrov) v Hindukušu, že odmaknjena 1973. leta — vzpon je utrl pot v obdobje zimskega alpinizma.

Zawada je dosegal uspehe zato, ker se je na vzpone pripravljaval pikolovsko natančno in je skoraj obsedeno skrbel za

varnost. Vodil je bil vsega skupaj šest odprav, poleti in pozimi, in je v vsem tem času izgubil samo dva moža. Še zdaj ne more preboleti teh smrti, toda oba nesrečneža sta bila gluha za njegova izrecna svarila, da ne smeta plezati, ne da bi bila privezana.

Zawada je prvič pomislil na to, da bi se zagnal na K2, po zmagovitem zimskem vzponu na Everest (za najvišjo goro sveta je druga najvišja pač logičen cilj). K2 kipi v nebo na kitajsko-pakistanski meji in Zawada se je odločil posnemati mnoge prejšnje odprave ter naskočiti goro s pakistanske strani.

Alpinizem na Poljskem je prav tako na tesnem z viri denarja kot atletika v Vzhodni Nemčiji. Leta 1982 je Zawada lezel na K2 samo zato, da je raziskoval smer čez ledenik Baltoro. Ugotovil je, da bi bil sneg pozimi nepremostljiva ovira za domačine, nosače Baiti, zato bi morali opremo in zaloge spraviti tja jeseni, tri mesece prej, preden bi pripotovali alpinisti. Tovori bodo strašanski: kakih 19 ton bo moralo nositi do 600 nosačev.

POVSOD JE ISTO: DENARNE TEŽAVE

Odpravo sestavlja deset Poljakov, šest Kanadčanov in trije Britanci. Ne glede na mednarodno prijateljstvo je resnica ta, da Poljaki potrebujejo družbo alpinistov z Zahoda zaradi dveh vzrokov. Prvi je ta, da prinesejo funte in dolarje, s katerimi se plačujejo računi v Pakistanu, od 3500 funtov, kolikor znaša »pristojbina za vrh«, ki jo je treba plačati vladi, do 35 000 funtov za plačilo nosačem, ki tvorijo opremo, in enako vsoto ob vračanju. In drugič, britanski in kanadski kolegi prispevajo tehnično najpopolnejšo opremo, kakršne na Poljskem ni dobiti. Prav to je bil vzrok, da je Zawada povabil Johna Barryja, naj se pridruži odpravi. Vrh vsega Kanadčani prispevajo k odpravi svojo izkušnost glede sredstev množičnega obveščanja. Poskrbeli so, da bodo snemali film, in si od pakistanske vlade izprosili dovoljenje za namestitve satelitskega krožnika v baznem taboru; tako bodo lahko oddajali poročila in držali stik z alpinisti na vrhu.

Barry, nekdanji vojaški častnik, zdaj pa pisec in predavatelj o alpinizmu, je tudi svetovalec Karrimora, britanske firme, ki izdeluje opremo. Med njene najbolj hvalljene izdelke sodijo oblačila sympatex, izdelana iz umetnih vlaken tovarne Enka iz Zahodne Nemčije. Kot podobna vlakna goretext tudi ta tkanina ne dopušča, da bi vlaga od zunaj prenikala v notranjost, kljub temu pa lahko vlaga iz notranjosti hlapi navzven. Britanski hribolazci, ki so bili tolikokrat premočeni zaradi lastnega znoja in jih je zato mrazilo, vedo, kakšen blagor bodo ta oblačila na K2. Dobesedno življenjsko pomembna.

Karrimor prav tako izdeluje lahke nahrbtnike in med drugim tudi obuvalo, v katerem je pena; kisik je iz tovarne v Essexu; šotore zdaj preskušajo v predoru v Farnboroughu, na inštitutu za aeronavtiko, da bi ugotovili, kako prenašajo vetrove.

Niso se še uresničili vsi načrti nove odprave. Izdelovalci opreme so se ogreli za stvar in pakistanska letalska družba PIA je obljubila zastonske polete. Britanska trojica pa še zmerom išče glavnega sponzorja, ki bo po Mearovih besedah odločilno vplival na uspeh odprave.

Marsikaj se še lahko zgodi, toda britanski alpinisti so odločeni, da se bodo v K2 zagrizli na vse ali nič. Mear pravi, da bodo osvajali vrh ne glede na izgube, četudi bodo tako velike kot pri potovanju po Antarktiki. 600 nosačev se je že odpravilo proti baznemu taboru, britanski alpinisti pa naj bi odpotovali v decembru. Olajšanje bo, pravijo vsi trije, ko bodo priprave končane in ko se bodo mogli osredotočiti na nalogo, ki jih čaka.

POMEMBEN ALPINISTIČNI MEJNIK

Sloves K2 je strašno dejstvo, ki daje misliti vsem odpravam. Ne gre samo za tragedije, ki so se pripetile lani, ampak tudi za šest izjalovljenih odprav, ki so hotele osvojiti vrh, a so na srečo imele eno samo človeško žrtev. Letošnjo zimsko odpravo čaka usodna odločitev: katero smer naj ubere. Dve sta, med katerima lahko izbira.

Ena je greben Abruzzi, smer, ki si jo izbirajo številne odprave — kar šest mrtvih izmed vseh, ki so umrli pri odpravah lani poleti, je terjala — in ta smer je tudi najbolj izpostavljena viharjem. Druga je južno pobočje, nanj se je doslej usmeril en sam pristop. Za to smer pravijo, da ponuja več zavetrja. Še zmerom lahko samo ugibajo, kako močan utegne biti veter.

Odprava ima privlačen postranski cilj, da je vse skupaj še malo začinjeno. Lani je bil alpinistični svet osupel nad trditvijo, da je višina K2 — dolgo že velja, da je visok 28 250 čevljev (8610 metrov) — napačna, napačna celo za toliko, da utegne biti najvišji vrh sveta K2, ne Mount Everest. Da gre za napako, je trdil ameriški alpinist, ki je spravljal na K2 satelitski transponder in izračunal, da je na višini 29 064 čevljev (8858 metrov), kar je 36 čevljev (109 metrov) višje kot Everest. O tej trditvi se je pisalo na naslovnih straneh, toda poznavalci ostajajo skeptični.

Sodobni kartografi zasipajo s hvalo izvirne indijske merilce, ki so bili merili višino sredi devetnajstega stoletja in se je izkazalo, da so delali skrajno natančno. Pravijo, da bi bila sprejemljiva pomota od 20 do 30 čevljev, nikakor pa ne verjamejo, da bi se bili zmotili kar za celih 800

čevljev. Odprava bo v duhu znanosti zdaj uporabila lasersko prizmo, pripravo, ki odbija svetlobo in se rabi pri satelitskih merjenjih. Neki kalifornijski znanstvenik je alpiniste prosil, naj jo postavijo na K2, čim višje morejo. Kako visoko bo to, pravi Mear, je odvisno od tega, kako težka bo prizma.

Mear je prostodušno odkritosrčen, kadar ga sprašujejo, kakšen uspeh nasploh pričakuje od odprave. »Podvig je zelo zahteven in če se nam bo posrečil, bo po-

memben mejnik za merila alpinizma. To se pravi, da so možnosti omejene — za to pa pri alpinizmu navsezadnje zmerom tudi gre. Ne bi šel zraven, če ne bi mislil, da se lahko posreči — zame pa tudi za druge je potemtakem vredno poskusiti.«

»Ob tem, kar ima pokazati Zawada,« pristavlja Barry, »imamo precej upanja, da bomo prišli na cilj. Če ne bi bilo tako, sploh ne bi šel — toda mislim, da imam prav.«

(Financial Times)

ERHARD LORETAN GRE PO MESSNERJEVI IN KUKUCZKOVI POTI

TRIJE OSEMTISOČAKI V 17 DNEH

Erhard Loretan prav gotovo ni velikan. Prej bi rekli, če ga dobro pogledamo, da je bolj majhne in drobne postave. Živi v Chatelu sur Montsalvens, vasici z majhnimi, gracioznimi lesenimi hišami v francoski Švici: čisto takšni, ki v naših predstavah pooseblja Švico. Vozi z vratolomno hitrostjo rdeč avtomobil z veliko kubituro in ima zaročenko Nicole, s sinjemodrimi očmi in širokim nasmehom, ki je edini švicarski ženski gorski vodnik.

Loretan ima šele 28 let, vendar ima za seboj že celih devet osemtisočakov in čudovito zimsko prečenje vrhov, ki tvorijo Zermattske krono. Letošnjo zimo, v februarju, je odšel z Andréjem Georgesom (tistim iz Zermattskega prečenja) na novo turo na meji verjetnosti: zavzete štirinajstih severnih sten (med njimi slavne severne stene Eigerja in drugih, manj znanih, a še kako zahtevnih) v enem mesecu, brez vmesnega sestopa v dolino.

Toda Loretana je, medtem ko je ponoči sledil svojemu tovarišu proti drugi steni na seznamu, zasul snežni plaz. Tako je sedaj Erhard doma, povit v steznik, ki ga bo moral nositi še najmanj dva meseca, z vsemi svojimi himalajskimi načrti za naslednje poletje, ki so se razblinili v nič. Sprejel nas je zelo pristrčno in nam ponudil slaščice in švicarsko vino. Govorili smo o prečenju vrhov okoli Zermatta, o Everestu in o nesreči. Ko ga poslušamo, medtem ko pripoveduje o svojih doživljajih, se nam zdi, kakor da je zimsko prečenje tridesetih vrhov, višjih od 4000 metrov, navaden treking, dosegljiv vsem, in da je Everest v manj kot dveh dneh normalna tura.

JEŽA PO ŠTIRITISOČAKIH

Prečenje vrhov, ki tvorijo Zermattske krono, je bila zamisel Andréja Georgesa, ki je imel za seboj že dva neuspela poskusa. V začetku je bil Loretan skeptičen; mislil je, da bo zelo težko do konca izpeljati takšno dolgo prečenje: treba je

računati s slabim vremenom, ki je v Alpah prav pogosto. Toda pozneje se je Erhard dal prepričati in počasi se je zaljubil v načrt: ježa prek 38 vrhov, od katerih jih je trideset višjih od 4000 metrov. Prečenje je bilo izvedeno v 19 dneh, od 14. februarja do 4. marca leta 1986. Slabo vreme ni prizanašalo obema Švicarjema, toda ko poslušamo Loretana, se zdi, da ni nikoli povzročalo hujših težav: »Edini problem so bile dereze, ki so zaradi dolge hoje po skalah imele izrabljene konice in na ledu niso prijemale. Vse drugo nama ni delalo niti fizičnih problemov niti drugačnih težav. Napredovala sva vedno z ljubeznijo in v slogi.

Kar me je najbolj fasciniralo v takšne vrste prečenje, je bilo dogajanje z najino fizično kondicijo: najina forma je narasčala iz dneva v dan.

Bila je sijajna preizkušnja, ki mi je morda bolj ugajala kot vzponi v Himalaji. Ni bilo napetosti, ki je značilna za himalajske odprave: če bi se pojavil problem, bi lahko prečenje enostavno prekinila.«

IZ ALP V HIMALAJO

— Kar zadeva Himalajo: o tebi so pričeli govoriti v letu 1983, ko si se povzpел na tri osemtisočake v 17 dneh. Toda leto prej si s samo 23 leti že osvojil Nanga Parbat s tovarišem svojih let. Kako si začel s himalajskim alpinizmom?

»V gore sem začel hoditi z 11 leti. Moj bratranec je bil oskrbnik nekega zavetišča in poleti sem mu pomagal. Tako sem začel plezati. Pri petnajstih sem že imel za seboj težavno vzpono v skupini Mont Blanca in nove smeri v gorah blizu koč. Leta 1979 sem opravil tečaj za vodnika pripravnika in tam sem spoznal druge alpiniste. Predlagali so mi, naj grem v Peru, kar sem takoj sprejel. V Peruju smo se leta 1980 povzpeli na pet šesttisočakov, na tri od teh po novih smereh. Dve leti za tem, na Nanga Parbatu, se je pričela moja himalajska pustolovščina.«

PREPOLOVLJENI EVEREST

— Tisto leto si se z Jeanom Troilletom povzpel na Everest po kitajski strani; iz višinskega tabora do vrha sta potrebovala dan in pol. Sta mislila na rekord že pred odhodom od doma?

»Ne, ne! V začetku smo bili v dveh ločenih skupinah, združeni zato, ker smo imeli le eno dovoljenje. Jaz sem bil s Pierrom Beghinom, njegovo ženo Annie in svojo zaročenko Nicole. Tu sta bila še Jean Troillet, ki se je hotel povzpeti na Everest sam, in Jean Afanassieff, ki naj bi naš vzpon posnel na filmski trak.

V baznem taboru smo bili neodvisni drug od drugega in vsak se je aklimatiziral, kakor je najbolje vedel, plezajoč na šesttisočake v okolici. Sam sem poskušal leteti z zmajem, ker sem se nameraval tako spustiti z Everesta, vendar je bil že na 6000 metrih let zaradi redkega zraka težaven.

Med preizkušanjem zmaja sem hudo padel in si spahnil gleženj; moral sem deset dni mirovati. Med tem so ostali postavili majhen tabor na 5800 metrih, ob vnožju Everestove stene

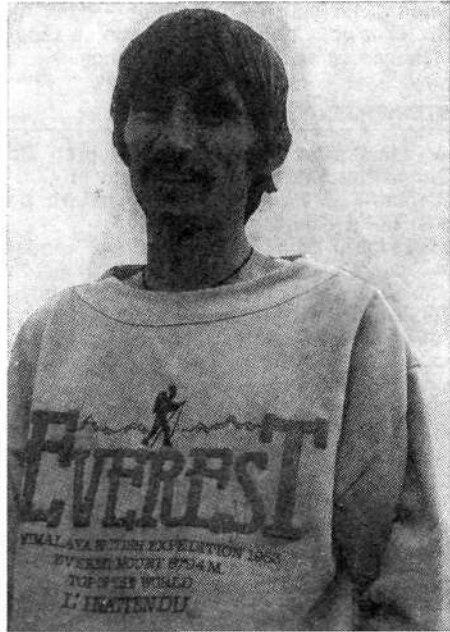
Čim sem okrevljal, sem se isti dan povzpela na dva šesttisočaka, da bi preveril formo, vendar sem pri sestopu padel v neko luknjo in si zapičil cepin v roko. Rezultat: trinajst šivov in še teden dni počivanja. Brez velike škode, kajti vreme je bilo ves čas grdo!

Medtem sta se Annie in Nicole zaradi svojih služb morali vrniti v domovino in se odpovedati Everestu. Jean Troillet se je poskušal povzpeti sam, vendar je bilo v steni preveč snega in tako se nam je odločil pridružiti. Na koncu smo v noči od 28. na 29. avgust iz tabora na 5800 metrih odšli trije, Pierre, Jean in jaz. V 12 urah smo preplezali 2000 metrov višinske razlike, vse do kote 7800 metrov: tam smo izkopal luknjo v snegu in počivali do osme ure zvečer. Ob devetih smo odšli proti vrhu. Jean in jaz sva nadaljevala in ob dveh popoldne 30. avgusta dosegla vrh.«

— Samo 40 ur, vključno z odmori, se zdi za osvojitve Everesta neverjetno. Toda zakaj ste se vzpenjali ponoči in počivali podnevi? Ne bi bilo bolje delati ravno obratno?

»Ponoči je mrzlo in če miruješ, moraš biti dobro opremljen, s šotorom in spalno vrečo. Za vzpenjanje ponoči in počivanje čez dan nismo potrebovali opreme za bivakiranje, kajti čez opoldne je dovolj toplo. S seboj smo imeli le kuhalnik za taljenje snega, senčnik, smučarsko palico in cepin.

To vzpenjanje ponoči je tehnika, ki sem jo preizkusil na Daulagiriju in K2 in mislim, da je za gore, ki ne povzročajo velikih tehničnih težav, najboljša rešitev. Tako sva bila ob dveh popoldne na vrhu

Erhard Loretan: novi osemtisočaki brez sponzorjev in pokroviteljev

Everesta in tam ostala uro in pol, se fotografirala in razgledovala. Bilo je čudovito doživetje.«

— Ali nista občutila višine?

»Ah, ja! Tudi če miruješ, te to na 8000 metrih zelo utruja. Mislim, da bi bilo nemogoče ostati brez kisika na vrhu ves dan.«

— In če bi vaju presenetil snežni vihar, kako bi se znašla brez spalne vreče in šotora?

»Če si lahek, se lahko vzpenjaš hitro in se v dveh, treh urah umakneš. Midva sva sestopila z vrha v višinski tabor v samo treh urah in pol: pobočje ni zelo strmo in razen krajšega raztežaja na 8400 metrih, ki zahteva nekaj pazljivosti, sva sestopala drsajoč se po zadnji plati in zavirajoč s cepinom.«

— Je bil vajin vzpon izjemen podvig?

»Mislim, da ga je možno opraviti v še krajšem času: ko sem po dvanajsturnem vzpenjanju dosegel višino 7800 metrov, sem se dobro počutil in sem hotel nadaljevati, toda moja spremljevalca sta bila utrujena in morali smo se ustaviti.

Vendar je treba precizirati naslednje: ni mogoče primerjati časa, ki sva ga midva porabila za vzpon na Everest, s časi, ki so jih realizirali pri vzpenjanju na druge osemtisočake razni Wielicki, Chamoux in Escoffier: to sta dve popolnoma različni stvari. Razpiti vzponi »solo-ekspres« na osemtisočake so bili uresničeni v okviru dobro opremljenih odprav, z že postavljenimi vmesnimi tabori in opremljenimi

smerni. Mi smo — nasprotno — bili na Everestu popolnoma sami in smo se vzpenjali med vgrezanjem v deviški sneg.«

STEINERJEVA SMRT

»V začetku oktobra sem odšel proti Čo Oju s Pierre-Alainom Steinerjem in Christianom Duprêjem. Hoteli smo na vrh po novi smeri v zahodni steni.

18. oktobra smo vstopili v steno, vendar je bilo preveč vetrovno. Na 7600 metrih smo se morali ustaviti. Cristian je sestopil, Steiner in jaz sva vztrajala, toda naslednji dan je bilo še vedno slabo in Pierre-Alain se ni dobro počutil. Zato sva pričela sestopati še midva.

Bil sem spredaj in ga nisem videl. Zaslíšal sem ropot in ko sem se obrnil, je on že padal z veliko hitrostjo, jaz pa nisem mogel storiti ničesar... Padel je najmanj 600 metrov... Mislil sem, da je morda mrtev, vendar je bil še živ. Imel je več zlomov rok in nog in poškodovano glavo. Sestopil sem do višinskega tabora na 6000 metrih, kjer je bil Christian in potem naprej, do baznega tabora, da bi poklical nosače in helikopter. Toda na voljo ni bilo niti nosačev niti helikopterja.

Vrnili smo se na goro in Pierre-Alain je bil še vedno živ! Poskusili smo ga nesti v dolino, vendar je bilo to nemogoče, ker smo se do kolen vdirali v sneg...

Steiner je ostal tam gori. Pokopali smo ga v neko razpoko.«

Sledil je odmor, ki se je zdel brez konca. Moralo je biti strašno stati pred umirajočim prijateljem, brez moči, da bi karkoli storil. Toda v Himalaji je reševanje ponesrečenecv še vedno čista utopija. Tudi zato, ker helikopterji ne morejo pristajati na visokih kotah: razredčen zrak bi jim onemogočil ponoven vzlet.

VEČNI PROBLEMI SPONZORSTVA

Ponovno sva začela govoriti in popolnoma spremenila temo.

— Kako se preživljaš? Imaš dobre sponzorje?

Erhard se je nasmehnil: »Tu in tam delam kot vodnik, prirejam predavanja in v mrtvem času pomagam bratrancu, ki je mizar. Nimam stalnega sponzorja. V Švici ga je težko dobiti, ker nimamo proizvajalcev alpinistične opreme.

Prve odprave smo financirali s prodajo majic z našim napisom, sedaj pa postajam vedno bolj znan med ljudmi in tako mi uspeva dobiti kakšen denar. Ni mi pa še uspelo najti sponzorja, ki bi bil pripravljen plačati mojemu slovesu primeren letni prispevek. Težava je v tem, da je treba, če hočeš dobiti denar, napeti vse sile in primerno predstaviti svoj novi projekt. Treba ga je »prodati« pred odhodom, potem pa se čutiš dolžnega, da ga tudi

izpelješ. In če ti ne uspe, povešaš oči pred vsemi...

Najraje bi odpotoval, ne da bi komu kaj rekel, vendar je to brez denarja nemogoče. Projekt letošnje zime, tisti s 14 severnimi stenami, smo predstavili nekemu velikemu sponzorju, on pa nam je rekel, da je treba takšen načrt predstaviti vsaj leto prej. Takšni razgovori morajo pravočasno zagotoviti celotno finančno konstrukcijo, tudi zato, ker sicer zaradi obsežnih priprav in raznih sestankov ne najdeš več časa za odhod v gore.

NOČNI PLAZ

Erhard ni mogel biti pri miru, bolel ga je hrbet. Stalno se je presedal po svojem stolu.

Tako nam je opisal nesrečo.

»Premagala sva že severno steno Gross Fiescherhorna in zahvaljujoč se dobri kondiciji za to potrebovala le štiri ure, ko se je naslednji dan vreme pokvarilo. Mrzel veter je destabiliziral sneg in naslednjo noč, ko sva napredovala proti severni steni Möncha, me je zasul plaz. Ostal sem bil zadaj, ker sem imel težave s smučmi. André je videl plaz in me je s klicem opozoril nanj, vendar je bilo prepozno.«

— Te ni bilo strah, ko si začutil plaz nad seboj?

»Ni bilo prvič, da sem se znašel pod plazom. Mislil sem, da je pod mano ravno, enakomerno pobočje, toda bila sta dva skalna skoka, 30 in 40 metrov globoka. Ko sem občutil, da padam in praznino, me je res obšel strah: bilo je temno, videl nisem ničesar in nisem vedel, kako in kje se bom ustavil. Drugi skok je bil zelo globok in pri padcu sem si zlomil vretence hrbtenice. Na srečo me plaz ni v celoti zasul, tako da me je André lahko izvlekel in po radiu, ki ga je imel v nahrbtniku, poklical pomoč.

Naslednja dva meseca bom moral nositi steznik. Sredi maja bi moral odpotovati na K2, da bi v alpinističnem slogu preplezal zahodno steno, toda moral sem se odpovedati svojim himalajskim načrtom. Morda pa je tako celo bolje. To poletje se bom posvetil lenobnemu plezanju, v toplem vremenu, brez problemov s snegom in slabim vremenom. Ampak naslednjo zimo se bova z Andréjem vrnila v Bernske Alpe.«

(Alp)

Sto spomladanskih kilometrov

Zadnjo marčno nedeljo odprejo vsako leto na Češkoslovaškem popotniško sezono. Geslo te prireditve je »Sto spomladanskih kilometrov«. Kdor spomladi prehodi toliko kilometrov, dobi posebno značko. Ker so prireditve krstili že leta 1957, so najbolj aktivni popotniki zdaj že lastniki 31 takih značk.

YU RAFTING PO HIMALAJSKI REKI TRISULI

S ČOLNOM IZ ZIME V POLETJE

MARIO SALETTO

Novinar in snemalec dokumentarnofeljtonskega in izobraževalnega sporeda zagrebške televizije Mario Saletto že nekaj let snema potopisno dokumentarno serijo »Neskončni svet«. Oddaje iz Afrike so gledalci že videli, letos bo na sporedu devet oddaj iz Južne Amerike. Medtem je Saletto začel snemati novo serijo v Aziji, v kateri bo tudi oddaja o novem načinu potovanja izpod Himalaje v doline po divjih rekah, o raftingu. Večtedensko pešačenje z nahrbtnikom na ramah, trekking za tujce in vsakdanje življenje domačih bosonogih nosačev s tovari na hrbtih (pravzaprav na glavah) je zdaj najpogostejši način potovanja med Indijo in Tibetom, marsikje tudi edini. V nasprotni smeri je mnogo hitrejši in razmeroma malo znan način potovanja rafting, spust z gumijastimi čolni brez motorjev po hitrih in divjih himalajskih rekah vse do komajda prehodnih močvirij in pragozdov v dolinah. Tako se je konec lanskega leta del tretje zagrebške himalajske odprave po uspehu na Ama Dablamu spustil izpod zasnežene Himalaje po rekah Trisuli in Narayani s takim čolnom v tropsko džunglo Chitwana.

LUKSUZNA OPREMA »EMANUELLE«

Pri znanih agencijah, ki spadajo k hotelu, kakršen je, na primer, »Yak and Yety«, znani hotel v Katmanduju, je mogoče dobiti v najem čoln, obvezno tričlansko posadko, kompletan živež in vse drugo za 200 do 300 dolarjev na dan. Vendar zaradi skromnih skladov naše odprave ne bolumemo za manjvrednostnim kompleksom, ko se pogajamo s katmandujskimi trgovci. Samo malo več poti je treba obresti; na posled smo po dolgotrajnem pregovarjanju v agenciji z zvenečim imenom »Himalayan Horizons« dobili pri uglednem direktorju sahibu Yajni Tapi v najem odličen in praktično nov pnevmatski čoln, francoski model »avon«, s tričlansko posadko (v čolnu se lahko pelje do osem potnikov), kompletno opremo, vse dokumente, prevoz z lokalnim avtobusom do Trisulija, prenočevanje v kampu Gaida v pragozdovih Chitwana in še kaj, kar sodi zraven, za 40 dolarjev dnevno. Za dve osebi, da ne bi bilo kakšne pomote. Čolna žal takoj ne moremo videti, ker je večji od vseh agencijskih prostorov, vendar nam pokažejo odlične fotografije, ki jih je posnela francoska odprava, prvi lastnik »Emanuelle«, kot so krstili ta približno pet metrov dolg in dva metra širok čoln sive barve s pe-

timi med seboj popolnoma ločenimi zračnimi prekati. Darko in Jasna, polovica naše nesojene raftinške odprave, še nista prišla iz Lhase; verjetno sta se zamudila kje na brezpotjih Tibeta. Zato smo se hočeš-nočeš združili z dvema Norvežankama; »Emanuelle« mora veslati najmanj šest veslačev, kot je trdil direktor, sicer da se bomo razbili na »very dangerous« brzicah in slapovih. Na koncu koncev je to še 40 »zelencev« ameriškega porekla dnevno za very happy Himalayan Horizons, ki ima očitno s tem very big bussiness.

Ob zori je pred hotelom čakal »transfer« — dve kolesi-rikši. Tako torej, direktor varčuje in nam ni naročil taksija, ki je sicer nadvse poceni! Nepismeni vozniki nas odpeljejo k avtobusu, ki pelje v Pokaro! Nikakor jim ni mogoče pojasniti, da potujemo drugam, saj po njihovem prepričanju tako zgodaj zjutraj vsi sahibi potujejo v Pokaro na trekking pod Anapurno. Takšnih voženj so navajeni in ne pomaga niti dovoljenje za rafting v nepalskem jeziku, ko ne znajo brati. Naposled nas v mestu najde eden od treh uslužbenecv agencije, potem ko je zapravlil neusmiljeno veliko denarja za taksi, opravičuje se, pravi, da se to pogosto dogaja in da vozniki rikš, ki se borijo za stranke, v jutranjih urah čakajo na sahibe in vse po vrsti odpeljejo na avtobusno postajo, kjer stoji avtobus proti Pokari. Na rafting se še niso navadili.

Baireni, ker stojijo natančno tri lesene kolibe na okljuku reke Trisuli, šofer dobro pozna. Na lepi peščeni plaži že leži napihnjena »Emanuelle« med zgledno položenimi osmimi vesli. Tam je tudi ostanek posadke: Ron Sing Gurung iz plemena Gurung, krmar, in Bir Bahadur Kunwar, kuhar iz plemena Chetri. Vsi trije so mladi, simpatični fantje med 25. in 30. letom starosti. Vsa oprema, ki so nam jo obljubili, je tam: šotor, spalne vreče in »armafleks«, nepremočljivi plastični kontejnerji različnih velikosti, hrana, posoda, rešilni jopiči, kajakaške čelade (ki so obvezne celo po nepalskih predpisih) in petrolejske luči. Tam je celo precej takega, česar nismo niti zahtevali niti plačali: velik čajnik, krožniki in nekakšni prtji, lavorji za umivanje, celo namizni prt; menda se vse to samo po sebi razume, kadar gredo na pot lepo vzgojeni sahibi iz Anglije. Jugoslavija je za tamkajšnje pojme nekeje blizu Anglije, saj vsi sahibi tolčejo angleščino in se po angleško tudi obnašajo.

ALPINIZEM NA VODI

Čoln »Emanuelle« je razmeroma zanimivo opremil prvi lastnik, francoska odprava, ki je po istih rekah plula do Indije. Prek čolna je z enega boka do drugega v višini zgornjega roba prekatov razpet precej močan nosilec, izdelan iz trakov avtomobilskih varnostnih pasov. Nanj se v sredini z vrvmi pritrdi vso opremo, spravljeno v nepremočljive vreče in kontejnerje, ob robovih prekatov pa je dovolj prostora za noge posadke, za veslače, ki sedijo bočno na zračnih prekatih. Tako se lahko čoln do vrha napolni z vodo, oprema pa se ne potopi; čoln se lahko tudi prevrne, vendar nič ne pade iz njega, nič se ne potopi in nič ne more ovirati članov posadke, če morajo zapustiti čoln ali celo reševati gola življenja.

Nepalci so tej domiselno izbrani in dobri opremi dodali še vrsto alpinističnih pripomočkov, ki jih imajo na pretek. Za vse povezave so uporabili vponke in zanke, večina vrvi in vrvic so ostanki prvovrstnih plezalnih vrvi. Originalne nepremočljive transportne vreče, ki so se strgale, so zamenjali s plastičnimi zaboji, podobnimi sodom, kakšne uporabljajo alpinistične odprave in ki so mnogo trpežnejši, saj morajo na nosaških ramah prestati vsakršne mehanske udarce. V dva takšna kontejnerja-soda je šla vsa osebna oprema, hrana (celo občutljivo sadje in zelenjava), reševalna oprema in del filmske tehnike, pri čemer ni bilo nobene nevarnosti, da bi se stvari poškodovale zaradi privezovanja z vrvjo ali udarcev ob skale med plovbo. Za fotografske aparate in priročno dnevno zalogo filmov je naš sirdar Rajendra (ki smo ga imenovali kar Radž) nabavil majhne in močne ovalne kontejnerje.

Kuhar Bir (Bahadur Kunwar) si je izmislil celo »hladilnik«: dobro zaprto posodo s sadnim sokom in drugo z maslom in drugačno pokvarljivo hrano je spustil v vodo pod premec in obe privezal z alpinistično vponko.

Natakemo si rešilne jopiče in čelade, Ron (Sing Gurung) kot krmar prevzame oblast nad ladjo med plovbo. Dogovorimo se za povelja za veslanje naprej in nazaj, seveda v angleščini. Obe Norvežanki sta galjota na enem, prva Jasna in Bir na drugem boku, Radž bo pomožni krmar na začasnem kljunu čolna. Meni zaradi snemanja pripada prostor sredi krme pred Ronom, tako da lahko po potrebi zaveslam tako na enem kot na drugem boku.

Že na prvih brzicah se je »Emanuelle« splašila: zdaj je spredaj kljun, zdaj krma. Zelo hitro dojamemo, da je krmarjenje pravzaprav zelo preprosto. Sprednji in zadnji krmar uporabljata tisti dve daljši vesli podobno kot naši splavarji. Kadar je sunek v bok glavnega rečnega toka premočan, je nesmiselno delati s silo in

vztrajno poskušati obdržati dotedanjo smer; bolje je pustiti, da tok krmo začasno obrne in jo spremeni v kljun; krmar na premcu tedaj postane glavni krmar na krmi, bočni veslači pa imajo nalogo, da hitro preusmerijo čoln od obalnih sten, skal, ki štrljo iz reke kot otoki, plitvin ali slapov.

Zgodbe o velikanskih nevarnostih himalajskega raftinga so pretirane, vsaj na reki Trisuli. Njene temno rjave in sive navpične skale so zaobljene in jih je voda, ki stoletja teče izpod Ganeš Himala, lepo obrusila. Sicer je tam veliko hitrih in na prvi pogled strašnih brzic in ne previsokih slapov, kjer voda grmi v prostem padu. Toda čim močnejši je tok, ki tolče v obalno steno, močnejši je tudi nasprotni val, ki nastane, ko se voda odbija od skal. »Emanuelle« sicer vedno znova silovito zdrvi proti taki steni, vendar jo tik pred njo takšen nasprotni val skoraj zaustavi. Z nekaj močnimi pravočasnimi zaveslaji je treba samo zdrsni tik ob steni ali vsaj znatno ublažiti sunek, ki ga pnevmatski čoln že tako in tako dobro prenese. Na pretežno zglaženih obrušeni stenah ni večje nevarnosti, da bi se čoln predrl ali da bi se kakšen od prekatov raztrgal. Ker je prtljaga zložena kakšnega pol metra nad dnom čolna, se lahko plastično dno, v katerem ni zračnih komor, po mili volji prepogiba in prilagaja, ko čoln drsi prek nevidnih podvodnih skal in plitvin. Vsaj po tone vode, ki jo vedno znova »vkrčamo« med vsako vožnjo skozi brzice in slapove, deluje kot odlični blažilec, ki varuje dno čolna pred prehitrimi deformacijami in napenjanjem. Kadar s posodami praznimo čoln, zato v njem vedno pustimo kakšnih dvesto litrov vode, ki je odličen amortizer.

PLOVBA PREK OPIČJIH SLAPOV

Vsa nevarnejša mesta na Trisuliju so poimenovali prvi udeleženci raftinga — tujci. Domači prebivalci, ki po pravilu sovražijo te divje vode, saj jim podirajo mostove, poleg tega pa se bojijo hudobnih vodnih duhov, niso dali imen posameznim krajem, kjer se bogovi posebno hudo jezijo. Tako so glede na doživljanje prvih posadk gumijastih čolnov na njihovih zemljevidih ostala imena, kot so »Opičji slapovi«, »Brzice ženskih užitkov«, »Brzice prevračanja«, »Lonec čaja« in druga, ki so jih sprejele agencije za raftinge. Nepalci so v zemljepisnih pojmih mnogo bolj sistematični: potoki, rečice in reke imajo — pač glede na velikost in pomen — poleg imena še dodatek »Kosi«, »Khola« ali »Gandaki«, tako da je že iz tega vsakomur takoj jasno, za kakšnega sovražnika gre. Prav tako so vsi primerni kraji ob vodi, kjer domujejo dobri duhovi, opremljeni z imenom in z dodatkom »Ghat«. Sahibi so glede tega mnogo manj natanč-

ni: zanje je vse, kar teče s Himalaje, »river«, vsi prostori, kjer je mogoče prenočevati, pa so »camp«.

Pred »Opičjimi slapovi«, daljšo kaskado manjših slapov in divjih brzic, Ron ukaže ustaviti čoln ob obali. Pravi, da je treba najprej dobro preiskati »very dangerous place«, da bi videli, kje moramo pluti. Odidemo kakšnih sto metrov peš naprej, vendar razen spenjenih zelo hitrih brzic in vodnih »stopnic« prek kamnitih pragov ter morda kakšen meter visokih valov ne vidimo večjih nevarnosti. Ta prehod želimo posneti s filmsko kamero, vendar so fantje precej prestrašeni in pravijo, da so razen njih v čolnu le tri »ladies«, kar pa ne bo zadostovalo za veslanje in da so potrebni še dodatni moški »kilovati«. Če je ob njih šestih vse odvisno samo od mene, pravim, naj se kar mirno spustijo, saj se brez veslanja »Emanuelle« ne more nič zgoditi, razen da jo bo nemara nekajkrat zavrtelo.

Odšli so sicer nejevoljno, vendar niso prižgali molitvenih ognjev. Prav kmalu so bili na Opičjih slapovih. Vsi veslajo kot ponoreli, čoln se zares popolnoma potaplja v vrtince, zdaj se potopi, skoči ven, se obrne okrog vzdolžne osi — in ves postopek se ponovi. Mnogo živahneje, kot sem pričakoval, vendar brez vidnih znakov, da bi se prevrnil, razmeroma lahko drsi prek robov vseh slapov. Odlični kadri so to. Nekoliko nižje je popolnoma miren rokav čiste in prozorne vode in prekrasna peščena plaža. Tam se odločimo za počitek in za pregled prtljage. »Emanuelle« je do zgornjega roba polna vode, vendar se ni nič polomilo niti zmočilo. Prepričujem Radža, Rona in Bira, da na Jadranu z drugačnimi športnimi čolni z jadri plovemo celo po dva ali tri metre visokih valovih. Vzhičeni so sicer, vendar mi ne verjamejo.

DANGEROUS TARA RIVER

Fantje so do sončnega zahoda pripravili »mizo«: na položena plastična soda so položili vezano ploščo iz nosilca za prtljago. Prek nje so razprostrli pravi pravcati namizni prt, pravilno razpostavili obtočene in pomečkane krožnike in pribor. Na koncu je Bir, šef kuhinje, od nekod privlekel papirnate prtičke in jih fantazijsko zložil. Bila je odlična večerja: poleg kruha, ki je v Nepalju prava redkost, še sol, poper, sir, majoneza in celo steklenička ketch-upa, vse to se je znašlo na mizi. Nekje visoko nad nami so se drle opice v pragozdu, spominjali smo se svoje kuhinje v zamrznjenem baznem taboru pod Ama Dablamom; z bogom, »dal-bat« in »campa«, vse kaže, da smo naposled le prispeli na topli jug.

Zjutraj sta nas Norvežanki zapustili; prava, da jima je na čolnu slabo, da je vlažno v šotoru in da bosta šli raje do

Chitwana naokrog po cesti. Po eni strani mi je to čisto všeč, ker nista naša krvna skupina, po drugi strani pa nas ostane le peterica za veslanje, »Emanuelle« pa potrebuje, kot so nam dejali, osem veslačev. Radž resno godnja, vendar ga tolažimo, da pri nas na splavih na »very dangerous Tara river« dva veslata, dvanajst pa se jih vozi.

Na odseku Trisulija med Buri Gandakijem in še nižje od pritoka Marsyandi je največ slapov, brzic in vrtincev; reka se ponekod besno prebija skozi ozek kanjon, kmalu potem pa se na široko razlije med zidovoma pragozda. Vse pogosteje naletimo na stopničasto položena riževa polja, razvlečena prav do vrhov vse pohlevnejših gričev. Postane topleje, na soncu je celo vroče, vendar so vode Trisulija, ki jih hladijo številni majhni pritoki s Himalaje, še vedno premrzle za kopanje.

Peljemo se pod nekaterimi dolgimi gugajočimi se visečimi mostovi za pešce; gradijo jih, pravijo, Švicarji, kar je posebna oblika tehnične pomoči narodom Nepala. Dve žični vrvi spodaj, to sta nosilca za tla, po katerih ljudje hodijo, drugi dve poldrugi meter višje pa služita kot držaja. Prek nekaterih od teh, kjer je na eni strani vas, na drugi pa pašnik, so se naučile, kot pravijo, hoditi celo krave. To je vsekakor nenavaden prizor.

Tam, kjer je zaselek s komaj nekaj kobilami, je predrago graditi tak 50 do 60 metrov dolg most; dovolj je žična vrva. To je nekakšna žičnica; na kolesca je obešena »kabina«, z vseh strani odprt zaboj, kamor se lahko nagnetejo do štirje ljudje z nekaj tovara. Poganjanje je ročno, z neposrednim vlečenjem po nosilni vrvi. Do sredine reke »navzdol« kabina hitro in lahko drsi, treba je celo zavirati, od sredine reke, kjer se začneja pot navkreber, pa se začne težavno fizično delo. Tak prehod prek reke, to smo videli, traja celo četrt ure, toda to je kljub vsemu še vedno bistveno hitreje od nekajurne ali nekajdnevne hoje do prvega mostu.

MORNARJI — NEPLAVALCI

Upset, »Brzice prevračanja«, so najnevarnejše mesto na Trisuli Kholi. To je kakšnih sto petdeset metrov divjih vrtincev, kombiniranih z dvema zelo nizkima pragovoma slapov, stisnjenih v ozek kanjon. Če tukaj čoln nasede, ga voda za njim prav lahko obrne. Nekaj strmih sten, ki štrlijo iz reke, oblikuje to gosto sito, skozi katero se je treba preriniti; misel na udarec z glavo ob skalo, če bi se čoln prevrnil, ni ravno prijetna. Toda v smeri najmočnejšega toka je razmeroma široka čistina; »Emanuelle« je samo treba pravčasno usmeriti tja, kajti naprej bo že šla sama. Sploh ne verjamem, da bi s tako na široko napihnjenimi bokli, s štirimi ljudmi na sebi in razmeroma lahka sploh

lahko nasedla in se prevrnila. Visoko nad vsem pa je fantastično dobro postavljena stena za snemanje.

Obred preiskovanja, pregledovanja in modrovanja na obali se je ponovil. Sirdar Radž je nastopil s najmočnejšimi argumenti: kot »sahib, ki je najel čoln in te ljudi«, sem vendarle glavni šef in odgovarjam za njihova življenja, celo s petimi veslači pa je tveganje vendarle preveliko. Naposled potegne na dan prave karte: samo on zna »nekoliko« plavati, ker je iz doline, kjer teče »normalna« reka, Ron, naš kapitan, in kuhar Bir pa sta kot človeka izpod gorá popolna neplavalca (kot so sicer skoraj vsi Nepalci). Poleg tega se je Ron lani prav tukaj prevrnil z vsemi osmimi člani posadke na zadnjem raftingu, to pa je po tem dogodku njegova prva vožnja. Kar zadeva Bira, je to pot prvič v življenju na čolnu.

Lepo torej!

Zdaj jaz hitro pridem na dan s svojimi argumenti: bili so pretežki, zato so nasedli in se prevrnili, sicer pa so se samo malo skopali; brez mojih 85 kilogramov bodo znatno lažji in to je torej njihova prava prilžnost. Trdim, da morajo samo usmeriti »Emanuello« ravno na tisto steno, vse drugo pa bo opravila reka sama. Sicer pa: če lady Jasno ni strah...

Seveda je to vžgalo. Ostal sem na strmi skali s kamero — in razmeroma velikim cmokom odgovornosti v ustih.

Čoln je zasidran v laguni, z vrvo je privezan za veslo, narobe zapičeno v pesek. Pričakujejo me srečni, žareči in pomirjeni obrazi, kajti velikanska môra je za nami. »Le kako ste tako natančno ugotovili, kje moramo pluti?« se je iskreno zanimal Ron. No, s tiste visoke skale in razgledne točke bi celo beduin iz puščave takoj vedel, kam bo odlično viden tok potegnil čoln. Vendar mu tega nisem povedal, da ne bi omajal psihološko tako lepo zamišljene avtoritete, ki je sploh ni bilo, avtoritete kapitana gumijastega čolna s strašne Tare Khole...

Radž pogleda na uro in privleče na dan tisti velikanski čajnik, ker bo kmalu »five o'clock tea, sir«. Na to ne pozabi niti en dan. Nehaj že vendar, Radž, saj nismo Angleži! Brez ladyes iz Norveške takoj ukinemo ceremonije s pogrinjanjem mize in s pripravljanjem prtičev pred večerjo. Dokazujemo Biru, da je sedé okrog tabornega ognja na naplavljenih velikih kosih lesa veliko prijetneje pomakati v skupni lonec in pomazati ponev, kar je na koncu koncev še mnogo bolj športno, kar bi priznali celo Angleži. Tako smo bili odtlej brezrazredno skupaj, ni bilo sahihov in posadke, vsi smo bili ista expedition na zelo nevarnih vodah. Ko smo jim prisegli, da direktor v Katmanduju ne bo nikoli zvedel, kako niso pripravljali mize in postavljali šotora, smo s temi fanti postali zares veliki prijatelji.

Člani posadke dobro vedo, da so zadeli na loteriji, ko so dobili delo pri ekspediciji. To je dobro plačano delo in so med rojaki višja kasta. Vedno najdejo svojo posadko med radovednimi fantini, ki pritečejo celo iz več kilometrov oddaljenih zaselkov, ko s hriba opazijo naš privezani čoln in priprave na kampiranje. Za to, da smejo gledati, kaj delajo sahibi s svojo nenavadno opremo, morajo Biru nabrati drva za ogenj, pozneje pa smejo za ostanek hrane pomiti posodo.

Pred spanjem Radž, Ron in Bir ne postavljajo šotora; preprosto potegnejo »Emanuelle« na prod, jo postavijo pokonci, jo podložijo z vesli ter v tako pripravljen spodmol prinesejo podloge in spalne vreče. Ni pomembno, če gledajo noge ven, glavno da je glava pod streho in na suhem.

PREHOD SKOZI LONEC KAVE

Pravzaprav imamo srečo, ker kaže, da smo prva rafting odprava, ki se letos po monsunu spušča po Trisuliju. Do polovice poti na vodi nismo srečali žive duše.

Kurin Ghat je verjetno najlepše mesto na reki. Prava alpska razglednica, kot da bi bilo kje v Švici. Trisuli se je razširila, mirno žubori, na levem bregu je velika peščina, skoraj kot plaža na morju, prek nizkih, živo zelenih gričev, pragozdov in livad nese oko na daljnje zasnežene vrhove Ganesh Himala. Prek reke sta razpeta neverjetno dolga vzporedna viseča mostova, dolga več kot 80 metrov. Stari je pleten iz žilavega bambusa in prav malo manjka, pa se bo podrl, novi pa visi na jeklenih vrveh. Da ga močni vetrovi ne bi ovili okrog lastne podolžne osi, je na več mestih poprek zasidran na bregova in v sredino reke. Prek mostu begajo koze, psi in ljudje, natovorjeni z velikimi tovari nekakšnega listja in vejca, vse se ziblje po nekaj metrov gor in dol, sem in tja, vendar to, kot vse kaže, nikogar ne moti. Most je delček še dandanašnji ene izmed najpomembnejših pešaških karavanskih poti iz Tibeta v Indijo. V slikoviti vasi, kjer so stopničasto urejene lepe lesene kolibe na drugi strani traku-mostu, srečamo popolnoma novo etnično skupino v Nepalju, očitno nekakšno mešano mongolsko-hindujsko pleme. Dekleta so prave lepote v svojih živo rjavo rdečih plišastih krilih in z zelo kratkimi telovniki ter zelenimi »turbani«, zavitimi okrog golega trebuha. Seveda pa imajo vse rdeče pike na čelu in medeninaste obroče skozi nosnice.

Spodaj na veliki peščini pod mostom skupina Gurungov postavlja celo vrsto šotorov. Pravijo, da bo kmalu prispela velika rafting skupina, ki je vse večje kose opreme in hrano poslala naprej po cesti do bližnjega Muglima, tako da bodo imeli vse

pripravljeno, ko bodo prišli. »To so nekakšni navadni crazy turisti,« pravi sirdar, kot da bi tolažil nas ali sebe, »mi pa smo prava expedition.«

Tabor smo postavili na neki peščeni uravnavi pred Muglimom. Tik pred sončnim zahodom smo zagledali drug čoln na Trisuliju. Prek celega boka ima velikanski napis »Himalayan River Exploration«. Raziskovanje je takšno, da posadka vneto vesla s klasičnimi vesli, uprtimi v železne vilice na bokih, tri hrupna in vesela dekleta in dva fanta pa raziskovalno namakajo noge v vodo. To je drug način raftinga. Ko vidijo naš ogenj, takoj pristanejo. Američani so. Utaborijo se poleg nas, izmenjujemo si izkušnje, njihova posadka pa postavlja šotore, pripravlja mize, krožnike in papirnate prtiče. Ker naši fantje nimajo pri nas nobenega dela, jim pomagajo in jim nekaj zaupno šepetajo. Po gestah je mogoče razumeti, da smo mi malo prifrknjeni ljudje iz Evrope, ki smo plačali pa hočemo vse sami narediti in ne pijemo niti čaja ob petih...

Ko naslednje jutro odplovemo dalje, postaja Trisuli vse počasnejša in vse bolj lena reka, čeprav smo še vedno med griči, brzice pa so vse položnejše. Na prehodu »Lonec kave« in še na nekaj kakšnih sto metrov dolgih brzicah niti naši Nepalci ne nosijo več niti rešilnih jopičev niti čelad. Zadnja hujša zapreka na Trisuliju je Vetrni kanjon. Širša rečna kotlina med hribi se hitro zoži v kakšnih petnajst metrov širok zavrt kanjon z visokimi navpičnimi skalnatimi stenami. Reka tukaj zdvija, tok pa meče čoln z ene strani na drugo in od stene v steno. Vendar že precej dobro poznamo vse skrivnosti himalajskega raftinga in dokaj dobro izkoriščamo nasprotno valove, ki se odbijajo od skalnatih zaprek, tako da je to za nas pravi reklamni prehod. Za »Himalayan River Exploration« tega ni mogoče trditi, saj se zaradi njihovega načina veslanja vsakokrat močno zadenejo v steno, ki jih odbije, jih zavrti okrog osi in vrže na nasprotno stran. Naš krmar Ron vidno uživa, ko gleda konkurenco: na krovu ima sicer maloštevilno posadko, vendar »profesionalce s strašne Tara River Evrope«.

Za kanjonom se pokaže čisto drugačna slika: kotlina se v daljavi spremeni v široko ravnino plodnih polj riža in drugih žitaric, z njimi pa so močvirja in pragozdovi Teraia. Pred nami na obzorju ni več gorá.

(Sam — YU nautika)

Razveselite planinskega prijatelja z darilom, ki ga bo vesel!
Lepo novoletno darilo je naročnina na Planinski vestnik za prihodnje leto.

OB JUBILEJU POSTAJE GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE BOHINJ

ISKANJE IGLE V SENU

MATEJ ŠURC

Postaja gorske reševalne službe Bohinj praznuje letos 40-letnico svojega humanega dela.

Bohinjci so svojo reševalno službo zahtevali že pred drugo svetovno vojno. Leta 1939 so sicer ustanovili rešilno postajo, vendar le-ta zaradi vdora okupatorja ni živela. Zato sta Franc in Martin Ceklin gorsko reševalno službo, ki naj bi poma-

gala pri planinskih nesrečah v bohinjskem kotu, postavila na noge zopet maja 1947. leta. Tu so jima bili v pomoč Župančič, Koblar, Gandi, Medja in drugi — torej člani takratne centralne GRS z Jesenic. Martin je postal prvi načelnik in je na tem mestu zdržal 19 let. Nasledil ga je Miro Ceklin, ki je po 11 letih štafetno palico predal sedanjem načelniku Alojzu Arhu. »Škoda, da se ni nihče načrtno ukvarjal z zgodovino naše dejavnosti. Mnogo zanimivih pa koristnih dogodkov je tako šlo v grob s starimi reševalci vred,« pravi eden od članov bohinjske GRS Franc Erlih in dodaja, da na žalost tudi danes ni nikogar, ki bi njihove akcije vsaj fotografiral in to spravil v arhiv.

Dolga leta je tudi Bohinjce pestila slaba opremljenost in pomanjkanje prostora za spravilo opreme in za sestajanja, vendar so premostili tudi te zapreke. Z zagnanim prostovoljnim delom so skupaj z gasilci zgradili dom v Stari Fužini, kjer imajo zdaj skladišče opreme in skupno sejno sobo. Iz denarnih zagat jih je v dobršni meri rešila radovljiška občinska skupščina, ki jim je tudi za naprej obljubila pomoč.

Za ta ljubilej so člani postaje GRS Bohinj pripravili proslavo, katere pokrovitelj je bila delovna organizacija Vektor iz Ljubljane. Tako so se 24. oktobra v Kompassovem hotelu Stane Žagar med drugimi zbrali nekateri zaslužni možje slovenskega gorskega reševanja, kot so Uroš Župančič, Albin Vengust, Stane Kersnik pa načelnik komisije za GRS pri PZS Danilo Škerbinek, kranjski načelnik Emil Herlec ter predstavniki sosednjih postaj Brojan, Dimitrov in drugi. Po krajšem kulturnem sporedu, ki ga je začel tržiški kvintet bratov Zupan in zaključil recital mladih članov KUD Stara Fužina, je načelnik Alojz Arh na kratko orisal prehojeno pot bohinjske reševalne postaje. V teh letih se je zvrstilo 450 reševalnih akcij in kar osemdesetkrat so možje morali opravljati vlogo pogrebcev. Analize so pokazale, da so poglobitvi vzroki nesreč poleg zanikrne opremljenosti tudi nespoštovanje opozoril in precenjevanje lastnih sposobnosti. Načelnik je nato podelil številne plakete, nakar so se zvrstili govorniki, ki so vsi po vrsti hvalili to človekoljubno dejavnost ter ob tem želeli bohinjski postaji še nadaljnje uspešno delovanje, le predstavniki tržiških reševalcev je poudaril (žal brez argumentov), »da v celotni GRS ni čistega jedra«.

— Vaša reševalna postaja je dobro opremljena?

»Je! Glede tega se ne moremo zdaj nič več pritoževati. Komisija za GRS upošteva dejstvo, da delujemo na obširnejšem prostoru kot večina drugih postaj in imamo več kot deset, včasih tudi 15 reševalnih akcij letno, pa še transporti so v glavnem izredno dolgi.«

Bohinjska GRS šteje 33 aktivnih članov, tretjina tega je pripravnikov. Pet je za služnih članov. Od teh trintridesetih je šest usposobljenih za helikoptersko reševanje, trije so minerji snežnih plazov, dva sta inštruktorja in eden je inštruktor-pripravnik. V svojih vrstah imajo tudi zdravnika ter vodnika lavinskega psa.

Gorniški solidarnostni sklad

Poljska alpinistična zveza ima že od leta 1965 na skrbi sklad Krzysztofa Berbeke, naloga sklada pa je pomagati osirotelim družinam ponesrečenih gornikov. Denar priteka s prostovoljnimi prispevki k članarim in z darili klubov in sekcij. Pomoč pošilja odbor Zveze mesečno otrokom in mladini, ki se je zaradi skrbnikove smrti v gorah znašla v denarnih težavah, denar pa jim navadno pošilja do končane šole ali študija. Približno 50 mladih ljudi je zdaj tako vsaj deloma preskrbljenih, na seznamu pa je tudi neki starejši gorski tovariš, ki je ostlepel.

Sklad ni le denarno podpiranje osirotelih družin, ampak hkrati simbol trajne vezi med njimi in celotno gorniško družino. Ustanovili so ga leta 1964 in ga imenovali po Krzysztofu Berbeku, alpinistu in gorskem reševalcu, ki se je med zimskim prvenstvenim vzponom po severni steni Dent-d'Herens smrtno ponesrečil.

J. N.

— Imate pa samo enega alpinista, mar ne?

»Res je. Z alpinisti imamo slabe izkušnje. Večina jih v GRS ne zdrži. Mislijo, da jih ignoriramo, v resnici pa samo zahtevamo, naj se vsi člani in pripravniki redno udeležujejo akcij in tečajev. Red mora biti!« pravi Alojz.

Franc Erлах ob tem dodaja: »Nikogar ne silimo, naj se nam pridruži, nikomur tega tudi ne branimo, če le ne biva predaleč in je ob nenadnem alarmu hitro dosegljiv. Sicer pa pripravniška doba traja tri leta — dovolj časa torej, da se vsak odloči, ali je sposoben za reševalno službo ali ne. Pred kratkim me je nekdo izmed pripravnikov vprašal, zakaj imam jaz lahko tri bunde od GRS, on pa nobene. Takoj mi je bilo jasno, da se je fant vpisal k nam iz drugačnih vzrokov, kot je pomagati ponesrečenim planincem.«

Način dela bohinjskih reševalcev je podoben delu vseh drugih slovenskih reševalnih postaj: nesebično, požrtvovalno pa hitro in tehnično dovršeno. Tod sicer ni toliko zahtevnega stenskega reševanja, a je zato več iskalnih akcij po skoraj neprehodnih globlačah, gorskih planotah ali številnih tesneh in soteskah, ki včasih spominjajo na iskanje igle v senu. Mnogokrat je tega kriva malomarnost — planinci se ne vpišejo v knjigo, ki je v vsaki planinski koči, ali pa nikomur ne povedo, kam se odpravljajo. Tako v Bohinju trenutno pogrešajo kar štiri ljudi.

Člani GRS seveda pomagajo tudi pri naravnih nesrečah, sodelujejo pri športno rekreativnih prireditvah ali pohodih, ki jih je v turističnem Bohinju vedno dovolj, pozimi pa budno nadzorujejo smučišče na Voglu z nevarnim Žagarjevim grabnom vred. Posebno je, da tu dežurajo prostovoljno, zaslužek, ki jim sicer pripada, pa družno namenijo za potrebe svoje reševalne postaje.

— Lojz, na kakšne težave še naletite pri reševanju?

Ob vsakateri akciji »ta višji« preveč pritiskajo na nas — kot da sami ne bi vedeli, kako je treba ukrepati. Letos pozimi, na primer, ko sta tista dva fanta pri Triglavskih jezerih v snegu ostala, so njuni svojci pritisnili na Banovca, on na nas reševalce, mi pa naj rinemo skozi zid in si glavo razbijemo. Tako smo morali takrat na vrat na nos iti v globok sneg, vendar se ni splačalo. Podobno je s helikopterjem. Polet je izredno tvegana zadeva, zato naj pilot sam oceni situacijo in naj sam odloči. On že ve!

— Nekateri menijo, da GRS, ki temelji na prostovoljnem delu svojih članov, ni kos številnejšim in tehnično vedno zahtevnejšim akcijam ...

Lojz: »Zakaj pa potem tako visoko profesionalni švicarski gorski reševalci razmišljajo, da bi se spet šli amaterje?«

75 LET PLANINSKEGA DRUŠTVA TRBOVLJE

TRADICIJA, DOLGA TRI ČETRT STOLETJA

TINE LENARČIČ

PD Trbovlje 8. decembra 1987 slavi svoj 75-letni jubilej. Ustanovljeno je bilo namreč 8. decembra 1912 kot ena od takrat redkih podružnih SPD na slovenskih tleh. Ustanovni občni zbor je bil v dvorani Ane Forte na Vodah, sedanjem Trgu revolucije. Pobudnika, ki sta vodila tudi pripravljajni odbor za ustanovitev podružnice, sta bila Juro Naglav, rudniški uslužbenec, in Franc Oset, železniški uradnik.

Juro Naglav je bil v takratnih časih član vseh tedanjih slovenskih društev v Trbovljah. Odločil se je, da bi skupaj s svojimi prijatelji in znanci, ki so radi stalno ali občasno obiskovali bližnji planinski svet — Mrzlico, Kum in Sv. planino —, ustanovil trboveljsko podružnico SPD. Na ustanovnem občnem zboru je bil za prvega načelnika oziroma predsednika izvoljen Juro Naglav, v ožjem vodstvu pa so sodelovali še Jože Mahkovec, Karel Režun, Franc Oset, Franc Dreo in Jože Prelogar.

Cilji, ki so jih zasledovali ustanovitelji trboveljske podružnice SPD, so bili predvsem narodnostno prebujanje rudarskega proletariata, po drugi strani pa navajanje delavcev in nameščencev ter drugih občanov na organizirano hojo v hribe, bližnje in daljne, ter popestritev družabnega življenja med članstvom in občani. To se jim je v naslednjih letih povsem posrečilo z izvedbo vrste predavanj s skioptičnimi slikami, organiziranjem družbenih večerov s planinskimi sejmi in plesi, izvedbo slovenske operete »V Kocbekovi koči«, predvsem pa organiziranjem številnih izletov, najpogostejše na Mrzlico. Tu so savinjski rodoljubi namreč že l. 1898 postavili Hausenbichlerjevo kočjo v spomin na Janeza Hausenbichlerja, očeta savinjskega hmeljarstva, žalskega župana, velikega rodoljuba pa tudi ljubitelja planinskega sveta. To kočjo je l. 1928 prevzela od celjske podružnice SPD trboveljska podružnica. Ker pa je bila kočja premajhna in nefunkcionalna, se je trboveljska podružnica lotila gradnje novega planinskega doma na Mrzlici. Slavnostno so ga odprli 20. 9. 1931. Obe kočji sta pogoreli 6. 7. 1942, hkrati pa tudi kočja društva Prijatelj prirode na Štorovi ravna na Mrzlici, ki jo je postavilo društvo iz Trbovelj.

Društvena dejavnost se ni omejevala le na organiziranje skupinskih in posamičnih izletov, pač so tudi markiranje širšega območja Mrzlice in Sv. planine (sedaj Partizanski vrh) od Šmohorja prek Kala do Čemšeniške planine in območje Kuma. Prirejali so številna predavanja, povečali

število članstva in ustanovili vrsto sorodnih dejavnosti, poskrbeli pa tudi za uveljavitev planinstva med delavsko mladino in šolarji. Tako je podružnica 8. januarja 1929 ustanovila smučarski odsek. Prav z dejavnostjo tega odseka se je bliskovito razširilo smučanje v Trbovljah in revirjih nasploh. Ta datum lahko smatramo za rojstni dan sedanjega Smučarskega društva Trbovlje. Cilj tega odseka, pozneje kluba, je bil, da s planinsko dejavnostjo nadaljujejo tudi pozimi. Sledili so številni tečaji, predavanja in tekmovanja.

Podružnica je ustanovila tudi fotografski odsek, in sicer 29. 7. 1931. Naloga tega odseka je bila, da širi lepo fotografijo, ne guje planinsko in umetniško fotografijo, izpopolnjuje planince fotografe, med ostalim pa je imel tudi nalogo, da skrbi za dobre razglednice za planinski dom na Mrzlici. Člani tega odseka so tudi v slovenskem in jugoslovanskem merilu dosegali vidna priznanja.

Dne 17. 2. 1936 je podružnica ustanovila, menda med prvimi v Sloveniji, svoj mladinski odsek. Ta je skrbel za razvoj mladinskega planinstva. Osnovna naloga je bila, da vključuje čimveč mladine-šolarjev, dijakov, študentov, vajencev, delavcev — v svoje vrste in jih navaja na izletniško in drugo planinsko dejavnost. Sicer pa se je razvila propagandna dejavnost tudi na drugih področjih s prirejanjem planinskih predavanj in filmov, planinskimi tedni, koncerti in proslavami, likovnimi razstavami, publikacijami, zabavnimi in podobnimi prireditvami, knjižnico itd.

Alpinistični odsek so ustanovili 22. decembra 1948. V času svojega obstoja je opravil — kljub odmaknjenosti od gorskega sveta — veliko dela z usposabljanjem številnih mladih planincev za plezanje v suhi in ledni skali. V vsem štiri-desetletnem obdobju dela tega odseka je bilo opravljeno mnogo — alpinistične šole, tisoči plezalnih vzponov, sodelovanje v odpravah na Grenlandijo, Himalajo in Patagonijo itd.

Na pogorišču predvojnega planinskega doma na Mrzlici so že 21. 7. 1946 kot eno prvih planinskih koč v povojnem času znova postavili in odprli novo kočjo na Mrzlici. Ko je v vseh pogledih dotrajala, so na tem mestu v letih 1961 do 1964 postavili nov planinski dom, dotedanjo planinsko kočjo pa prenesli in postavili na Štorov travnik na Mrzlici. Tu zdaj stoji Poldetova kočja. Seveda je bila s tem povezana tudi napeljava vodovoda iz Mrzle doline na Mrzlico, postavitev depandanse, gospodarskega poslopja, napeljava elektrike iz Čeč na Mrzlico, zgraditev avtomobilske ceste

od Podmeje na Mrzlico v dolžini 4,4 km, opravljenega pa je bilo še mnogo drugega dela. In vse to je bilo treba vzdrževati, oskrbovati. Tu ne moremo mimo Toneta Sterniša, sedanjega častnega predsednika PD Trbovlje, ki je v vseh povojnih letih skupno s svojimi sodelavci opravil ogromno delo.

Zgodovina PD Trbovlje je izredno pestra in bogata. V vseh letih njenega obstoja in delovanja je bilo storjenega veliko v korist Trbovcev, širitve planinstva in planinske ideje med domačini in revirčani pa tudi v širšem slovenskem in jugoslovanskem prostoru.

V počastitev svojega visokega jubileja je PD Trbovlje v letošnjem letu pripravilo vrsto prireditev, ki potekajo v znamenju jubileja. Vsi izleti, planinska predavanja, planinske šole za mladino in odrasle, tečaj za planinske vodnike, likovne in fotografske razstave, obnovitvena dela itd. v okviru obeležitve visoke obletnice.

Osrednja proslava bo 8. decembra zvečer v Delavskem domu v Trbovljah. Pred proslavo bo slavnostna seja članstva, na kateri bodo podelili priznanja, sledila bo otvoritev likovne razstave Franca Kopitarja, ak. slikarja, na temo »Planinski svet in človek.« Zatem pa bodo v gledališki dvorani pripravili koncert trbovljski pevski zbori, srednješolsko kulturno društvo se bo predstavilo s svojo folkloro, prav tako pa se bodo predstavili tudi mladi in najmlajši planinci. Od 27. novembra do 6. decembra bo v likovni galeriji Trbovlje v Delavskem domu skupinska razstava članov RELIK iz Trbovlj na temo »Zasavski planinski svet«, od 1. do 15. decembra pa bo v knjižnici Toneta Seliškarja v Trbovljah filatelistična razstava na temo »Planinsko cvetje in živalstvo na znamkah.« Morda bo kdaj izšla še dopolnilna brošura z opisom društvene dejavnosti od leta 1972 do 1987, in sicer kot nadaljevanje knjige »60 let planinstva v Trbovljah«.

URAD, KI JE NAJPOGOSTEJE ODPRT LE ENKRAT NA LETO

POŠTA 64284 TRIGLAV

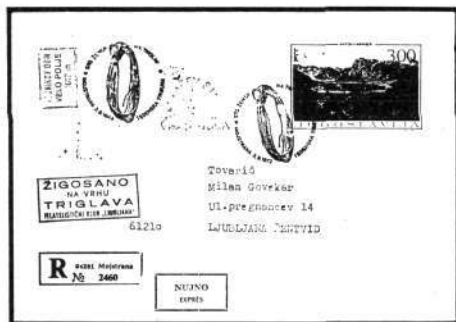
MILAN GOVEKAR

Septembra je nekako neopazno minilo petnajst let, odkar po vsej domovini in v svet odhajajo poštne pošiljke z žigom Triglav. Prvzaprav pa je minilo še leto več, odkar je bil na strehi Jugoslavije prvič odtisnjen poštni žig. To se je zgodilo 3. septembra 1972 okrog osme ure zjutraj pri zasneženem Aljaževem stolpu v tako ledenem pišu, da je zamrznila celo blazinica za žigosanje. Osliniti smo jo morali, da je postala spet uporabna. Sicer pa se podobno v hribih pogosto zgodi...

SKRUNJENJE TRIGLAVA?

Kakšen pa je bil povod za to dejanje, ki so ga takrat mnogi obsojali, češ da »skruni« Triglav? Zgodilo se je ob 7. pohodu Sto žensk na Triglav v organizaciji takratne Tedenske tribune (TT). Tudi pred tem pohodom so organizatorji razmišljali, kaj še dodati, kako popestriti in spremeniti pohod, da bo drugačen od prejšnjih. Tako je uredništvo rado sprejelo pobudo Filatelističnega kluba Ljubljana, naj bi stotnijo spremljala pošta, med njena obeležja pa seveda sodi ustrezen poštni žig.

Spominjam se, da za formalnosti skoraj ni bilo časa, saj se je avgust prevešal v drugo polovico. Vendar so na PTT podjetju Kranj in v ZPTT Ljubljana pokazali razumevanje: poskrbite za primeren osnutek žiga, najdete graverja, ki ga bo pravočasno izdelal, v Kranj pa moramo žig do-

Prvi žig triglavske pošte

biti vsaj tri dni pred pohodom. Ob teh pogojih pošta bo! »Seveda pa,« je dodal takratni pomočnik direktorja Joža Praprotnik, mnogim dobro znan tudi kot planinec, »se pošta še ne bo mogla imenovati po Triglavu, ampak bo le izpostava pošte Mojstrana. Za prihodnje (če boste s tem nadaljevali) se pravočasno organizirajte, mi pa se bomo tudi!«

Rečeno — storjeno! Andrej Habič, tehnični urednik in žal že pokojni neponovljiv karikaturnist, je za urico »izginil« iz uredništva in se vrnil že z reprodukcijo žiga v naravni velikosti. Medtem smo se sporazumeli z graverji v ljubljanskih PTT delavnicah, da bodo naredili in... Vse drugo se je odvijalo po dogovoru. Tisti petek, 1. septembra 1972 okrog sedemnajste ure sta Joža Praprotnik in Donat Štibelj, višji

Od 1974. leta tudi s pošto številko. Še danes je ta triglavski žig med vsemi najlepši in tudi eden najbolj ličnih slovenskih priložnostnih poštinih žigov sploh

PTT kontrolor in tudi znan planinec, na verandi hotela Jezero v Bohinju odtisnila prve triglavske žige. Naslednji dan je pošta »delala« še v Vodnikovem domu na Velem polju in v Domu Planika pod Triglavom, v nedeljo pa na vrhu in nazaj grede v vseh poprej omenjenih postojankah.

POŠTA ZA POSEBNE PRILOŽNOSTI

Že naslednje leto, ob 8. pohodu ženske stotnije na Triglav, pa se je rodila tudi istoimenska pošta. O dogodku so takrat poročali vsi vodilni jugoslovanski dnevniki, mnoge revije in RTV. Velik je bil tudi odmev v domačem in tujem strokovnem tisku. Pošta Triglav je namreč edina na svetu, ki zares tudi posluje na vrhu najvišje gore v državi. Od tega do vključno 1979. leta je FK Ljubljana ob vsakem pohodu poskrbel za izdajo posebne spominke dopisnice. Z letom 1980 je to nalogo prevzelo novo ustanovljeno FD »27. april Ljubljana« in jo zvesto neguje.

Ob 9. pohodu, takrat že v organizaciji tednika ITD, se je triglavska pošta 8. 9. 1974 že predstavila s svojo pošto številko. Postala je pošta 64284 Triglav. Dve leti kasneje pa je prvič »preskočila« prvotni okvir. Ob otvoritvi planinske poti Planine Jugoslavije je namreč 4. julija 1976 poslovala na Kredarici v Triglavskem domu. Spet čez dve leti, ob dvestoletnici prvega pristopa na Triglav, se je ta »preskok« ponovil, spet na Kredarici. In še enkrat doslej je pošta odprla svojo »okence« v Triglavskem domu: zgodilo se je v sklepu prireditve ob odprtju nove postojanke na Kredarici. S tem so PTT delavci in filatelisti tudi dokazali svoj posluš in razumevanje za širše planinske ali — recimo bolj naravnost — slovenske in družbene potrebe. In ker so bile in so stvari utečene, res lahko verjamemo, da niti PTT niti ostali sodelujoči ne bodo izostali ob morebitnih novih priložnostih, ampak bodo delovali v skupno in splošno zadovoljstvo.

Za organizacijo ženskih pohodov na Triglav zadnja leta skrbi Teleks kot naslednik prejšnjih organizatorjev. Trasa pohodov se v glavnem ne spreminja, čeprav razlike so. Izhodišče je bilo sprva v Bohinju, zdaj je najpogostejše na Pokljuki v Šport hotelu. Pohodi s sklepnim piknikom, pred katerim triglavska poštarja zbereta vse pošiljke, se tam navadno tudi

končujejo. No, nekajkrat so se zaključili tudi drugje: nekje v Bohinju ali pa, letos, v dolini Zadnjice. Vsak pohod traja dva dni in pol, le jubilejni, dvajseti, je bil za dan daljši. Takrat so si udeleženske ogledale tudi Dolino sedmerih jezer in ob njih tudi prenočevale.

Zborna mesto za naskok na vrh pa je doslej še zmeraj bilo v Planiki. Letos smo sicer poskušali z Doliča, vendar je vreme preprečilo vzpon.

FILATELISTIČNI POSLADKI

Če zdaj v mislih preštejemo vse planinske in druge postojanke, ki jih je skupaj z ženskami obiskala triglavska pošta, je takoj jasno, da še ni poslovala le v dveh triglavskih visokogorskih postojankah: v Staničevem domu in v Zasavski koči na Prehodovcih. Morda bo kdaj sklenjen tudi ta krog.

Ko so se pripadnice izbranih žensk v spremstvu pošte prvič vzpenjale izpolnitvi svojih želja naproti, so oddale nekaj manj kot 1500 pošiljk, med njimi petnajst pisem. So največja redkost triglavske pošte. Z leti je število oddanih dopisnic, razglednic, pisem in še drugih pošiljk naraščalo in padalo ter se giblje med 2000 in 3500. Vsakič so vmes tudi priporočena, nujna in letalska pisma, pa paketi s kamenjem

Prvič Triglav v besedilu žiga in prva spminska dopisnica

s Triglava (prvič 1973), vrednostna pisma in pisma s povratnico (prvič 1974). Leta 1980 pa sta triglavska poštarja prvič izplačala denar z bančne hranilne knjižice. Tako samo še denar in telegram doslej nista bila odposlana z vrha naše najvišje gore, kajti nekaj »telefoniranja« v nujnih družinskih zadevah in za novinarske potrebe je tudi že bilo, seveda ob pomoči tujih sredstev zvez.

Pred zaključnimi »podrobnostmi« še nekaj zanimivosti, povezanih z ozadjem priprav na triglavsko pošto oziroma njenim poslovanjem.

Predvsem kaže pojasniti, zakaj je prvič poslovala kot izpostava mojstranske pošte. Preprosto zato, ker je pri Aljaževem stolpu meja njenega najširšega okoliša, in to še iz tistih časov, ko je svet na Triglavu spa-

dal v takratno dovško občino. Med obema vojnama se je Aljaževga stolpa malo-dane dotikala krivična meja med takrat-nima kraljevinama. Danes je prav na vrhu tromeja občin Jesenice, Radovljica in Tol-min. Ko je slovenska planinska javnost 1970. leta slavila 75-letnico postavitve Alja-ževga stolpa, je nekomu šinilo v glavo, da je vrh pravzaprav tudi bohinjski. Tako je bil narejen osnutek in izdelan žig z jubilejnim besedilom in oznako pošte Stara Fužina. V FD PTT Slovenije, ki je takrat založilo spominski ovitek, so napako še pravočasno opazili. Tako je žig, uporabljen 7. avgusta 1970, nosil pravi naziv: Mojstrana. Zamislimo si vihar, če bi bilo drugače...

HITRA TRIGLAVSKA POŠTA

Razen »filatelističnih« dopisnic sodijo k zbirki triglavske pošte še vsi drugi poštni dokumenti s triglavskimi žigi in seveda

spominski ovitki FD PTT Slovenije (200-let-nica prvega pristopa, otvoritev prenovljene Kredarice). Če bodo v kranjskem PTT podjetju pripravili razstavo o jubileju pošte Triglav, bo na njej res kaj videti. In se tudi spomniti prehojene poti.

Utirali in omejili so jo številni »poštarji«, filatelisti, umetniki in drugi navdušenci. Med PTT delavci so (bili) to predvsem Joža Praprotnik, Donat Štibelj, Alojz Bavdek, Janko Kovačič in še nekateri. Osnutke žigov, ki so — razen prvega — vsi ohranjeni in do nedavnega tudi vsakič drugačni, so izdelali Andrej Habič (2), Maks Skribe (3) in Rado Čenčič (13), zadnja dva ob sodelovanju Iveta Šubica. Svoje so prispevali oziroma vsako leto dodajajo mnogi drugi, neimenovani. Vendar tudi po njihovi zaslugi triglavski pošti uspeva, da so pošiljke že naslednje jutro vročene naslovnikom po vsej Sloveniji. Niti »prava« pošta dandanes ni več tako hitra...

PREDSTAVLJAMO ANDREJA KARNIČARJA, OSKRBNIKA ČEŠKE KOČE

KRALJESTVO POD SKUTO IN GRINTOVCEM

IVANKA KOROŠEC

Skuta in Grintovec napravita na vsakega planinca močan vtis. Že lepota modrika-stega zelenila Ravenske in Makekove Koč-ne in cvetoči rododendron na poti do koč-e vsakogar navdušujejo. Oko se spo-tika po skalovitem okolju, po razdrapanih in zobatih grebenih, po številnih zakas-nelih snežiščih v kontah.

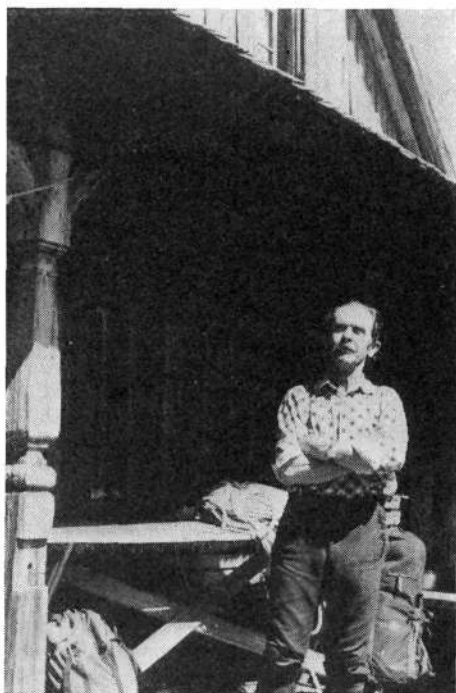
Na severni strani pod Grintovcem stoji prijazna Češka koč-a. Njen oskrbnik je 63-letnj Andrej Karničar. Je pravi Jezer-jan. V prvih povojnih letih je imel doma na Jezerskem obrt. Kočo je tedaj prevzelo Planinsko društvo Jezersko in se otepalo s kupom težav. Prijatelji v društvu so leta 1948 Andreja »naštimali«, da je pu-stil posel in prevzel skrbništvo. Potem je šel leta 1949 na orožne vaje in kar za nekaj let zapustil Češko koč-o. Vseskozi pa je bil član UO društva. V letih 1958 in 1959 je bilo s koč-o veliko težav, ki so se vedno bolj grmadile: tičala je v izgubah, vladala je prava anarhija. Takrat Andrej ni bil več privatnik; zaposlen je bil pri podjetju — in tedaj se je spet odločil, da pride za oskrbnika. Od tedaj dalje je Andrej ves čas, vse sezone, torej že 27 let, oskrbnik koč-e.

Koč-a je odprta od srede junija do konca septembra. Ostale mesece je imel Andrej najrazličnejše zaposlitve v okviru planin-skega društva, kjer je bil tudi v rednem delovnem razmerju in kjer je dočakal upo-kojitev.

Ko sem ga vprašala, kje vendar ima svo-jih 63 let, ki jih sploh ne kaže, je smeje se odgovoril, da so skrita v trpljenju. Vsa leta je bil z družino tu, z ženo in otroci, ki mu pomagajo tudi sedaj. Doma je »cim-pral«, poletil pa tukaj delal z ženo. Po starih evidenčnih knjigah o nosačih je iz podatkov izračunal, da je v 14 letih (ko še ni bilo žičnice) znosil do koč-e na svo-jih plečih okoli 20 ton. Žičnico so postavili leta 1972 in od tedaj dalje so tudi koč-o lažje posodabljali, preurejevali, modernizirali in tudi z oskrbo ni problemov. Kočo je zgradila češka podružnica sloven-skega planinskega društva leta 1900. Kas-neje je bila preurejena tako spretno, da zunanje podobe ni spremenila. Taka je kot ob otvoritvi, le razgledna ploščad je lepša.

Če se ne bi s srcem in dušo navezal na to koč-o, bi Andrej pač ne bil toliko let oskrbnik. Včasih so ga dajali živci, ven-dar se je v tem gorskem svetu »pocajtal«. Na obeh štedilnikih (plinskem in na trdo gorivo) so stali veliki lonci, v katerih se je kuhalo, vrelo in brbotalo in iz katerih je prijetno dišalo. »Danes bo za kosilo go-veja juha, krompir s pečenko in zelena solata,« je povedal. »Kmalu bodo ljudje začeli prihajati s smučiči, vsaj večina; nekateri pa so tako narejeni, da še sami ne vedo, kdaj bodo prišli.«

Medtem ko se je pogovarjal z mano, je čistil solato, ker ne sme niti minute časa vreči v nič. Sin Drejc mu pridno pomaga, planinci pa prihajajo in odhajajo, hočejo pivo, juho, čaj. V naslednjih dneh, pravi,

Andrej Karničar, oskrbnik Češke kočje

pričakuje pomoč — prišla bo neka študentka. Zdaj ima, pravi, v penzijski oskrbi okrog 30 ljudi, v glavnem smučarjev.

Ob Češki kočji je bilo po vojni prvo organizirano smučišče (na Ledinah je šele nekaj let). Za poletno smuko na Gornjih Ravneh je na voljo tudi vlečnica. Prihajajo iz vse Slovenije, predvsem smučarski klubi (Kamnik, Tržič, Domžale, Škofja Loka...). Gostov in interesentov je še preveč, tako da mora nekatere klube Andrej celo odklanjati, ker mu zmanjkuje prostora. Čez teden še nekako gre, ker so v kočji povprečini sami smučarji, ob sobotah in nedeljah pa iz dolin navrejo hribovci in 60 postelj je premalo.

S planinci oziroma obiskovalci nima Andrej nikakršnih problemov. Drugi oskrbniki sicer »jamrajo«, a on se ne more pritoževati čez nikogar. »Nismo taki,« je dejal, »da bi že ob desetih po stenah tolkli; posebno če so večje družbe, zamižimo in jih pustimo še pol ure dlje.« Andrej je mnenja, da se ljudje, ki prespijo tukaj, zavedajo, da imajo pred sabo resne ture, ki bodo zahtevale od njih vso zbranost in pripravljenost, kdor pa ture tukaj zaključuje, je potreben počitka in tak tudi ne bo razgrajal. Alpinisti sami pa tudi vedo, da niso nikakršna privilegirana družčina, ki bi jo bilo treba posebej obravnavati. Kakšni mlajši alpinisti se včasih izkažejo za bolj »nerodne« v vedenju, vendar so to le redki primeri. Včasih pa se je dogajalo, da

so ljudje prišli iz doline in so poleg nahrbtnikov nosili s sabo še celo kopico problemov in osebnih težav, ki so se jih po vsej sili hoteli tukaj znebiti in si dati duška. Tega ni več, saj je hribovska civilizacija v zadnjih letih zelo napredovala.

Najpogosteje odhajajo planinci na Grintovec, ki je gotovo ena od najlepših razglednih točk v Kamniških Alpah. Tudi Skuto zelo obiskujejo, ta pa zaradi svoje vitkosti in drznih oblik slovi kot najlepša gora tega gorstva.

Andrej je vse to pripovedoval, trebil solato, se spretno sukaj po kuhinji, natakaj čaj in juhe, delil v transverzalne knjižice podpise in žige. Opozoril je tudi na novo preurejene sanitarije v pritličju, ki so zares vzorne in se le redkokatera kočja lahko pohvali s tako higieno in urejenostjo. Pogoj pa je seveda voda. Napeljali so do kočje del Jezernice, ki izvira v bližini, s šumečim slapom pada v globino, potem ponikne in ponovno pride na dan pri Anclju.

Vsako jesen gre tudi Andrej po hribih. Z ženo in otroki jo mahnejo po veličastni soseski, do Cojzove kočje ali kam drugam, tako, za zaključek sezone. V zadoščenje mu je, kadar spet spravi uspešno sezono pod streho. Če bi gledal na denar in če bi mu šlo zgolj za dohodek, bi pač ne bil oskrbnik. In celo ne toliko let! Zdaj, ko je upokojen, že nekako gre. Prejšnji dohodki oskrbnika in tudi tisti, ki jih je imel z nošnjo, pa so bili mizerni in to ga sedaj tepe pri pokojnini. Toda plačilo je čisto nekje drugje; tega marsikdo, ki gleda le na kuverto, preprosto ne more razumeti. Za Andreja je največje plačilo to, če planinci zadovoljni odhajajo in če ve, da se bodo radi ponovno vrnil.

Ker je spet mešal po loncih, sva se vnovič vrnila k hrani. Andrej je razlagal, kakšen zajtrk je treba pripraviti hribovcu. Mora biti močnejši in bolj kaloričen, ne pa tak »hotelski s putrčkom in marmeladico«. Pripravi jim jajca, klobase in take stvari, saj so pred njimi zahtevne ture in potrebujejo moč.

Andrejevi osebni načrti pa so vezani le na skromno željo; da bi ostal zdrav in da bi lahko še naprej kraljeval tu pod Skuto in Grintovcem.

Večer v Lepeni

JANKA ŠOLINC

*Pod staro jablano
lesena miza.*

V gorah umira dan.

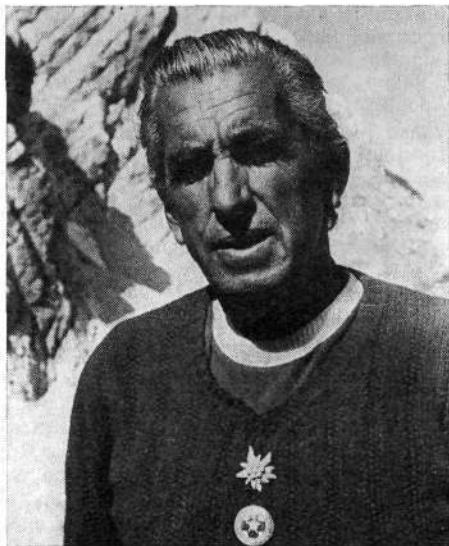
*Srce drhti —
tako sem sam.*

KOLO OB STENI IN TELEFON PRI VRATIH

ŽELEZNIČAR POD ŠPIČKO

IVAN KOREN

Zavetišče pod Špičko, oktobra — Pred dvema mesecema se je Francelj zjutraj postavil pred kočo in vpil: »No, zdaj pridi, če hočeš ujeti sončni vzhod! Poglej, tamle, za Prisojnikom bo vzšlo!« Pravi, da je že od maja tam gor, da je takrat sonce vzhajalo čisto gori za Ozebnikom, zdaj pa se pomika: vse tja do Kanjavca. Ko pride za Kanjavec, je tu oktober in takrat se Francelj odpravi v dolino.

Ko odhajaš, še kriči za tabo: »Pozdravi vse take, ki radi hodijo v gore! Povej jim, da ni nikjer lepše kot tu pod mojim Jalovcem. Jalovec je kralj gorā, da boš vedel!« Potem potoži, da ga je profesorica slovenščine iz Ljubljane poučila, da ni prav napisal na skalo, ko je napisal »brzina«, da

bi bilo treba napisati »hitrost«. Ampak Francelj je bil do leta 1970 železničar in tam so pač poznali brzino; zavoljo tega jih ni nihče popravljaj. Zdaj pa je že osemnajst let vsako poletje oskrbnik Male kočē pod Špičko. Vmes je bil dve leti na Jermanovih vratih, pa se je spet vrnil pod Jalovec.

»Veš, dve uri boš hodil gor, pa lepo vreme boš tudi imel! A s' videl tisto Tominškovo Špelo? Tisto, ki je pravkar prišla z vrha? Ta mora biti kaj v sorodu s tistim, po katerem se imenuje pot na Triglav. Ja, s Hrastja je doma... No, pa malo odpadke pospravi gor na vrhu... včeraj je b'lo dost' ljudi gor; malo počisti!«

Je pa ostal Francelj tudi pod Špičko železničar: s kapo, železničarsko svetilko in loparčkom. In včasih se postavi pred kočō pa dvigne loparček, ko se skupina planincev odpravlja v strmine Jalovca.

Tam na melišču, pod Ozebnikom, je balvan, na katerega je napisal:

»Hodi v planine, dokler je še čas, ker prišel bo čas, ko ne bo več čas. In kmalu bo ta čas.«

In četudi je pred dnevi Franc Ciuha že pospravil 69. leto, se mu to nič kaj ne pozna. Še zdaj je poskočen in mladosten, pa poln domislic in vsakršnih vragolij. Nedvomno je edini oskrbnik kočē v visokogorju, ki ima pred bajto »poni« kolo, samo zato, da je lahko na steno pritrtil napis »Kolesa prepovedano naslanjati na kočō!« Pred vrati je pritrtil stenski telefon, ki je nekda, v prejšnjem stoletju, res služil svojemu namenu, zdaj pa ga ima tam gori za zabavo planincem.

Potem Francelj spet otožno pogleda proti soncu: »Veš, kmalu bo vzhajalo za Kanjavcem, kmalu bom zaprl bajto in se odpravil v dolino... Pa me nič ne mika... Saj vidiš, kaj je tam doli...« (Delo)

Trilogija na surfu

Po sledovih Profita je Bruno Gouvy izpeljal svojo trilogijo v smuku. Oborožen s surfom je v torek, 21. aprila, bivakiral na Elgerjochu in se naslednji dan peš povzpel na Elgerjev vrh. Ura je bila 11: spust po zahodnem pobočju z ledenimi zaplatami, pokritimi s tenko plastjo pršiča. Ura je 11.30: prihod do vznožja in prevoz s helikopterjem na Testa Grigia (Plateau Rosa). Ura je bila 13.30: s helikopterjem na vrh Cervino, zatem v dveh urah surfanja do Spalle (z vodičem Renéjem Ghilnijem), kjer je pričel s spustom po vzhodni steni po mehkem pomladanskem snegu. Ura je bila 17.30: prihod do vznožja in nov prevoz s helikopterjem na vrh Grandes Jorasses.

Ura je bila 19: zadnje surfanje po južnem pobočju in v dveh urah spust po najprej spomladanskem, zatem pa skorjastem snegu. Didier Lafond je o samosvojem in pomembnem podvigu posnel film, ki ga je Gouvy komentiral in motiviral takole: »Kar zadeva osebne interese, je moj projekt hotel biti hvalnica življenju, akciji in humorju. Smo majhni, vendar nas to ne sme ovirati, da ne bi bili dejavni. Treba se je gibati in poskušati. Ni važen rezultat, ampak volja, da nekaj naredimo. Prevelika previdnost in indiferentnost sta največja zla sodobnega sveta. Glejte, zato sem se hotel spustiti s surfom v tej trilogiji; to je bil način, da bi izpričal ta čudež, ki je veselje, da živim in delujem. Zato ne smemo nikoli izgubiti sposobnosti, da ga občudujemo.« (Alp)

MRAVLJINCI V NESKONČNOSTI VESOLJA

NOČNA MOČ TRIGLAVSKIH VRTOV

HELENA TEPINA

»Pridite, no, pogledite, vaša razsvetljava že vzhaja!« nas je ob desetih zvečer klicala oskrbnica na dvorišče pred kočjo. Skobacali smo se na plano — res, z bohinjske strani je bil pripet na nebo ogromen rdeč krožnik, polna luna, ki nam bo kazala pot na nočnem pohodu z Uskovnice na Velo polje.

»Ni še dobra, barvo mora spremeniti na rumeno,« nas je krotil vodnik Marko, pa smo se vrnili v kočjo in ugotavljali, kako je Urša dobro vzgojena punca, saj je kazala vse znake, da je navajena ob tej uri zlesti v posteljo.

Medle luči so osvetljevale jedilnico v koči na Uskovnici. Ob dolgi mizi pri peči so sedeli domorodci — vikendaši in planšarji; imeli so si veliko povedati: živina, cene mleka, kdo letos ni prišel gor, katera se je komu izneverila. V desnem kotu jedilnice je čemelo troje mladih, dva fanta in dekle; že na daleč je bilo videti, kdo bo odpadel.

Pri oknih, skozi katera je svetila poletna noč, smo sedeli Viharniki. Osem. Štirje fantki in štiri punčke, bi rekel oskrbnik Francelj iz zavetišča pod Špičkom. Bili smo nenavadno krotki. Čakali smo polnoč, uro strahov... Boža se ni dala motiti in se je za vsak primer dobro najedla. Moškemu delu odprave je misel na nočni pohod očitno že doma zbudila asociacije na nekaj sladkega: vseprek so ponujali bonbone. Marko je poznavalsko opisoval pot, ki nas je čakala; slišati je bilo kar vabljivo.

Malo pred polnočjo smo vstali in se na dvorišču spravili v gosjo vrsto za pastirjem Markom. Odhod se je zavlekel: eden je manjkal, drugi je šel ponj, tretji po drugoga, nakar se je vrnil prvi in postopek se je ponovil. Ko smo bili zbrani, smo jo mahnil čez travnik, a še preden smo se kadirli začeli pošteno odkušljavati, je bilo prve etape že konec. Ustavili smo se pri Cvetkovem vikendu; že v koči nas je povabil na požirek žganega pred turo. Res nas je čakal in nas pogostil tudi s prijazno besedo, tako da smo se kar težko odpravili naprej.

Bila je prava hribovska poletna noč. Mila, a sveža. Rosna. Svetla, nekako modrikasta. Polna zvezd. Hodili smo brez prižganih baterij in v luninem siju videli vsak kamen. Stare smreke samotarke so metale sence po senožetih. Utihnili smo; vse močnejše smo čutili neskončnost vesolja in majhnost nas, mravljincev na tej poti.

Romantika bi bila zares popolna, če ne bi slovesne tišine trgali dvoumni nasveti drugega najpomembnejšega moža na turi s konca kolone: »Vicko, dvigni nogico, dvigni nogico...!«

Na Konjščici smo si privoščili prvi odih. Okrog nas so se pasle krave. Da, pasle so se, ob enih ponoči! Zgrabila me je zelena zavist: zakaj nisem krava? Bašejo se podnevi in ponoči in bolj ko so debele, bolj jih hvalijo, kako lepe da so. To ni pravično!

Zagrizli smo se v breg. Kravji zvonci in cvrčanje čričkov je ostajalo za nami, nosnice pa nam je napolnil opojen vojn po gorskem cvetju. Oh, kakšen užitek je premagovati bregove v nočnem hladu! Naenkrat smo stopili v Dolino meseca, na Jezerca. Počitek! Bolj slutili kot videli smo temno zelenje gorske trave v dolinici, z leve pa je prihajalo glasno žuborenje studenca pod snežiščem. Ni nam bilo do običajnih čvek in šal, pogovor je zamiral, vsak po svoje je doživljal nočno moč triglavskih vrtov.

Naprej, na Studorski preval — in enkrat prizer prikaz pred peto uro zjutraj: nad Velim poljem je še kraljevala luna in zavijala pokrajino v pravilni videz, na desni izza Viševnika in Draškega vrha pa se je rdečila jutranja zarja. Še slaba ura hodá — in z dnem smo prispeli v Vodnikovo kočjo oskrbnici Angeli v naročje.

(Informator PD Viharnik)

Peter Hillary spet v Himalaji

Peter Hillary, 35-letni sin prvega osvajačca Everesta sira Edmunda Hillaryja, vodi to jesen štiriclanško moštvo na najvišjo goro sveta. Bazni tabor so postavili konec avgusta na ledeniku Kumbu. Alpinisti nameravajo preplezati jugozahodno steno, ki so jo doslej preplezali samo Britanci leta 1975.

Kot vodja odprave je bil Peter Hillary precej nesrečen fant. Skupine, ki jih je vodil, so bile bodisi neuspešne ali pa so se končale s tragedijami. Ko je, na primer, jeseni leta 1979 »njegov« skupina plezala po zahodni steni Amal Dablama, je izgubila enega od članov, Kena Hyslopa. Spomladi leta 1983 je poskušal po zahodnem razu priti na Makalu, pa je dosegel najvišjo točko 7600 metrov. Smrt dveh izmed štirih članov odprave je prekinila plezanje: Billa Denza je pokopal plaz pod seboj, medtem ko je Mark Moorhead padel in se ubil. Med plezanjem po zahodnem grebenu Everesta leta 1984 je Peter Hillary spet izgubil dva člana: Craig Nottle in Fred From sta bila žrtvi dveh padcev. Upati je mogoče, da bo letošnja sezona za mlajšega Hillaryja uspešnejša in predvsem varnejša.

Jn

ČAS ZA PREMIŠLJEVANJE

PETER VOVK

Znakov poletja ni več. Premrla sedi ptica na veji. Brezvetrje je, mir oglušujoč. Z golim obrazom me gleda stara bukev ob poti. Veje in vejice se solzijo v kapljicah slane. Samota skalnatih blokov, pokritih z mahom, me prevzema. Neki glas je zdrknil v blažene temine smrek. Zelena žolna leti skozi razcveteno meglo kot raketa in pivka.

Luč sonca pritiska na skalnato pot. Osamljenost me prime za roko, odslej sva prijatelj. Noga izgubljenega človeka je vtisnjena v mehki zemlji. Debla dreves so s koreninami privezana k skalam, da ne bi padla. Ne izgubim stika s posameznimi starimi redkimi drevesi. Plodovi jerebike, poparjeni od slane, leže na tleh.

Trnjev grm brez listja je poln bodic. Zastal bukov list se guga k materi zemlji. Tako čudno lepo je molčeče padanje slane, kot bi prisluškoval stopinjam večnosti. Meglica izginja, napetost ozračja se sprošča. Ustavim se pri veliki skali, imenovani »Gospodovski prestol«, in pazim, da se kaj ne izbriše. Vse se mi zdi dragoceno in svečano. Gledam za listom, tresočim se na veji trepetlike. Vsak čas se bo utrnil.

Skrivnosti listnatega drevja kmalu ne bo več. Jesenski podlessek gleda iz tal; ne vem, koliko časa še. Zmeraj globlje označajo sinice svoj vabeči klic zime. Srna hiti po stezi, da dohiti svoj trop. Sam sem, nihče ne ve, da sem tu. Tako mi je dobro in prav je tako. Odeta v pajčolan slane je bela breza kot nevesta. Vse, kar je rastle ob poti, se umirja in umiri. Kot gluhoonem se mi zdi pozno jesenski gozd, tišji od najtišjega. Ptice se ne oglašajo več. Kot potepuh sem v zavetju skalnatih blokov pod Mestnim vrhom.

Visoko gori sem že. Koraki so izmerjeni, nimam več daleč do koč. Oddaljujem se od dolinskega sveta, polnega ropota in asfaltne džungle. Po gozdu se razvija praznična milina, širni svodi bukev poslušajo moje tihe korake. Stopam neslišno po mokrem listju — kot v katedrali. Iz tal se dvigne jereb in odprhne.

Čopiča ne znam vrteti, da bi poslikal ta jesenski tihi čas tik pred zimo. Svet bradatih bukev, jelk in smrek me prevzema. Neskrben, miren in tih capljam naprej. Oči se naperjajo. Veter hladi rane golih vej, kjer so rastle listi. Megla se je slekla do golega. Kra, kra, kra, se oglašajo vrane nad drevjem.

V brezbrizni ljubezni se oglašča krivokljun iz košate smreke. Samica vali jajčeca. Prileti lepo pisana šoja. Ozračje se komaj

zaznavno zaziblje. Sonce kar naprej prižiga kapljice slane, ki polze po stebelcih na tla. Drevju je zmrznila zelena kri po žilah. Stopinje živali iščejo druga drugo. Risove tačke se prepletajo z odtisi parkljev jelenjadi. Oglašajo se siničke dolgorepke. Kot velike, bele snežinke skačejo z veje na vejo. Obirajo drevesno skorjo in tiho čebļjajo. Bele kosti, bele veje javorja, leže na tleh. Videti so kot odpadlo jelenovo rogovje. Sončni žarki zapirajo veke, bel puh leti po mrzlem zraku. Veje in vejice bukev tko na tisoče varljivih oblik.

Sraka se v dolgih zamahih peruti poganja naprej. Reže vrv tišine. Tesnoba srca se sprošča, ustnice se gibljejo, prav tiho pojejo. Tišina je postala glasna, slišim utrip srca. Močnejše razbija med rebri. Pot je polna zlizanih skal in kamnov, polna spominov. Skozi mrežo iz vej gledam žarečo oblo sonca. Na pol dremajoče se mi zde skale in panji ob poti.

To je čas za premišljanje. Tiho je vse v času tik pred zimo. Nekje med življenjem in smrtjo.

Še malo in pri koči sem. Sprašujem se, zakaj sem prišel sem. Kot tiho jezero je zame ta kraj. Te polšje oči, ki me gledajo iz kota sobe, so kakor domače veselje, ki ga ni več.

Kamor stopim z nogo, slišim za sabo glas: glej ga, spet je tu! Primem za kljuko, vrata zaškripljejo. Duh po zatohlosti v kuhinji draži nos. Vse je na starem mestu: miza, stoli, omara, postelja, peč. Pokaže se stenska ura s storži. Splašena svetloba gleda skozi okno koč iz brun. V škatli polh klesti papir, za celo gnezdo ga je že. In kaj naj še rečem?

V tramu škrtar lesni črv, kot bi navijal leseno uro. V peči gori bukov panj. Na šipah sled dolgočasnih muh. Miška v lisičjih barvah, z dolgimi brki, sedi na zadnjici in nekaj gloda. Pajek se spušča po niti mimo glave na mizo, kot bi me hotel nekaj vprašati. Šepetanje in nemir sta v meni. Iz vzdihov ležišč sem začutil, da so prijatelji ravnokar odšli; pa je že precej časa minilo od tedaj.

Kot razcapanec igra veter v dimniku svojo pesem. Vznemirja me tišina, čas tik pred zimo: včasih nas je bilo več. S sten veselo polzijo zgodbe mladih ljudi. Moker od strme fridrihštajnske poti se sušim ob zardeli železni peči. Dobro mi je tako. Popijem šilce slivovke, ki po naporni hoji dobro dé. Zdi se mi, da se je čas ustavil tu gori. Pot do studenca je praznično obdarjena z vlažnim listjem in svežim mahom. Razdehtle so se smreke, diši po smoli. Sam s seboj nekaj šepetam. Zavalhal sem spet dim svežih smrekovih vej.

Hočem izreči besedo — pa raje molčim. In namesto besede žerjavica tli. Moja usta so polna toplih besed.

To življenje tu gori mi je bilo vse. Te majhne radosti: ptice, živali, noči, jutra, dnevi, večeri. Spreminjal sem dan v noč, razkošno čakal večer. Vse je tako lepo, ko gledam stare, znane poteze doline. Kot bi hotela redka stara drevesa govoriti, pa raje molče.

Odšel sem do konca vrtička, z očmi tipal po smrekci. Hotel sem videti, če so še goličič drozgovke v gnezdu. Zagledal sem rumen cvet v travi. Veliko lužo, ki je ostala po dežju. Mravljinec je nesel slamco, petkrat večjo od sebe. Prastaro jelko pri studentu, polno vereric. Ničesar drugega si nisem želel, kot to, da me dolinski svet ne bi mogel motiti.

Veter prinaša oblake. Prve kaplje dežja padajo po iglicah. Poslednji listi se vrtinčijo po zraku, kot v slovo od jeseni tiho padajo. Po malem so se že napolnile luže ob poti. So kot majhna ogledalca. Dež in veter koncentrirata pesmi pozne jeseni. V okvirčkih oken dež. Na strehi iz šindre deževne kaplje, voda klokota v žlebu. Poslušam valčke dežja po vejah dreves in grmov. A toliko dežja je že, pomešanega s snegom!

Kaj sem hotel povedati: jeseni ni več! Moje srce je polno kapljic dežja. Pisane kroglice padajo na tla. Prvi sneg se oprijema trave, vse več ga je.

Stojim na pragu kože, bel in svež pada sneg. Stojim nepremično in gledam padajoči sneg. Trhlo listje počasi pokriva sneg. Gledam čudne oblike, ki jih riše belina na mahovnate skale in hrapavo skorjo dreves. Ptici so utihnili, dolina postaja bela. Ničesar drugega ni ostalo več od prelepe jeseni.

BILI SMO NA VRHU —
PA NISMO NIČ VIDELI

BJELOLASICA

BOŽO JORDAN

Zamikalo nas je, da bi spoznali Kapelo, gorski masiv Goransko-ličkega višavja. O tem smo razmišljali že dolgo in za novo leto sklenili dogovor, da to opravimo čimprej. Sklepe je treba spoštovati in izpeljati — posebno še, če niso zapisani.

V petek zvečer nas je Dušan pobasal v avto in odbrzeli smo čez Kočevje in Brod na Kolpi proti središču hrvaškega smučanja v začetku tega stoletja — Mrkopalju (824 m). Tu je bilo leta 1914 prvo prvenstvo na smučeh za Hrvaško in Slavonijo, leta 1934 so imeli že skakalnico, na kateri je neki Norvežan skočil celih 40 metrov. Danes imajo vlečnico na hribu Celimbašu

(1085 m) in smučarski dom. Ker ta ni bil za nas in smučanja sedaj še ni, smo odbrzeli še tri kilometre naprej po asfaltni cesti do planinskega doma v Vojnem Tuku (878 m, na slovenski avtokarti Tuk Mrkopaljski). Vas je na južnem delu zaprtega Mrkopaljskega polja pod strmimi travnatimi pobočji Maj vrha (1268 m).

Prespali smo kot edini gostje, zarana zjutraj pa se odpravili do Matič poljane, kjer stojijo spomeniki 26 zmrznjenim partizanom. Vsak ima svoj kamen, kar predstavlja kolono v gibanju. Na glavnem spomeniku so vklesane misli učencev, ki so o tem pisali spise. Na koncu poljane smo krenili s ceste na Jančarico k planinskemu zavetišču, ki stoji na istoimenskem sedlu (1236 m) pod istoimenskim vrhom (1309 m). Od planinskega doma v Tuku je okoli uro in pol hoje. Spustili smo se na Vrbovsko poljano (1150 m), kjer je razpotje. Vozna cesta pride sem iz najvišje ležeče hrvaške vasi Begovo Razdolje (1078 m), ki je dolga kar cel kilometer in od Mrkopalja oddaljena okoli 6 km. Obdajajo jo vrhovi Jukina kosa (1232 m), Marjanica (1164 m) in Klobučev vrh (1210 m), kjer je na severnem pobočju smučarska vlečnica in hotel. To je staro izhodišče za Bjelolasico čez Vrbovsko ali Žuto poljano, znano že od prvih raziskovalcev tega predela, dostopno z železniške postaje Lokve.

Po dobro markirani stezi smo presekali zavoj ceste, levo z nje pa smo šli mimo betonske cisterne (kras, brez vode!) in razpadajoče gozdarske kočice po stezi navkreber. Poznejši obiskovalci bodo šli spodnji del po vozni poti, ker je trasa že zakoličena. Steza drži po lepem bukovem gozdu z mnogo cvetovi čemaža, da je bilo videti, kot bi bilo pokrito s snegom. V strmem delu greš lahko po »lakši«
varianti ali kakih 150 m strmo po drči navzgor. Kmalu smo na višini, ki je poraščena z bogato floro in razgledna. Leta 1880 je bil na njej Johannes Frischauf, pa tudi Kugy s tržaškima botanikoma. Od leta 1902 je bila tura na Bjelolasico že običajna za člane HPD. Leta 1864 je bilo na vrhu 30 častnikov cesarske vojske z generalom na čelu. Vodil jih je domačin »feljibaba«
Sava Kosanović iz Jasenka. Najnižji čin je bil kaplar Gajo Mamula. Prespali so na vrhu; temu bi moderno rekli, da so bivakirali. Okoli 15 minut jugovzhodno od vrha malo pod slemenom so 6. 7. 1986 odprli planinsko zavetišče Jakova Mihelčiča (PV 1986/361). To je bil nadlogar in — kot je zapisano — prvi hrvaški planinski vodnik, pa menda še markacist. Na deblih je zasekal »markacije«
v obliki črke X (zatezi = zatesi), ki so kje še danes vidne. Verjetno ne njegove?

Prišli smo na najvišji vrh Bjelolasice — Kulu, 1533 m. Megle so se vlačile čez — in kaj bi vse videli, če bi bilo jasno! Od Kvarnerskih otokov, Učke (TV-stolp), obeh Snežnikov, Risnjaka, Kočevski rog, Kuželj-

ske stene — te smo videli res v soncu, ko smo se spuščali v dolino Kolpe domov grede, Gorjance (TV), Medvednico (TV), pa seveda Klek, Bele in Samarske stene in Velebit vse do Sv. Brda. Vse to smo že prehodili, pa od tu nam bi bilo dano videti. Ko bi del tistega žgočega velebit-skega sonca sijal danes, bi ga tu in tam imeli dovolj. Morda le ne bi ustvarilo koprene in razgled z najvišjega vrha bi bil nepozaben. Triglava in naše Ojstrice tudi nismo videli.

Tako smo si to Goransko-ličko višavje lahko predstavljali. Razteza se od Mrkopaljskega in Ravnogorskega polja v Gorskem Kotarju do znanih Plitvičkih jezer (narodni park) in Koreničkega polja v Liki. Ime Kapela je dobilo po kapeli sv. Nikole, zgrajeni leta 1708 na kraju srednjeveškega pavlinsko-glagoljaškega samostana »svetega Mikule na Gvozdi« na planini Gvozd, kot se je nekoč imenoval celoten gorski sklop. Prelaz Bilu (888 m, na slov. avtokarti Vrh Kapele, 884 m; tu pomeni vrh najvišjo točko, kjer je prehod) in deli v dva dela: višjo in krajšo Veliko Kapelo in daljšo ter nižjo Malo Kapelo. Velika Kapela obsega skoraj polovico površine in ima okoli 14 odstotkov sveta nad višino greha. Najvišja vzpetina Gorskoga Kotarja je bil naš obiskani vrh Bjelolasica, drugi so še Velika Javornica (1375 m), Višnjevica (1367 m), Smolnik (1219 m) in dobro znano »zbirališče coprnic« Klek (1182 m). Ta je znan tudi našim alpinistom. Upodobljen je na hrvaškem planinskem grbu in pod Velikim Klekom je od leta 1958 zgrajen planinski dom.

Tuk je tudi začetek Kapelske planinske poti, ki je znana po skrbno oblikovanih žigih. Konča se na morski gladini — Klenovici.

Ko hodiš po teh gozdovih in jih opazuješ, se na hitro ne da opaziti posledic »kislega dežja«. Za zimo so domačini preskrbljeni z bukovimi drvimi, ki so se sušila na dvo-riščih. Bukovina nima žvepla. Ima pa za okoli 20 odstotkov višjo kurilnost kot ve- lenjski lignit, ki ima celo samo 0,6 odstot- ka žvepla.

Namesto kamnitih naravnih sten in stebrov Belih in Samarskih sten, ki nam jih ni bilo dano videti z vrha, smo se nazaj grede ustavili v Rašici. Ogedali smo si popisane stene in stebre slovenstva v Trubarjevem mlinu...

Pa smo bili po dobri urci vožnje spet doma.

Stoletnica popotništva

Popotniško gibanje v CSSR bo prihodnje leto slavilo stoletnico obstoja. Prvi klub čeških prijateljev potovanja so namreč ustanovili leta 1888. Na čelu tega gibanja je bil Voljeh Naprstek, pomembna osebnost češke obnove ob prelomu stoletja. Ob jubileju bo v CSSR vse leto vrsta turističnih prireditev. Ena iz- med prvih bo 26. aprila 1988 veliko vsesplošno potovanje na goro Rip.

NOVA KNJIGA
ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

JALUNG KANG

TONE ŠKARJA

»Nekoč se mi je zareklo, da se mi po do- živetju Everesta ne more nič zgoditi, kar bi ga po silovitosti preseglo. Ko pa sem se spomlad 1985 vračal z Jalung Kanga brez Boruta, se mi je svet pred mojimi koraki sproti sesipal v črepinje. Vse bi dal, da bi se pot domov nikoli ne nehala. Najraje bi se za zmeraj izgubil v meh- kem, varnem prostoru, nekje vmes med kruto goro in domovino. Nič mi ni po- menilo, da se vsi drugi vračamo, in uspe- šen vzpon na Jalung Kang je izgubil vsak blišč. A pot, ki sem ji namenil življenje, je zahtevala, da ji sledim tudi skozi pekel. Spomini iz Himalaje so kot kamni v srcu, je rekel naš zdravnik Damijan. In nekam sem moral z njimi. Zato je zdaj ta knjiga tu, ta Jalung Kang.«

To je za zavihek knjige »Jalung Kang«, ki je te dni izšla pri založbi Borec, napisal njen avtor Tone Škarja, vodja jugoslovan- ske odprave na to himalajsko goro. Po izboru avtorja objavljamo iz knjige enega od tistih delov, na katere se nanaša sprem- no besedilo na zavihku. (Op. ur.)

24. APRILA 1985

Jutro v bazi je vetrovno, na gori pa divja vihar in z grebenov se drveči pršič kot dolgi iztegnjeni prsti poganja v nebo. Str- mo ploščad pod vrhom Kanča veter sproti pometa in spet posipa. Kjerkoli že leži Borut, zgoraj v razpokih ali pod velikimi odlomi, ga sneg zasipa. Pravi pogreb... Danes gora ni za žive. Nihče ne bi mogel od trojke v štirico, zmrznile bi mu noge in roke. Kako vseeno je naenkrat postalo, kakšno je vreme...

Počasi se odpravljamo na enko: najprej Slavc, Franček, Marjan, Pavle, potem še midva z Mišom, ki bova ostala zgoraj. Vse teče kot prej, celo cilj imamo — pospra- viti tabore, je pa vseeno čisto drugače. Prav hvaležen sem vetru za njegovo ži- vahno razgrajanje. Pod enako, v tistem pasu skalovja med ledenikom in zgor- njim snegom, se srečamo s Tomom, Dami- janom in Petrom.

Tomo pripoveduje zgodbo, sprašujem ga, hočem izluščiti tiste odločilne trenutke, raz- potja, ki so pripeljala do vrha in do Boru- tove smrti. Zdej vem Tomovo zgodbo in svojo, Borutovo pa iz obeh teh lahko le ugibam. Zjutraj se je nedvomno počutil močnejšega, saj kisika ni vzel niti za re- zervo. Na prvem težkem mestu, na poleden- elih skalah, ga je nekoliko prevzela izpo- stavljenost, morda mu je tudi ostala v spo-

minu kot groznja za nazaj. Potem je bilo v redu do tistega dolgega pogovora »ali naprej ali nazaj«. Tam je bil Borut sam in je najbrž čutil, da je vsa stvar zanj preveč. Težave, ki jih je opisoval kot brezizhodne, je uporabil kot prisodobo, kot vzrok. Ko je prišel do njega Tomo, ni bilo s prehodom v snežišče nobenih težav in sta se tudi takoj odločila za naprej. Pred Tomom najbrž ni hotel povedati svojih resničnih pomislov. Postavila sta si le rok za vrh — dve uri. Dosegla sta ga pol ure prej. Potem je bilo spet vse dobro, tudi tiste skale na južni strani; pri sestopu na to stran pa je začel hitro popuščati. Rekel je, da bo umrl in do živega mu ni seglo več niti Tomovo opominjanje na ženo in otroke. Po vrvi se je spustil le do polovice, rekel pa, da se je do konca. To je Tomo videl šele, ko je prišel do njega. Bateriji sta imela namreč v šotoru. Ko je Tomo pripravljala vrvi še za preostali spust, za zadnjih deset do dvajset metrov, je Borut dokončno omagal, se spustil s poličke in brez glasu zdrsnil v velik kuloar med obema vrhovoma in naprej po njem. Tomo je potem podaljšal poličko in se zavaroval z vrvjo, da je lahko vso noč hodil sem in tja kakih šest metrov in tako ostal živ in nepoškodovan. Zjutraj sledov drsenja ni opazil in tudi zgornje razpoke so bile prazne. Tik pred odlomom v steno je pas ogromnih in zelo širokih razpok, ki jih pa ni mogel pregledati, ker bi verjetno potem tudi sam padel v eno od njih. Lahko pa je Borut zdrsnil še naprej čez rob odloma. V vsakem primeru je bil padec smrten in, naj bi ga Tomo našel ali ne, bi Borut ostal prav tam, kamor je padel. Iz enke in pobočja Dvojčkov bomo mi pregledali še srednjo teraso. Prav nobene možnosti ni, da bi kaj videli ali celo našli, saj kar naprej drsi čez steno sneg, pa tudi oblaki ledenih podorov sproti zasipajo razpoke in manj strma področja, vendar bomo pogledali, ker je tako prav.

Srečanje s Tomom je zame pravo očiščenje. Govori skrajno stvarno. Jaz v bazi sem lahko trpel, popuščal čustvom in objoval Boruta. Vse to je Tomo doživel povsem neposredno na sami fronti. »Delal bom to, kar bo Borut.« Tako si ga je vzel za zgled in za upanje, da bo z njim prišel na vrh. Potem je vrh bil in Borut je umrl. Ostal je sam v himalajski noči na 8300 metrih. Sklenil je, da ne bo umrl in v ta sklep je vložil prav vso energijo in moč. Telesne gotovo ni imel več veliko, moral pa je imeti strahovito duševno moč. »Živ in zdrav...« je za Damijanom ponovil na vrhu. S Tomom se bom še veliko ukvarjal. Tisto noč, preden sta odšla proti vrhu, se je Borut šel z nama intervju. Moral je do konca porabiti — pravi Gorenjec! — malo kaseto, da bo za naprej lahko vstavil novo. Na dolgo in široko se je spominjal in filozofiral sam, jaz sem mu nasul kup mnenj, misli in načrtov na trak,

Tomo pa je preprosto rekel, da si želi na vrh in da bo vse storil, da bi mu to uspelo, da pa bi zdaj rad spal... In tisti trenutek je bilo tudi kasete konec. Zdaj pa, po vsem tem, vidim Boruta in sebe, kako zasipava energijo in pozornost okrog in okrog kot kaka krožeča radarska antena, Tomo pa kot laser: samo tja, kamor je treba, tja pa z vso močjo. In za nobeno stvar ne porabi dvoumnega ali večpomenskega izraza. Nasprotno — najbolj natančnega, ki se ga more spomniti. Kar nekoliko srhljivo, pomislim, a skrajno pošteno. Po zatohli in zavozlani bazi prava sprostitev. Kot tisti veter gor na hribu, ki razgalja robove in zasipava jame. To je Himalaja.

Peter je potrj in ga težko začutim. Glas mu tudi sicer pogosto nekoliko melanholično zatrepeta, skoraj ginjeno, kar še prej opaziš zaradi podolgovatega, rahlo otožnega obraza, dolgih gladkih las, dolgih pramenov temne brade, sloke postave. Pa se mi zdi, da ga ta rahli videz predvsem brani pred grotami zunanjega sveta. Sicer si mora biti s seboj povsem na čistem, z vsemi vlaganji, dobitki in izgubami, ki jih alpinizem zahteva in prinaša. V gorah mu je umrl brat, njegova polovica, polovica njegove naveze, njegov najboljši partner in tovariš. In vendar... »Takšno je pač življenje,« pogosto pravi. Morda občuti nesrečo tudi kot krivico. Kar tudi je. Uspeh se manj razlije po vsej ekspediciji kot nesreča. Res pa je, da je nesreča neprimerno bolj usodna kot uspeh. Taka je tudi naša — za Boruta najbolj, sorazmerno pa tudi za vse druge.

Damijan: nikoli evforično vesel, nikoli čisto na tleh. Kirurg pač, ki rešuje življenja in se pri tem srečuje tudi s smrtjo. Hrepenenje po višinah nosi v sebi nevarnost padca. Sestavina uspeha je tudi pretnja propada. V katastrofi je vsaj kak vstajenje — če drugega ne, zraste sočustvovanje, solidarnost. Damijan bo še koristen mož, ko bomo fante spet spravljali skupaj. Vsaj toliko morajo držati šivi, da se organizem začne sam zraščati, da se sproti ne potrgajo že prve nitke. Da bomo vedeli, da je kljub vsemu to tudi naša skupna nesreča in da jo moramo preživeti in preboleti.

Tik pred enko sta dve majhni razpoki in prehod čeznjo smo označili z zastavicami. Zmeraj znova jih sonce odtali s tal in zmeraj jih spet postavljamo — če bo kdaj megla ali če bo razpoko prekril nov sneg. Danes jih še posebno skrbno obložim s kamenjem.

Fantje si nabašejo nahrbtnike in jih ovesijo s puhom. Koliko opreme smo že znosili sem! Potem oddrvijo nazaj v dolino. »Pa ravno odprlo se mi je!«, je potožil Slavc. In kakšni so šele Anu, Pemba Norbu in Pasang-Kanča, ki so pospravili oba tabora — trojko in dvojko: kot Ribničani s suho robo. Resnično, šerpi šele na koncu po-

Severno ostenje Kangčendzenge: levo glavni vrh (8586 m), desno Jalung Kang (8505 m)

Foto: Filip Bence

kažejo vso zmogljivost. Nočejo je prekmalu, da jih ne bi preveč izkoriščali.

Za mrtvim Borutom ni videti nobene sledi, Edina temna pika na srednji terasi se skozi daljnogled pokaže kot precej velika skala. Zjutraj, ko bo svetloba z druge strani, bo šel Marjan proti Twinsu, da bo na teraso videl pod večjim kotom. Sicer je pa nemogoče, da bi sploh kaj našli. Pol ure po padcu je moral že biti pokrit s snegom, pa naj je ostal kjerkoli. In kaj bi storili, če bi ga našli? Kaj bi sploh lahko storili?

Pasang-Kanča je staknil snežno slepoto. Nosil je cenena plastična očala, ki niso nobena ovira ultravijoličnim žarkom, pa še od strani nimajo nobenih ščitnikov. Kdo bi si mislil, da lahko kaj takega doleti šerpa? S Kančo mora biti nekaj narobe: že z žulji je čakal tako dolgo, da so se mu povsem ognijili in ni mogel hoditi, šerpi ga ne marajo, z očali pa je naredil pravo začetniško napako. Tudi smučati — na enko smo za reklamne posnetke privlekli smučiči — se je znal zadnji dan prav toliko kot prvi, torej nič. Pa vsak dan je treniral, da smo s strahom hodili za njim gledat, kdaj bo padel v kako razpoko.

Ponoči, ko veter stresa šotor, mislim na Boruta, ki bo ostal v ledenih prostranstvih Jalung Kanga, mislim na to, kako izginja iz mojega življenja in se mi seli v spomin. Očitam si, da nisem dovolj jasno slišal njegove prošnje, naj ga pokličem nazaj. Nisem hotel prevzeti njegove odgo-

vornosti, hotel sem, da izrecno odloči sam. Precej dni prej nekoč sem ga prepričeval, naj ostane s Tomom, ko se mu je zdelo, da bi imel s Frančkom več možnosti za uspeh. Morda je zaradi videza spregledal bistvo — opozoril sem ga nanj. Za vzpon se je odrekel dodatnemu kisiku. Najbrž je sodil tako ko jaz: Tomo je bil zjutraj pred vzponom slab in mu bo šele s pomočjo kisika enakovreden. Potem se je zgodilo drugače. Morda je enostavno preveč razglabljal o uporabi dodatnega kisika, medtem ko je Tomo preprosto hotel priti na vrh. In potem na koncu: tako kot Tomo ni mogel pomagati Borutu, tudi Borut ne bi mogel Tomu. Bi bil pa kot izkušen himalajec precej bolj obremenjen s Tomovo smrtjo, kot pa je ta lahko z njegovo. Tako malo vem in toliko moram ugibati! Skoraj vse odgovore je odnesel s seboj v grob, meni so ostala le vprašanja. Tudi poglavitno, zakaj so mu tako na hitro pošle moči, zakaj je napol umrl že pred padcem. Nikoli ne bom vedel, in kako naj bi, ko še na svoje vprašanje — zakaj ga nisem prav slišal, če sem ga narobe? — ne morem odgovoriti.

25. APRILA 1985

Pospravljamo opremo. Američani bi radi odkupili nekaj vrvi, ker jim jo zmanjkuje. Podarimo jim jo dvesto metrov in zraven še vitaminske napitke, juhe, višinsko hrano enemon, suhe slive in kosmiče. Smilijo se mi, ko jim še toliko manjka do vrha. Potem pridejo iz baze še Slavc, Silvo, Johan in Damijan in nenadoma je tabora konec.

Pustimo le en šotor kot skladišče, ki ga bo jutri odnesla zadnja šerpovska skupina. Dol grede se Mišo smuča, ostali pa se gremo reklamne fotografе: smuči, vezi, kože, čevlje in palice — en sam smučar, pa toliko različnih posnetkov. Damijan pa drsi ob vrvi kar v adidaskah. Na gori je vihar in ne glede na našo odločitev se mi zdi, da je časa, ki nam je bil namenjen, konec. Marjan bo še zadnjič pogledal za Borutom, potem pa pomagal napol slemu Kanči v bazo.

Naši jutri ne bodo šli gor, res pa je, da bodo tisti ostanek opreme šerpi zlahka sami prinesli dol. Ker v bazi ne vlada le žalost, pač pa tudi mrtvilo, se mi zdi potrebno sklicati kratek sestanek — ker bomo še nekaj dni tukaj, bolj za razmislek kot za ukrepanje: to je nesreča za vse in nihče naj ne misli, da je le on nesrečen. Še vedno smo pod Jalung Kangom in domov se lahko vrnemo le v organizirani obliki, ne pa kot raztepena čreda. Udobnega mesta ni za nikogar ne sredi črede in ne zunaj nje. Preprosto moramo spet narediti nosaške tovore, pripraviti opremo za pot in posebej presežek hrane za Gunzarje, poiskati primerno skalo in vklesati vanjo Borutovo ime, napraviti komemoracijo in na koncu podreti in spakirati bazo.

Zvečer sneži. Odhod se bliža. Pavle in Silvo ugotovita, da imamo še precej fižola in suhih gob. To je za višino povsem nešportna hrana, ima pa okus po domovini in to je zdaj poglavitno. Odslej jemo samo še to, saj se zdi, kot da tekmujeta za »zlato kuhalnico«. Tomo je precej slab, nekako se ne more pobrati. Mišo spet prevzema skrb za pripravo transporta.

26. APRILA 1985

Zjutraj je pet centimetrov novega snega. Kot bi se zima spet začela. Do enke in nazaj gre pet šerpov — zadnjič. Zgornji del hribov se praši v viharju. Pospravljam radijske zveze, popisujem postajice za izvoz iz Nepala. Manjka številka 27961, ki je ostala z Borutom. Namesto te bomo morali carini podtakniti eno od treh, ki smo jih vtihotapili za rezervno. Kajti sicer bi bilo treba pisati obsežno poročilo — precej obsežnejše od poročila o nesreči — in iskati dovoljenje za odpis na nepalskih ministrstvih. Ročne radijske postajice imajo za pomembno nevarnost.

Z Damijanom in Miškom iščemo primerno mesto za Borutov spomin. Rob morene, ki se podira na ledenik, se je nekaterim skalam že preveč približal in ne bodo več dolgo. Najmanj sto let se ne sme premakniti in še lepa mora biti. Ob vseh mogočih skalah je ena sama, ki ustreza pogojem, a to popolnoma; lep granitni blok, visok šest, dolg deset in debel pet metrov, z gladko in rahlo previsno čelno steno, obrnjeno natančno k Jalung Kangu

in stezi. Če bodo danes ali jutri res prinesli iz Gunze vsaj orodje, če že nimajo več nobenega klesarja, bomo naredili prav lep spomenik. Pavle nariše črke imena, potem bomo pa videli, kako bo z orodjem in časom. Silvo prične klesati kar z lednim kladivom. Drugega nimamo.

Zvečer prideta lama iz Poleja in kurir. Največ pošte je za Boruta. Vsi nam želijo vse dobro, predvsem pa srečo in uspeh. Iz Katmanduja pride tudi že napisano in potem preklicano dovoljenje za glavni vrh Kangčendzenge. V spremnem pismu Dipak Lama pojasnjuje, da je prav zadnji hip na ministrstvo prišlo pismo Johna Roskelleya, s katerim je preklical prejšnji pristanek na naš vzpon. To izzove polemiko. Janko daje Američanom prav, češ, saj bi mi naredili pri zamenjanih vlogah enako. Sam mislim drugače — oni ne bi z našim vzponom izgubili nič — plezali so drugo, že narejeno smer, pa še žepna ekspedicija so. Zdaj je vseeno, menim, vreme je slabo in v takem ne bi šel nihče na vrh. Filip — oglasi se le za to — opreka, češ, v megli bi lahko izvedli tudi nedovoljen vzpon, ko »nas Američani ne bi mogli videti.« Ker je vse le še hipoteza, zadržim pomislek in vprašanje, kdo bi v megli rinil na visoki vrh. In kdo bi mogel leta in leta molčati, da je dosegel tretjo najvišjo goro sveta? V tem vetru tudi s stebrom ne bi bilo nič. Sam mislim, da so Američani oholi. Peter, ki je rad pri njih, pravi drugače, res je pa lahko biti prijazen, dokler te nihče nič ne prosi. Čudim se, kako so mogli včeraj na enki od nas sprejeti opremo in hrano, saj so moral vedeti, kakšen bo odgovor ministrstva. Oholi in pogoltni so, pravim. In rečem zvezniku Šarmi, naj njegovemu zvezniku pove vsebino pisma iz Katmanduja.

Damijan se ukvarja s Tomom. Pod strop šotora obesi steklenico infuzijske tekočine in mu napelje v veno cevko, ki ga bo od znotraj nahranila z vitamini, z minerali in z energijo. Prepričani smo, da mu manjka le tekočina, prebarvni trakt pa je prav zaradi dehidracije preslab, da bi jo mogel sam vsrkati. In zato Tomo kar ne more za-res zaživeti, nima moči za odločilni prestop na pravo stran ločnice.

Prebiram pisma, novice od doma, časopise. Kako strašen zamik. Vse piše o tem, kako se bodo za nas kmalu začeli odločilni dnevi, in rsnici se je pa tu že vse končalo.

27. APRILA 1985

Siv dan je, naletava sneg, gore so do tal zavite v oblake in vlažen hlad leze v kosti. Lama opravi molitve za Borutom. Podobno je kot ob blagoslovitvi baze, le da je lama bolj pravi od tistega takrat, razpoloženje pa žalostno. Potem gremo vsi za lamo, ki bo sklesal napis do konca. Katastrofa! Še preden dokonča prvo črko, je s prvim dle-

tom konec, pri polovici druge pa še drugega. Lama nejeverno gleda v ostrino, ki je ni več. Kot bi jo kak hudoben duh v skali odgriznil. Ugibamo, kako to, in vsem se nenadoma zazdi, da so tisti izklesani molilni kamni v Gunzi iz peščenjaka ali mehkega škričja. Potem se Silvo spomni na kronske svedrovce, ki smo jih vzeli, če bi morali v stebri napenjati fiksne vrvi, pa ne bi bilo naravnih razpok. Za silo gre, vendar je granit strašno trd, z velikimi kristali kremenca, ki mu nobeno jeklo ne more prav do živga. Svedrovcev ni ravno veliko. Pavle poleg imena napiše le še oba krajna datuma Borutovega življenja in ime države. Za kaj več ne bo orodja. Nekoliko poklešemo vsi, da še kaj naredimo za Boruta, potem pa se dela zares lotita Silvo in Pavle. In potem ves dan poje tin-tin-tin po Pangpemi, kot bi zvonil navček.

Infuzija je pri Tomu naredila čudež. Zdrav je. Sicer je pa dehidriranemu človeku res najboljše naliti tekočino kar naravnost v žile, brez vmesnih prebavnih zapletov. Le zdravnik in nekaj opreme je treba imeti. Tako Tomo in Marjan že pakirata tehnično opremo v sode po 30 kilogramov. Potem pride na vrsto hrana, baze same se bomo lotili šele zadnje jutro. Mišo na sode piše številke in jih postavlja v vrsto. Začelo se je odštevanje.

Z Damijanom pakirava Borutov sod. Komisijsko popisujeva vse, kar zloživa vanj: obleko, osebno plezalno opremo, knjige, kasete, rezervni fotoaparati, nekaj denarja — oh — in majhno gumijasto deklico, ki sta mu jo dali hčerki za srečno pot. Ko jo stisneva s cunjami vred v sod, tenko zajoka.

Zdaj pa sporočila domov in v Katmandu. Najprej na našo zvezo.

Planinska zveza Slovenije — nujno

Borut Bergant se je 22. 4. 1985 na sestopu z vrha J. K. smrtno ponesrečil. Iskanje brezuspešno. Napis in komemoracija na Pangpemi 28. 4. Zaključek odprave. Nujno obvestiti Markiča — AO in Stritih — PD Tržič za obisk pri ženi. Oba obvestili po telegramu. Urediti zavarovalnino — ZTKO, PZS, Triglav.

Poročilo:

T3 — 15. 4. Bence, Jeglič, Podgornik, 7350 m

T4 — 20. 4. Karo, Knez, 8100 m

22. 4. ob 6.30 Bergant in Česen iz T4 proti vrhu po kuloarju med Kanč. in J. K. Bergant brez kisika, Česen s kisikom. Vrh doseglja ob 16.30, zapustila ob 17.00. Vreme lepo, brez vetra.

Ob 21.00 Bergant zdrsnil. Česen bivakiral na 8300 m.

23. 4. ob 8.00 brez poškodb dosegel T4 in ob 10.30 T3. — naveza Bence, Jeglič, Podgornik. Prvi vzpon na J. K. s severa.

Berganta nismo našli. Končujemo odpravo. Odhod s Pangpeme 30. 4., KTM 15. 5., doma predvidoma okrog 25. 5. Z obvestili domačim ukrepajte nujno, da ne bodo agencije hitrejšje.

Potem telegrama za načelnika odseka in predsednika društva v Trziču. Po Filipovem mnenju sta onadva najprimernejša človeka, da bosta prva obvestila Borutovo ženo o nesreči. Hudo mi je zanju, še huje pa bi bilo, če bi bil prvi radio.

Dušan Markič in Stanko Stritih

Na povratku z vrha se je 22. 4. 1985 smrtno ponesrečil Borut Bergant. Prosimo nujno obvestite njegovo družino — ženo in mamo.

Hvala za pomoč in obzirnost.

Potem teleks moji ženi v službo. Iz enakega razloga, da bo zvedela posebej, in da bo lahko pomagala, če bo obveščanje kje odpovedalo. In nazadnje telegram Borutovi ženi. Dobi naj ga na koncu, vendar ga naj dobi:

Nataša Bergant, Tržič

Žal vam moram sporočiti, da je vaš mož Borut za vedno ostal v Himalaji. Ponesrečil se je na sestopu z uspešnega vzpona na vrh 22. 4. 1985. Prekinjamo odpravo in žalujemo z vami.

Poročilo je iz angleščine v nepalščino prevedel zveznik in tudi tega bom poslal zraven. Zdaj moram še Dipak Lami napisati, kako naj ukrepa:

»Dragi gospod Dipak Lama,

Naš član Borut Bergant je umrl 22. 4., potem ko sta s tovarišem Tomom Česnom prva dosegla vrh J. K. s severa. Po tej tragični nesreči smo ustavili ekspedicijo in zdaj čakamo nosače za povratek.

Pošiljam vam nekaj telegramov in teleksov. Želim, da so ta sporočila v Jugoslaviji dan ali dva pred agencijsko novico o tej zadevi. Pošljite jih takoj — skrajno nujno, telegram za Borutovo ženo pa dva dni kasneje. Poročilo naj gre na ministristvo počasi. Hvaležen vam bom za prijaznost. Vzemite naše letalske karte in jih potrdite za polet 22. 5. ali za prvo naslednjo možnost na relaciji Katmandu—Ljubljana.

Prišli bomo okrog 14. maja, rezervirajte nam prostor v Star hotelu za 14 ljudi. Hvala za informacijo glede Kangčendzenge. Bili smo zelo prijazni z gospodom Roskelleyem: oni uporabljajo naše vrvi in jedo našo hrano za velike višine.

B. C. 27. 4. 1985

Lep pozdrav
T. Š.»

Tako. S poročili je do Katmanduja konec. Ne pa s pisanjem. Poglavitno me šele čaka. Pa ne zdaj. Moram ven iz šotora, v kuhinjo na čaj, pa k Tomu in Mišku. Slavc si je obril brado. Peter tudi. Filip tudi. Zunanji znak žalovanja. Kot hindujci, ki si obrijejo glavo in na temenu pustijo čop. Ko ga dorastejo novi lasje, je žalovanja konec. Tin-tin-tin, zveni od skale sem. Silvo si je nataknil rokavice, mraz je. Vse svedrovce sta že obrabila, ker pa drugih ni, jih spet načneta.

Iz oblakov se izvija Kanč. Popolnoma bel je, vse skale, celo previsi. To je pravo slabo vreme, ko najbolj sneži v višinah, spodaj pa ne. Je že moral pridrveti kak velik val vlage iz Bengalskega zaliva, da se je sneg tako nalepil na skalovje. V stebri zdaj ne bi mogli plezati, tudi do konca te sezone ne več. Po grebenih razsaja vihar. Premišljujem, kako se je po Borutovi smrti vse spremenilo, tudi tisto zunaj. Ko smo predčerašnjim zapuščali enko, so se mi Američani, ki so šli navzgor, prav smilili. Jím bo uspelo? Zdaj, po pismu iz Katmanduja, se mi ne. Nič slabega jim ne privoščim, navijati pa tudi ne morem več zanje. Vsaj povedati bi nam morali, da so se premislili.

Čez Kanč se privali nova gmota oblakov in ga prekrije. Spet sneži. Dva črna cucka, naša stalna gosta, se podita po Pangpemi. Psi, krokarji in kuhinjski pomočniki se v bazah vedno zredijo. Večine fantov ni. Kdor nima dela zunaj, je v šotoru: glasba, knjige, karte. Kot trop v nesreči, ko se je težko odločiti, ali bi se še bolj strnili ali razbežali. Oboje je v zraku, čutim pa, da čas dela za skupnost. Móra! Kaj naj napišem Borutovi ženi? Kaj sploh vem o njej? Kakšen človek je? Kot Borut, le da ženska, je rekel Filip. Kaj ji lahko povem? Kako malo besed je za to, kar čutim. In kako naj potem ona iz teh besed spet začuti, kaj bi ji rad povedal? In kaj ji ob njeni bolečini sploh lahko pomenijo besede, pa naj ji govori karkoli? Kaj je lahko drugače, ko pa tistega najstrašnejšega ni mogoče spremeniti niti za las?

»Lahko vam,« je rekel Filip, »raztepli se boste vsak na svoj konec in počasi pozabili. Jaz pa ne bom mogel. Vsak dan jo bom v Tržiču srečal, njo, punčki, domače, in zmeraj se bom spomnil nanovo.«

Spoštovana gospa!

Z ničimer Vam ne moremo vrniti moža, z ničimer hčerkama vrniti očeta, z ničimer olajšati bolečine. Rad bi Vam le povedal, kakšna globoka žalost leži nad našo bazo, ko se pripravljamo za odhod. Boruta smo izgubili le nekaj ur zatem, ko je izpolnil našo in svojo najbolj vročo željo. Ves čas je bil prvi mož odprave, skrbel je za druge prav tako kot zase. Imel sem občutek, da

smo dobili človeka, ki ni bil le plezalec, pač pa vse boljši organizator. Njegova želja po uspehu je delovala na nas vse in odprava je tekla, kot smo si le lahko želeli. Izbrali smo varno pot, nobeni ledeni odlomi nam niso viseli nad glavami. Vreme nam je šlo na roke; dan, ko sta bila Borut in Tomo na vrhu, je bil najlepši in najtoplejši. — Po tistem smo lahko samo še jokali. Gora se je zavila v oblake in snežni viharji orglajo pogrebno glasbo našemu prijatelju. V skalno ploščo klešemo Borutovo ime; prvi se je vzpel na goro s severa.

Ne morem pozabiti Boruta, ko je ob večerih pripovedoval — po Vaših pismih — kako ga na njegovem mestu za mizo nadomešča zdaj ena zdaj druga hčerka. Takrat mi je bilo hudo: kako popolnoma je zaupal v svojo srečno usodo. Večina med nami se je čustvom raje izogibala, oziroma se jih je vpricho visoke gore bala izraziti. Bil je srečnež — po mnogih odpravah se mu je vroča želja izpolnila — stal je na eni najvišjih gora Zemlje.

Pred enajstimi leti me je na gori nedaleč od tod zagrnil velik plaz. Zadnja misel, preden sem izgubil zavest, je veljala ženi in otrokoma. Prav nič nisem obžaloval sebe — le za mojimi mi je bilo hudo. Usoda je hotela, da sem preživel in da hkrati vem, kako umre alpinist. Borutova zadnja misel je bila pri Vas in hčerkah. — In zakaj je hodil v gore? Zakaj v Himalajo? Nihče od nas ne ve čisto natančno, zakaj hodi. Toda vsak človek ima neke sanje, za katerimi ga vodi njegova zvezda. Borut je bil eden tistih velikih pogumnih ljudi, ki se jim je upal slediti. Bodite pogumni, saj Vas je tudi zato imel rad.

V imenu vseh mojih fantov globoko sožalje.

Spominjam se našega dolgotrajnega odhajanja izpred Planinske zveze. Kako neskončno dolgo smo se še gledali skozi zarosena avtobusna okna. Je katera od teh žena pomislila, da njenega moža morda ne bo več nazaj? Se kdaj vprašajo, kakšno ceno bo morebiti nekoč treba plačati, ko se z njimi veselijo uspehov? In drugače: je strahota večja, če je smrt posledica zavestnega tveganja, osebne odločitve za vzpon, za odpravo?

Ne samo v plazu na Kangbačenu, tudi v Les Droites, pa v Skuti, ko skoraj ni bilo nobenih možnosti za preživetje, sem mislil samo na otroke in ženo. Ljubezen? Ne vem, če samo to... Rad živim zaradi mnogih stvari. Prej je to odgovornost... Zelo se bojim za življenje, vendar sem bil takrat že onkraj strahu, onkraj vsega, kar bi še mogel storiti zase. Sprejel sem posledice s polno zavestjo — kot zdaj lahko rečem — in se nisem prav nič obžaloval. Vedno pa me je zajela žalost nad tem, kar sem naredil njim, nič krivim, ki sem zanje

odgovoren. To je bila edina bolečina, ki sem jo pred smrtjo občutil, ta izdaja obveznosti: »Kaj sem jim naredil!« Tudi do tega razmisleka sem prišel počasi, postopoma, z vrtenjem filma naprej in nazaj. Problem, pravzaprav njegova strašna teža, je v tem, da je vse to posledica lastne proste volje, lastne odločitve za igro. Po vsem tem bi morala biti odločitev jasna. In vendar...

Ko zalepim pismo in vse papirje zložim v veliko kuverto za Mountain Travel, ki bo pošto razposlal naprej, ko pobrem še razglednice in pisma od fantov in vse zavijem v polivinil in vtaknem v platneno vrečko, ki jo bo odnesel kurir, ne morem zaspati, ker bi moral razmisliti in napisati še kaj, česar nisem. Odprava... Vse o prosti volji in svobodni odločitvi velja, ko se odločaš zanjo. Ko pa steče, si vsaj malo že tudi del nekega sistema, čeprav majhnega. Težko je reči »ne grem se več« in oditi domov sredi vsega. Američani so tako vzeli vzhodno steno Everesta leta 1981 in nehali pri 7000 metrih. Dve leti kasneje so veličastno steno zmogli, splezali na vrh in o tem v National Geographic dobesedno napisali, da se imajo za uspehi zahvaliti kolektivnemu duhu, ki je prevladal v odpravi. Pomislil, da je Borut po svoje tudi žrtev tega kolektivnega duha, ki je pritiskal nanj — enkrat v zavesti, drugič z mojim prepričevanjem, tretjič s pogovori o kisiku... Kot je rešitev Človeka v koncu vseh kolektivizmov, so tudi odprave le prehodna faza do časa, ko bo najtežje smeri na najvišje vrhove zmogel posameznik, zavezan le svoji želji doseči nemogoče.

odmevi

JEZIKOVNI SPREHOD PO PLANINSKIH SPISIH

Konec februarja mi je Franci Savenc poslal sestavek »O planinskem pisanju*« s prošnjo, naj dodam svoje mišljenje o nje-ga vsebini, mišljenje o posameznih poj-mih in pomenskih zvezah, ki jih v sestavku navaja. Ne zato, da bi ustregel zgolj Franciju Savencu in njegovi prošnji, saj bi navsezadnje lahko našli v našem jezikovnem prostoru še dosti takih, ki planinsko izrazje poznajo in umejo o tem pisati, pač pa zavoljo tega, ker je vsebina zanimiva in naravnost spodbuja k dejanju — zapisati kaj o problemih, ki tarejo planinske pisce, take, ki se s tem redno

ukvarjajo, pa tudi tiste, ki se oglašajo le občasno. To dejanje, ki ga je Franci Savenc zaokrožil pod gornji naslov, je res hvalevredno. To še posebej zato, ker sam čuti, kako potrebno bi bilo to področje tudi jezikovno obdelati, da ne bi bilo še več zmešnjav, in se je iz tega razloga dela tudi lotil. Vprašanja zastavlja polemično in brez bojzani, da bi ga kdo zavoljo tega utegnil prizadeti. Nasprotno! Naravnost zadovoljen bo, če bo to njegovo prizadevanje našlo njivo, na kateri bi zrna, ki jih je bil natrosil v tem sestavku, vzklila. In tako sem se tega opravi-la lotil tudi zato, da bi ga v tem prizadevanju podprl in morda tako našel še koga, ki bi bil pripravljen pomagati, da ta pobuda ne bi že ob rojstvu zamrla.

Preden pa bi se lotil vsebine pisma, bi bilo potrebno razložiti tudi pojem »planinsko pisanje«. Recimo, da smo izraz »planinsko« osvojili in ga zdaj uporabljamo v različnih zvezah. Pojem »planin-ec, planinstvo«, pač danes označuje dejavnost, ki so jo včasih poznali pod imeni: gorohodec — gorohodstvo, hri-bolazec — hribolazenje, hribolastvo, planinarjenje, pa seveda tudi turist, turistika v globoki slovenski planinski klasiki. Ta pojem je v svoji pomenski polarizaciji bolj zanimiv, kot pa bi mogli na prvi pogled sklepati. Podrobno razčlemba poj-ma planinstvo, planina (in vse, kar iz tega samostalnika izhaja) bomo našli v člankih dr. Vladimírja Škerlaka Planine kot jezikovno vprašanje (PV 1985) in to-rej tu ne bi jemali prostora za širšo raz-lago.

Planinstvo, planinec, planinarjenje, torej tudi »planinsko pisanje«, naj pomeni v tem zapisu dejavnost, ki se v različnih oblikah uokvirja z naravnim fenomenom — goro, in to vedno in povsod v povezavi s človekom, ko le-ta v tej dejavnosti so-deluje kot planinec, dejavnost, ki se ji posveča, pa imenujmo — planinstvo, planinarjenje (tu mislim na občni pomen tega pojma, torej tudi na alpinizem, alpinistiko, plezanje (?), odpravarstvo pa tudi trekking, ko bi morda prav pojma »plezalstvo«, »plezanje« in trekking potrebovala še dodatno razlago.

Franci Savenc ima navado, tako pravi, da izpisuje besede, pojme in oblike (formulacije), ko bere Planinski vestnik, in to tiste, ki so mu všeč, pa tudi tiste, ki mu zbuja dvom.

Pritrditi moram F. Savencu, da se naše osrednje planinsko glasilo zadnja leta — razen omenjene razprave dr. V. Škerlaka v PV 1985 — ni ukvarjalo z jezikom in jezikovnimi temami, čeprav je bila to nekdanj ena od njegovih značilnosti. Potrebe, da spregovorimo o tem ali onem jezikovnem problemu tudi na planinskem področju, pa ne bi smeli zanemarjati, posebej ne zdaj, ko toliko govorimo o je-

ziku in najdemo prav vsak dan tudi mnogo jezikovnih cvetk v naših javnih občilih, kljub trudu številnih lektorjev, fonetikov in jezikoslovcev seveda.

Prav zavoljo tega je treba pobudo, ki nam jo ponuja Franci Savenc, sprejeti. Sam že dolgo pestujem, na primer, članek o slogu v alpinističnih spisih, pa doslej še nisem našel toliko časa, da bi svojo zamisel zaokrožil in jo ponudil planinski javnosti v branje in ravnanje. Morda bo prav pričujoča spodbuda tista, ki me bo spet začela priganjati, naj vendarle to svojo zamisel dokončam in zaokrožim.

Franci Savenc je izpisal svoje pripombe iz sestavkov »Plezanje desete stopnje«, Previsna smer na Eggerjevo kapo in še iz nekaterih drugih člankov, objavljenih v PV 2/87.

Smeri pišemo vedno z veliko začetnico, to se ve. Asuanski jez, na primer, ne bomo pisali z malo začetnico, tako tudi ne Slovenska smer v Severni triglavski steni ali pa, če grem spet na tuje, »Punks of the gym« in pa Lord of the ring, in še Mansarda (ker gre za določeno »mansardo«). Na vprašanje, kdaj naj bi imena smeri (v našem primeru gre za imena smeri v stenah) slovenili in kdaj ne, bi odgovoril takole: Poimenovanja smeri pustimo zapisana v originalu, v oklepaju pa bi označili točen ali pa vsaj približen prevod.

Težavnostne stopnje označujemo navadno z rimskimi številkami — I, II, III, IV... in tako naprej do X. Menim, da bi morali pri tem ostati, saj označujemo tudi tehnično težavnost — na primer A₀, A₁, A₂ in tako naprej, posebne oznake težavnosti imajo tudi smučarji itd. Prosto preplezane prvenstvene smeri pa tako in tako predstavimo z opisom, torej opisno. In nazadnje: vsekakor moramo spoštovati dogovor mednarodne alpinistične organizacije UIAA glede teh oznak, sicer bi spet nastala nepotrebna zmeda.

Pojem »prosti plezalec« naj bi bil pomenil tistega plezalca ki »prosto pleza«. To je logična in preprosta razlaga, v resnici pa gre tu za dva različna pojma: za »prosto« plezanje in za »plezanje«. Tisti, ki »pleza«, je — »plezalec«, tisti, ki pleza »prosto«, je »prosti plezalec«. Seveda smo pojem, ki ga angleščina pozna v povezavi s »free climber«, res kar prevedli, kar pa ni nič nenavadnega, zlasti ne nedopustnega, če smo s prevodom označili natančno tisto, kar nam želi razložiti tuja beseda, tuji pojem. V tem primeru pa gre za dva različna razumevanja (in pomena) pojma: Prvi je »prosti plezalec«, ki je »prosto« preplezal neko smer (novo ali v ponovitvi), drugi pa je »plezalec«, ki je preplezal neko novo

smer (ali v ponovitvi). Na videz gre tu za nesmisel, če ne poznamo seveda različne med pojmov »prosti plezalec« in »plezalec«. In kaj naj bi bil »plezalec«? Je to alpinist ali gre za neko drugo razlikovanje? Temeljna razlaga različic v pomenu obeh pojmov je na kratko tale (na kratko zato, da bi se izognili široki razlagi, ki jo v tej zvezi sicer v planinski literaturi že poznamo): Alpinist je po teh kriterijih (in občutjih) tisti, ki se ukvarja s plezanjem v stenah kjerkoli na svetu (ne zgolj v Alpah), ker je pojem »alpinist« postal hkrati tudi sooznačba dejavnosti (in tistega, ki v tej dejavnosti deluje). Povezan je z estetsko bogatim odnosom do narave, do okolja, s čustvenim odnosom do vsega, kar mu stena kot oblika v naravi ponuja. Je torej duhovno globoko povezan s steno, z bistvenimi dožitvi, ki jih odkriva sproti, jih vnaša v svoj življenjski koncept. Je torej povezuje njegove intimne psihofizične kreacije, ki je tesno naslonjena na estetske vidike, te pa sproti odkriva v naravi, ki se mu predstavlja v vsej svoji pojavnosti. To seveda ni natančna oznaka takega plezalca, je le poskus, ki naj bi pomagal razumeti razliko med »plezalcem«, ki se ukvarja s plezanjem zgolj iz »športnih« nagibov, ko mu je prvenstveno pomembna stena kot navpični element za uveljavljanje osebnih ambicij, kjer igra svojo vlogo težavnost vseh stopenj, torej tudi ekstremna težavnost (pojem »ekstremno težka smer« »ekstremno težko plezanje«, »ekstremno zahtevna stena« itd. je treba še razložiti, ker vnaša v razumevanje tega pojma občutke, ki so omejeni z relativnostnimi mejami v teh oblikah težavnosti), medtem ko mu je vse drugo, kar naj bi veljalo (naj bi označevalo alpinista kot plezalca), vselej sekundarnega pomena. Zavoljo tega je plezalcu v bistvu vseeno, če pleza v navpični steni, ko je to stena nebotičnika, dimnika ali pa antenskega stolpa in umetno zgrajene stene v plezalnem vrtcu. Alpinistu je torej stena tisti element v naravi (njemu še neznani), ki ga priteguje zavoljo naravne enkratnosti, monumentalnosti, zaradi spoštljivosti in zaradi skrivnostnosti, ki bi jih odkrival šele tedaj, ko bi se odločil za plezalni vzpon, ko bi šele preizkušal svoje dotlej njemu še neznane psihofizične zmogljivosti. Medtem pa plezalec s svojim fizičnim modusom skušal le preiti to navpično neznano in mu dejanje na koncu pomeni zgolj športno dejanje, športni užitek.

Ob vsem tem se vsiljuje še eno vprašanje: Kaj pa so torej bili naši plezalci, ki so postali avtorji mnogih prvenstvenih smeri in so jih preplezali brez tehničnih pomagal, torej prosto? So to plezalci ali alpinisti? Razvoj je opravil svoje. Razpotje, ki smo mu priča v alpinizmu — plezalstvu — ekstremizmu (pojem »ekstremizem« je

morda eno izmed relativnih pojmovanj težavnosti pri plezanju, ki sega na področje gornje meje človekovih zmogljivosti — in kje je ta meja?, je »nadelalo« dve smeri: smer, ki nam kaže v *alpinizem* in smer, ki je rezervirana za vse tiste, ki štejejo »plezalstvo« zgolj za »športno udejstvovanje« in ki se mu pridružuje tudi »ekstremizem«. Sicer pa s tem ne zapiram polemičnega toka, temveč bi ga le želel še bolj odpreti, in sicer kar z vprašanjem: Kaj pa je pravzaprav ekstremizem? Ali niso morda ekstremisti tudi alpinisti? Kaj je to odpravarstvo?

In tako smo spet pri »prostem plezanju«. Prosti plezalec torej združuje dvoje značilnosti, da prosto pleza, torej brez tehničnih pripomočkov, ki bi mu rabili za napredovanje in se njegov odnos do stene, skale, izraža zgolj s težavnostjo problema, ki je pred njim. Tako bi ta pojem mogli osvojiti in bi ga lahko tudi razumeli, saj po drugi strani tudi alpinist lahko prosto pleza pa zato še ni žrtvoval svojega značilnega odnosa do skale, stene, gore, narave, ampak si je le izbral način, kako se bo problema lotil. Zdaj smo pa tam: prosti plezalec je plezalec s svojimi značilnostmi, ki se razhajajo z značilnostmi alpinističnega »pristopa« k plezanju, ko nastaja v teh osebnih opredelitvah v odnosu človeka-stena nova oblika udejstvovanja v skali, ko upošteva značilnosti za prosto plezanje, saj navsezadnje pri tem ne gre zgolj za skalo, za steno, gre za navpičnost in za nevarnost, ki jo bo treba s svojimi znamenimi in neznanimi sposobnostmi še — premagati, preiti.

Eno je gotovo res ob vsem tem: sprejeti bomo morali ta različna razumevanja pojmov, jih očistiti vseh nejasnosti (pomenskih) in najti sprejemljivo razlago za vse te pojave, ki jih združuje ali alpinizem, ali plezalstvo ali odpravarstvo, ekstremizem, pa morda tudi »treking«, dejavnost, ki se v teh okvirih prav tako pojavlja in je nekje na sredini med planinstvom, alpinizmom in turizmom. Če razumemo to razmišljanje, potem se nam ne bo težko odločiti tudi za to, kam bi, na primer, dali R. Messnerja, ali pa našega Janeza Brojana.

»Prosto plezanje«, »prosta ponovitev« — to dvoje je pravzaprav nerazdružljivo, saj smo skušali razložiti, kaj je to »prosto plezanje«, »prosta ponovitev« pa bi potrebovala še dodatno razlago. Ne gre namreč za »prosto ponovitev«, ampak za ponovitev smeri v prostem plezanju, ker je bila ta smer vzpostavljena s »tehničnim plezanjem«. Vendar je tudi pojem »prosta ponovitev« uporaben, ker je res, da poznamo zimsko, žensko, solo itd. ponovitev in je zato raba po tej analogiji povsem ustrezna — prosta ponovitev.

Beseda »slog«, »stil« — gre za isto označbo, ali rabimo za to domačo besedo »slog« za »stil«, ali pa tujo »stil« za »slog«,

Je pa res, da je pojem »alpski slog«, »alpski stil« prinesel nekaj novega v pomenskem smislu, saj gre tu za dejanja »v enem zamahu« (v odpravah), torej v »alpskem slogu«, v alpskem stilu« (in ne po piramidastem načinu klasičnih odprav), ko gre za osvojitve vrha (beseda »osvojitve vrha« ni ustrezna, ker ne gre za »osvojitve« nekega vrha, pač pa vedno le pridemo na vrh, smo na vrhu), torej — ko gre za to, da pridemo na vrh. Tu gre za nov pojem, ki ga v odpravah poznajo razmeroma kratek čas. Iskanje novih inčar v poimenovanju določenih značilnosti alpinističnih dejanj je odveč, če nam že te, ki jih imamo, povedo tisto, kar želimo.

F. S. se je ustavil tudi ob pojmu »atletsko« in »alpinistično plezanje«. Tudi sam ne bi bil v zadregi, ko bi moral razložiti, kako je prišlo do teh dveh različic. Morda gre tu le za temeljno različico med »plezanjem« (v odnosu do plezanja), ki je značilno za alpinista, in med »plezanjem«, ki je značilno za plezalca, za športnega plezalca. Najbrž gre za to, sicer pa bi morali to razumeti tako, da nekdo pleza alpinistično, torej na način, ki ni identičen z atletskim plezanjem (torej gre tu za slog), kar pa najbrž ni potrebno pojmovno tako razlagati. Je to morda le ohlapnost v izrabi pojmov; ta pa se rada maščuje tako, da zamegli že tako sem in tja pojmovno še nerazčiščeno področje.

Leden, ledni ozebnik. Ozebnik je že po svojem osnovnem pomenskem vtisu kraj, kjer je mraz, kjer je sneg in led, zato pojem »ledni ozebnik« lahko zazveni kot skrit pleonazem. Plezali so torej po ledenem ozebniku, (ker želimo poudariti, da je bil ozebnik tokrat leden, ne snežen), ne pa po lednem (ker želimo bralcu dopovedati, da je ozebnik, po katerem smo plezali, leden, oni drugi pa je snežen itd).

Ledni kotel — ali gre tu za kotel, kjer se tvori led, ali pa gre za kotel, ki je leden, ker je sicer kamnit, prodat, skalnat itd? Najbrž gre za ledeni kotel, ker je zaledenel.

Kosi ledu, ledeni kosi — vsekakor nerodnost v izražanju. Kosi ledu so kosi zmrznjene vode, ledeni kosi pa so lahko ledeni kosi kamenja, zaledeneli obkruški itd.

Ledni slap je lahko ledni slap tedaj, če se je od nekd odtrgal plaz ledu in je ta gmota potem ustvarila »ledni slap«. Ledeni slap pa je zaledenel slap, ki je zaledenel (poledenel) in je torej po njem mogoče plezati.

Glagol »prečiti«; nosilni glagol za pojme: prečiti lase, prečiti se — od strani se meriti (po SP), medtem ko pomeni glagol prečkati (tudi po SP): prečkati steno, prečkati greben itd. Torej bomo, v spoštovanju slovenskega jezikovnega zakonika, sledili njemu in bi se odločili v tem primeru za glagol: prečkati, sicer pa je raba prečiti (jezik je pač živ organizem!) tudi znana v teh zvezah in je torej ne gre preganjati.

Solo vzpon in primer, če dva plezata skupaj isto smer pa nista navezana: ostal bi pri pojmu »solo vzpon«, kot smo že rekli. Tisto, da dva plezata in nista navezana, pa sta hkrati v isti smeri, je pa lahko razumeti tudi takole: ali plezata ločeno, neodvisno drug od drugega (tedaj sta oba opravila »solo vzpon«), če pa plezata navezana, pa si dajeta skupaj duška, izmenjujeta nasvete (opremo) in spodbude, to pa je vsekakor skupen vzpon, čeprav nista bila navezana.

Pa še razlika med pojmom »pot« in »smer«. Pojem »smer« vedno razumemo tako, da jo moremo obnoviti le na podlagi natančnega opisa in orisa prvih pristopnikov, avtorjev smeri (uporabljam besedo »avtorjev«, ker štejem novo oblikovno smer v steni za avtorsko dejanje), medtem ko je pot ali nadelana, torej shojena in jasno nakazana, ali pa jo vidimo tako, da nas vodijo po njej markacije in drugi znaki, ki opravljajo to funkcijo.

»Absolutno brez kisika« je napaka, ki se ne bi smela pojaviti v članku, kjer obravnavamo take reči. Tu gre seveda zgolj za pojem »brez dodatnega kisika«.

Pa še nekaj o »spustu«. Ta izraz razumem tako, da se spustimo z nekega višjega mesta na nižje, in to s pomočjo ustrezne naprave: s smučmi se spustimo z vrha hriba, brega... Opravili smo torej spust s smučmi. Spustili smo se z vrvjo v jamo... Opravili smo torej spust z vrvjo v jamo. »Smuk« pa velja zgolj za »spust« s smučmi na način, ki je značilen za smuk, torej za spust naravnost z višjega na nižje mesto (z vrha v dolino).

Sestop z vrha pa opravimo, tako kot izraz razumem, navadno peš. Z zmajem pa poletimo, letimo, tudi spustimo se z njimi lahko, nikakor pa ne »skočimo«.

»Letna (poletna) sezona« — res, navadili smo se letne sezone, čeprav gre tu pa poletno sezono (pomladna sezona, zimska sezona itd). Kako bomo pa rekli, če imamo v mislih uspeh, recimo, sezone čez vse leto? Letošnja sezona, letošnja poletna sezona nam je prinesla toliko in toliko dobička... Ali pa letna sezona? Letna sezona je torej pomladna, poletna, jesenska, zimska skupaj. Kaj naj bi bili »letni klini« pa ne vem. Gre res za kline, ki jih uporabljamo zgolj poleti in so to »letni klini« ali pa je to le tiskarska napaka?

Tura je hoja v gore in ima za cilj vrh, greben, planinsko kočo, gorsko področje, nekaj torej, kar je povezano neposredno z goro. Zavoljo tega bi imeli opravka s pleonazmom, če bi dejali gorska tura, ker je dovolj, če rečemo le — tura. Vse drugo je lahko le izlet.

Mislím, da je zapis »štiri ure in 50 minut« le deloma ustrezen, ker pač ni dosleden. Zapisati bi morali štiri ure in petdeset minut, sicer bi bilo prav — 4.50 (tako kot odpelje vlak ob 3.20) ali pa 4 ure in 50 minut. Sicer pa gre tu za poudarke

na štirih urah in petdesetih minutah, tedaj pa si lahko privoščimo tak način sporočanja, (ker ne gre zgolj za informacijo o uri, ampak za neki rezultat).

Kokrsko/Kokrško — PV spoštuje obliko Kokrsko sedlo, tudi če se mu je kdaj v preteklosti zapisalo — Kokrško sedlo (kar ni hudega), ker domačini na tej strani Kokrškega sedla (torej na kokrški strani) govore le — Kokrško sedlo.

To, kar sem bil zapisal, je seveda vse prišlo iz moje osebne kamrice, v kateri hranim to ali ono izkušnjo z jezikovnega področja in zato tudi nisem iskal primerjav z zgledi pri drugih avtorjih. Želel sem zapisati vse kar se da preprosto, ker bi bilo lepo in prav, da ta naš »planinski jezikovni pogovor« ne bi zamrl, ko ga je Franci Savenc tako pogumno zastavil.

Marijan Krišelj

RUŠKA KOČA PLANINSKA POSTOJANKA?

Letošnja jesen je Ruška koča slavila svoj 80. rojstni dan. Ruški planinci so ta pomembni jubilej povezali z otvoritvijo nove dependanse, ki so jo poimenovali Čandrova koča.

Danes se srečujemo s številnimi dilemami tako glede turističnega razvoja Pohorja kot vloge planincev v tem prostoru; mimo nas pa tudi ne gredo razmišljanja o smiselnosti tolikšnega truda in sredstev, ki jih porabimo planinci (starejša generacija) za gradnjo in obnovo planinskih postojank. Pravijo, da bi bilo pametneje naše moči in sredstva trošiti za osnovno planinsko oziroma alpinistično dejavnost. V dnevnem tisku smo priča tudi precej pikrim ocenam o zaostali turistični ponudbi, posebno Vzhodnega Pohorja, in solzam za izgubljene priložnosti razvoja Areha (hotelsko naselje). Pri tem pa za primerjavo kažejo na Roglo kot svetel primer turističnega »buma« na Pohorju.

Žal opažam, da je širši slovenski javnosti vse premalo znano priporočilo Planinske zveze Slovenije, naj bi turistične centre gradili v že naseljenih krajih. Poštevanje omenjenega priporočila prinaša namreč številne prednosti, kot je vsaj deloma že zgrajena »infrastruktura« za turistični center, lahko pa to pomeni tudi kadrovske zaledje za turistični center (domači kadri z urejenimi stanovanjskimi oz. bivalnimi prostori idr.); to pomeni dopolnilno turistično ponudbo v obliki kmečkega turizma in drugih lokalov, krajevnih običajev itd., kar lahko hitro opazimo v sosednji Avstriji, in kar je najpomembnejše, ne ruši

se krajinska podoba pokrajine, pa tudi mnogi ekološki problemi so nam prihranjeni. Z manj pesimizma bi gledal na turistični center Rogla, če bi ga postavili, recimo, v Šmartnem ali v kakšni drugi pohorski vasi ali kar v Zrečah. Tako pa se bojim, da bo ob vse močnejšem uveljavljanju ekonomskih zakonitosti in neugodnih trendov v našem turističnem gospodarstvu vse teže uspešno gospodariti s takšnim visokogorskim centrom s športno dvorano in plavalnim bazenom. Vendar zaenkrat ob sponzorstvu Uniorja Rogla postaja evropski turistični center, ne bi pa si želel nadaljnjih posegov v gozdove in drugo okolje Rogle. Predvsem se zavzemam za najstrožjo zaščito Lovrenških jezer, tega evropskega bisera narave. Ne moti me tekaška proga do Lovrenških jezer, moti pa me, če je potrebno zaradi te proge sekati ali kako drugače posegati v to okolje.

Ruški planinci smo v nasprotju s splošnim mnenjem prebivalstva v tem delu Slovenije veseli, da razvoj Areha ni sledil Rogli. Pa ne zaradi morebitnih naših egoističnih interesov na tem območju ali morebitne konzervativnosti, saj smo svojo smelost in občutek za napredno demonstrirali celih 86 let obstoja društva. Lahko celo rečem, da smo z nadelavo pohorskih poti od začetka tega stoletja dalje, s postavitvijo Ruške koče leta 1907, Planinke leta 1912, Čandrove koče 1922. leta, z organizacijo smučarskih tečajev in seminarjev ter smučarskih tekem v tridesetih letih tega stoletja in elektrifikacijo Areha bili prazaprav pionirji razvoja planinstva in turizma na omenjenem območju.

Z izgradnjo smučarskih prog in predvsem Šport hotela Areh so mnogi napovedovali slabe čase Ruški koči, vendar pa trenutno skoraj edina kljubuje ekonomskim razmeram in drugim težavam, ki pestijo pohorske domove. Vzroki so preprosti. Predvsem se lahko pohvalimo s številnimi urami prostovoljnega dela in iznajdljivostjo, ki je dobro poznana vsem tistim planinskim društvom, ki gospodarijo s kakšno postojanko in ki v družbenem sektorju nista mogoča. Naša prednost je tudi skrajno racionalno število delavcev v postojanki, dejstvo, da smo brez skupnih služb, redno vzdrževanje objektov ter res skrbno gospodarjenje v celoti. Pa vendar nam zimska sezona ne prinaša dobička. Če z izkupičkom pokrijemo poleg drugih fiksnih stroškov še stroške kurjave, smo zimsko sezono dobro izpeljali. Pljuniti pa je potrebno v roke predvsem v poletni sezoni. Nas planinci obiščejo sami, hotel pa zahteva širšo propagandno dejavnost in »dostavo« gostov. In ker je ta skromna ali je sploh ni (kar je ob drugih pomanjkljivostih tudi ena od značilnosti mariborske turistične ponudbe), ni niti tiste sezone, ki bi si zaslužila vsaj za preživetje že zgrajenih zmogljivosti. Na podlagi lastnih

izkušenj pri upravljanju Ruške koče v sedanjih za turizem neugodnih družbenih razmerah, ob velikih stroških vzdrževanja visokogorskih objektov, ob sedanjem neuspešnem gospodarjenju z obstoječimi kapacitetami ter brez Uniorja iz Zreč si upam trditi, da hotelsko naselje pri Arehu ne bi imelo srečnega življenja. Zaradi številnih prednosti, na katere sem hotel opozoriti s tem sestavkom, želim predvsem povedati, da gradnja turističnega naselja spada v dolino.

In zakaj gradimo mi, ruški planinci? Zakaj se pravzaprav kljub razmeroma slabemu finančnemu učinku ob dejstvu, da smo bili zaradi težav z oskrbniki že na robu obupa in da smo po lastnih ugotovitvah vse preveč časa morali porabiti za problematiko gospodarjenja z Ruško kočo, ženemo dalje ter dalje trmasto investiramo in gospodarimo na Arehu?

Že po naravi smo planinci optimisti. S srečno zadnjo izbiro oskrbnika smo v hipu pozabili na vse tiste nevšečnosti, ki so nas spremljale in ki so po svoji naravi trenutne. Tradicija in vezanost Rušanov na Areh in Ruško kočo je tako močna, da je niso izničile niti krize pri upravljanju naše postojanke ali pri delovanju društva niti menjave generacij ali migracijski tokovi v kraju. Tradicija in vezanost pa se ne kaže samo pri obiskovanju postojanke, temveč tudi pri pripravljenosti do prostovoljnega dela in vsesplošni gospodarski podpori. Če so včasih mogočni pohorski kmeti s svojimi daritvami omogočali gradnjo in obnovo planinskih postojank, je danes vsestransko razumevanje združenega dela v kraju, predvsem Tovarne dušika v Rušah, tisto, kar nas krepi. In ravno v tesnem sodelovanju s Tovarno dušika v Rušah smo se odločili za gradnjo nove depandanse na starih temeljih leta 1943 požgane Čandrove koče. Za podohnike slovenske planinske transverzale ter druge planince, ki so v večernih urah končevali ali začinjali svoj izlet prek Pohorja, je v poletni sezoni preprosto zmanjkalo prenočitvenih zmogljivosti. Po drugi strani so si penzijski gosti želeli nekoliko več udobja in boljšega bivalnega standarda. Z izgradnjo depandanse smo sprostili Ruško kočo, penzijskim gostom pa dali na voljo devet apartmajev ter klubski prostor z mini kuhinjo, kar pomeni trenutno vrhunsko ponudbo v tem delu Pohorja. Gradnja Čandrove koče ter urejanje okolice Areha sta razširila krog aktivnih članov, v naše vrste pa smo z mnogimi akcijami pritegnili tudi nove zagnance, kar bi se moralo poznati tudi pri drugih društvenih dejavnostih.

Menim, da je Pohorje še vedno atraktivno za planince kot tudi za druge telesnokulturne dejavnosti. Ne mislim dokazovati te trditve s številnimi naravnimi lepotami in romantičnimi kottički Pohorja, res pa je, da bomo morali planinci z vsem svojim

vplivom zaščiti Pohorje pred nadaljnji večjimi posegi v to okolje, pa tudi kakšne planinske poti speljati po drugi trasi. Prav tako moramo za planince ohraniti »kapitalne postojanke«, kot Kremžarico, Ribniško, Ruško ter tudi Mariborsko kočjo. To navajam zgolj iz previdnosti, saj pričakujem prejšnji obratni trend, da si bo marsikatera druga postojanka želela postati planinska, saj brez armade prostovoljcev ne bo prenesla prihajajočih ekonomskih zakonitosti. In tako vidim tudi za Ruško kočjo edino možno alternativo — da bo ostala planinska.

Andrej Vovšek

Popravek

V prispevku »Kategorizirane planinske poti« (PV 10/1987, str. 427) je — enako kot v »Obvestilih PZS« — ostala rokopišna napaka, ki spreminja dejstvo, na katerega so hoteli avtorji, komisija za pota in komisija za GRS, še posebej opozoriti. Smisel je spremenjen, ker manjka besedica »ne«. V tretjem odstavku mora biti za stavkom »Obe komisiji ugotavljata, da je vsako leto več kot polovica nesreč na markiranih in varovanih poteh« stavek: »Analize nesreč nam povedo, da ne gre za objektivne vzroke, kot so slabe ali poškodovane varovalne naprave in oznake na poteh.«

iz planinske literature

Rezija in njene gore

O planinskem vodniku »Rezija in njene gore«, ki je izšel v italijanskem jeziku, smo v Planinskem vestniku že poročali. Po izidu te ocene je v uredništvo prispela še ena, ki ta vodnik predstavlja še v drugačni luči in še s širšega zornega kota, zato jo — tudi glede na Slovencev v matični domovini manj znano gorsko pokrajino, v kateri (še vedno) živijo tudi naši rojaki — v celoti objavljamo. (Op. ur.)

* * *

Rezija in njene gore — tak je naslov vodnika, ki so ga letošnjo jesen izdali rezijanski »polhi«, da bi z njim pokazali lepote svoje doline in si utrdili samozavest. Nekaterim Slovincem ga je iz upravičenega navdušenja poslal domačin iz Bovca Boris Mlekuž, eden izmed redkih z zahodnimi obronki Julijskih Alp in njihovimi prebivalci čutečih »matičnih« Slovencev. Pošiljka je hkrati vabilo in opomin, naj vendar ne bi prezrli tistih navidez ne posebno visokih, a zaradi odprtega južnega obzora in najzahodnejših etničnih straž čisto posebnih koticov Julijskih Alp (zmotno in krivično imenovanih »predalpsko hribovje«, »Prealpi«). Vodniček obsega sicer le 59 strani in ima približno format razglednice, a je že na pogled nadvse ljubezljiv. Prednja platnica kaže klasično popolno podobo najboljšega rezijanskega prizora: barvno sli-

ko potoka Rezije (Rezijanske Bele) s Kaninom v ozadju (jasno, kaj pa drugega! Kanin je za Rezijo, kar je Triglav za Dovoje, Glockner za Heiligenblut in Matterhorn za Zermatt). Na zadnji platnici vodi tiha, samotna gozdna pot v rumeno gorsko jesen — intimno vabilo brez besed (kateri naš vodnik je že na zunaj tako prikupen?). Med obema platnicama pa zemljepis, geologija, cvetje, živalstvo, narodopisje, politika, gospodarstvo, zgodovina (omenjen in na sliki prikazan je med slovenskimi jezikoslovci visoko čislani proučevalec naših narečij, posebej rezijanščine, francosko-poljski učenjak Jan Baudouin de Courtenay) in, razumljivo, popisi dvanajstih rezijanskih planinskih poti, ki zavzemajo glavnino vodnika. Zadnja med njimi, kot krona, se prebere TA VISOKA ROSAJANSKA POT — v takem tisku tudi tam, da ime bolj zablešči. Je pač res ena največičastnejših poti v celotnih Julijskih Alpah — in zakaj bi domačini tajili svoj ponos nad njo. Med besedilom prisrčne barvne sličice domačih rezijanskih motivov, med njimi ljudi pri delu, živine na planini, skal in slapov — in čisto (ali skoraj čisto) neznanih gora (npr. Muzcev), da je »poznavalca« Julijskih Alp kar malo sram, ker jih kratko malo — ne pozna! Vmes trije zemljevidni izrezi z vrisanimi potmi; zemljevidi-fotokopije so sicer slabi, toda mišljeni so zgolj za osnovno orientacijo, na turo naj bi planinec vzel s sabo cel izvorni zemljevid. Vse je videti tako mikavno, da bi najraje stopil do svoje osnovne organizacije sindikata in vprašal, ali ne bi tja napravili vsaj en izlet.

Besedilo je vse v italijanščini, razen imena za najponosnejšo pot (»ta visoko rosajansko«), ki je dvojezično. Pri celi vrsti ledinskih lastnih imen seveda bode slovensko jedro skozi italijansko preobleko: Carnizza, Gnivizza, Gniva, Zaiaur, Berdo, Pusti Gost, Tanamea (t. j. Tam na Meji) itd., itd. Slovensko (pisati) v dolini ne znajo. Za uglajen javni nastop je italijanščina, za domačo rabo rezijanščina (če niso torej za skupni slovenski kulturni hram, kamor bi lahko vstopili le s slovenskim knjižnim jezikom, izgubljeni?). Prihodnji dopolnjevalci našega vodnika po Julijskih Alpah (Mihelič-Petkovšek-Strojin, Planinska založba, Ljubljana) ne bodo mogli mimo te rezijanske brošure. Ne tako davno tega smo se ob tretji izdaji (1985) precej trudili, da bi pokrili bele lise tistih krajev — komaj morda s polovičnim uspehom.

Žal rezijanski vodniček ne prestopi meja domače rezijanske občine. Bežen pogled na zemljevid (TABACCO — Alpi Carniche e Giulie Occidentali, 1 : 50.000) razkrije zajetne kose okoliškega predalpskega gorovja (Breška gora-Brinica, Campon/Chiampon, Lopič/Plauris), ki bi jih bilo treba za enciklopedični vodnik

po Julijskih Alpah še temeljito popisati, hkrati s nekaterimi od tistih, ki spadajo tudi k Reziji (npr. Muzci), a jih rezijanski vodničnik, ki je bolj »pohlevne«, izključno »markirane« narave, pušča ob strani.

Zgodovinsko vendarle ne bi bilo resnično, če bi kdo sodil, da se Slovenci šele ozaveščamo za tiste gore. Rešujeta nas vsaj dve ugledni imeni: narodopisno v Rezijo zaljubljeni Milko Matičetov in široko razgledani domoljubno čuteči planinski klasik Henrik Tuma. Slednji jih je ne le popisal v svojem Imenoslovju, marveč nam je zapustil neverjetno natančen (danes seveda zastarel) zemljevid Beneške Slovenije (z Rezijo). Po zadnji vojni so nam jih znova delno odprli Tržačani (SPD Trst) s svojo »vertikalno« in njenim vodnikom. Ni pa se menda še našlo pero, ki bi jih vodniško v celoti in popolno popisalo bodisi v italijanščini bodisi v slovenščini. Ko bi vedeli, kako je človeku pri srcu, ko zlatega oktobrskega ali novembraškega dne stoji na Lopiču ali Čampunu, skoraj vstric s poševnim soncem, ki visi nekje za Benetkami, z megličasto brezbrežno furlansko ravnino, ki se globoko spodaj kot prepredena dlan steguje k rumeno ožarjenemu Tržaškemu zalivu, s pravilničnim pogledom v dalji na zasnežene Dolomite in zadaj na Kanin, ne bi več dolgo odlašali.

Ali pa prav zato: da bi ohranili otoček miru in prijetne divjine prav na pragu zakajene civilizacije. Kdo bi konec koncev še upal vedeti, kaj je bolje?

Stanko Klínar

Nove karte

Planinci, pohodniki in izletniki v naše gore vse bolj uporabljajo karte, ki so pomemben pripomoček za načrtovanje poti, orientacijo, izračun potrebnega časa, opozarjajo na znamenitosti, vredne ogleda in podobno. Zato bomo poskušali v PV sproti bralce seznanjati z domačimi novostmi iz kartografije, z novimi kartami ali zemljevidi. Tokrat predstavljamo nekaj kart, ki jih je zadnje mesece pripravil Geodetski zavod SRS.

Izletniškim kartam (doslej so izšle Slovenska obala, Bohinj z okolico in Žumberak-Gorjanci) v merilih 1:50.000 se je že v začetku turistične sezone pridružila še ISTRa v dveh delih: severni (do Pazina) in južni. To je prva karta, ki zelo podrobno predstavlja osrednji in zahodni del polotoka Istra in obiskovalcu-uporabniku omogoča spoznavanje znamenitosti tega območja. Na njej so posebej poudarjene znamenitosti, ki jih ni malo. Karto dopolnjujejo dokaj podrobni opisi na hrbtni strani v petih jezikih.

VINA S SONČNE STRANI ALP je tematska predelava šolske karte merila 1:500.000. Podrobneje so na njej obdelani vsi vinorodni rajoni (primorski, po-

dravski in posavski) s posameznimi vinorodnimi okolišji, kvalitetnimi vinorodnimi legami in vinskimi kletmi. Tiskana je v treh jezikovnih kombinacijah (slovensko-angleški, slovensko-nemški in slovensko-italijanski) s podrobnejšimi opisi na hrbtni strani.

Praktično dokončana je izdelava kart občin merila 1:50.000. Geodetski zavod SRS je v zadnjem času pripravil naslednje:

— AJDOVŠČINA, turistična izvedba, obsega Trnovski gozd, Komenski kras in Nanos. Na njej so označene vse markirane planinske poti, planinske kočice, naravne znamenitosti, spomeniki, smučišča, gostinske zmogljivosti itd. Dobro so označene vse poti, od magistralne ceste do steze. Prav tako je solidno predstavljen relief s kombinacijo plastnic in senčenja. Hrbtna stran pa vsebuje podrobnejše opise znamenitosti in krajev v slovenskem jeziku.

— NOVO MESTO, turistična izvedba, je bistveno vsebinsko in tehnološko izpopolnjena izvedba prve take karte v Sloveniji sploh iz leta 1975. Ima izjemen format 110 × 80 cm in sega od Ivančne gorice na zahodu do Krakovskega gozda na vzhodu, od Kočevja na jugu do Mirne na severu. Suha krajina, Gorjanci, Kočevski Rog in drugi predeli so dovolj zanimivi tudi za planince. Vsebina karte, tehnologija izdelave in estetski videz se ne razlikujejo od karte Novoga mesta. Hrbtna stran pa ima neizrabljeno. Škoda!

— SEŽANA je prav tako izdelana v turistični izvedbi z izpopolnjeno vsebino prve izdaje iz leta 1981. Tudi ta je zelo velika: na severu sega do Branika, na jugu do meje s SR Hrvatsko, na zahodu do Devina, na vzhodu do Košane. Obsega Tržaško-komenski kras, Nanos, Brkine in Čičarijo. Mimo vsebine, kot jo vsebuje Novo mesto, ima posebej označeno vinsko cesto, slovensko planinsko transverzalo in spomenike iz prve svetovne vojne. Tudi ta ima prazno hrbtno stran.

— MOZIRJE nima posebej označene turistične vsebine, čeprav prikazuje zelo zanimiva območja: Golte, Veliko planino, Logarsko dolino itd. Ker so dobro prikazani potna mreža, relief in naselja s podrobnimi opisi imen, je karta za pohodnike zelo uporabna. Mnogo bi pridobila z označbo markiranih poti in drugo turistično vsebino. Ima pa koristno izpolnjeno zadnjo stran z dokaj podrobnimi opisi znamenitosti in krajev občine.

Vse karte občin (in tudi druge naštetje) so zgibane v žepni format. Dobiti jih je moč v knjigarnah posameznih občin. Prižadevamo si, da bi distribucijo za vse karte občin organizirali tudi v Ljubljani, in sicer v Republiškem centru geodetske dokumentacije.

Prav bo, če ob koncu vsaj omenimo še šolsko karto Jugoslavije, ki je letos v me-

rilu 1 : 1,500.000 izšla prvič. Prijeten videz, dobro prikazan relief, potno in vodno omrežje in priložni format so odlike, ki bodo marsikoga zamikale, da jo bo kupil.

Peter Svetik

»Viharnik« za tri jubileje

»Upamo, da boste našega planinskega glasila veseli,« nam je napisala mentorica Metka Mahne v spremnem pismu h glasilu planincev osnovne šole Veljko Vlahovič iz Titovega Velenja »Viharnik«, ki je nastalo letos v počastitev treh okroglih obletnic: ob 10-letnici OŠ Veljko Vlahovič v tem mestu, 10-letnici planinske dejavnosti na šoli in desetih prehojenih Šaleških planinskih poteh.

V kratkem, a bogatem statističnem prikazu šolske planinske dejavnosti je zapisano: »Na naši šoli imamo prek 300 planincev. V 10-letnem obiskovanju gora smo organizirali 121 izletov, ki se jih je udeležilo 3318 planincev. Prehodili smo Savinjsko planinsko pot, Vorančevo pot, dvakrat Kurirska pota Dolomitov, trikrat Trimčkovno planinsko pot čez Dobrovlje, transverza'lo Po poteh Vinske gore in desetkrat Šaleško planinsko pot, ki jo je končalo 244 pionirjev-planincev. Travniki smo obiskali sedemkrat, Boč trikrat, Matkov kot-škof enkrat, po dvakrat smo bili na Olševi in Rogatcu. Povzpeli smo se še na Krofičko, Pohorje in Strelovec. Triglav smo osvojili dvakrat, enkrat smo se vrnili zaradi slabega vremena. Hribe v najbližji okolici obiskujejo vsako leto najmlajši pionirji-planinci. Starejši planinci redno obiskujejo planinske šole in se udeležujejo orientacijskih tekmovanj ter planinskih taborov. Vse te dejavnosti redno organizira Mladinski odsek pri Planinskem društvu Titovo Velenje.«

»Viharnik«, v katerem so narisani in napisani planinski vtisi, je pod mentorstvom Metke Mahne uredil šestčlanski uredniški odbor učencev z glavnim urednikom šeštolcem Rokom Polesom.

Pripovedke na razglednicah

Turistična zveza Slovenije je izdala serijo razglednic, na katerih je v besedi in sliki predstavljena Slovenija v ljudski pripovedi. V seriji je vsaj pet razglednic, ki opisujejo pojave, značilnosti in posebnosti v našem gorskem svetu. Prikazano je, kako je (seveda samo v pripovedki) nastalo Blejsko jezero, kako je povodni mož iz Bohinjskega jezera ugrabil domačinko, ki mu je rodila troje otrok, kako je nastala skala Iгла pri Solčavi, kako je nastalo ime Luče v Savinjski dolini in kako so Turki brezuspešno poskusili zavzeti Šmarno goro pri Ljubljani. Besedilo, ki ga je za vse na teh razglednicah natisnjeno

pripovedi napisala Dušica Kunaver, je tiskano v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku, ob besedilu pa je France Kunaver upodobil ljudsko pripovedko. Vsaka od razglednic je izšla v nakladi 3000 izvodov pod znamenjem slovenskega turističnega simbola — lipo-vega lista.

društvene novice

Francetu Pengalu v slovo

V starosti 82 let je odšel France Pengal, častni član, dolgoletni odbornik in član PD Ljubljana Matica. Gore so ga pritegnile že v študentskih letih, ko se je kot mlad zgodovinar in geograf zanimal za gorski svet, ga prehodil po dolgem in počez in kdaj kaj o njem zapisal, tudi v Planinski vestnik.

Po vojni, ko si je planinska organizacija na Slovenskem iskala nove organizacijske oblike in vsebine, je v prvem upravnem odboru Planinske zveze Slovenije leta 1948 prevzel mesto načelnika komisije za markacije. To organizacijsko nalogo je nato opravljal še vrsto let pri PD Ljubljana Matica, dokler ni leta 1958 prevzel mesto tajnika društva. V tem času je kot dober poznavalec poti v gorah vodil marsikateri društveni izlet in bil navzoč kot organizator planinskih srečanj, zlasti s PD Zagreb Matica. Iz tega medrepubliškega sodelovanja dveh največjih jugoslovanskih društev in enega od prvih pobratenj med planinskimi društvi v Jugoslaviji se je kasneje razvilo sodelovanje tudi med posameznimi odseki obeh društev, od seniorskega do mladinskega.

France Pengal je bil tudi predsednik meddruštvenega odbora ljubljanskih planinskih društev in pozneje eno mandatno dobo predsednik PD Ljubljana Matica. Zatem je bil skoraj dve desetletji član nadzornega odbora društva. Za svojo 90-letnico ga je matično društvo razglasilo za svojega častnega člana. Bil je nosilec vseh jugoslovanskih, republiških in društvenih planinskih odličij.

V svojem dolgoletnem odborniškem življenju je bil primer predanosti in pripadnosti planinski organizaciji.

T. S.

Tretji rod PLV savinjskega MDO

Oktober (25. 10. 1987) smo v jesenski, nič kaj prijetni nedelji opravili turo s Črničva (902 m) na Mrtvega meniha. Njegovega

čela nismo dosegli. Le za kratek čas smo se ustavili pri pastirski koči na Kašnem vrhu (Kranjski rebri). Pri hoji proti Kunšperskem vrhu je pričelo pršeti in pod Lepenatko na Kalu nas je začelo pošteno močiti. Zato smo zavili proti Zg. Špehu (razveseljav je pogled na obnovljeno streho na hlevu) in se mimo sv. Lenarta spuстили v dolino Kanolščice. Prišli smo v Gornji grad. Tu smo opravili zaključek tretjega seminarja za PLV s častno podelitvijo značk in »maturitetnega« rdečega nageljna (prejšnja rodova sta ga dobila na vrhu Velikega Rogatca, 1557 m). Po tem smo skupno odšli na grob Frana Kocbeka, kjer smo položili cvetje in se poklonili njegovemu spominu.

Tura je kljub slabemu vremenu uspela, saj so novi PLV spoznali pot, ki je za jesenski čas izredno primerna (je del poti gornjegrajskih planincev), pa malo obiskana. Vrh je neobvezna točka Slovenske planinske poti.

Savinjski MDO je tako bogatejši za 27 PLV (toda le dva sta iz Zgornje Savinjske doline, PD Rečica ob Savinji, dva pa iz PD Laško — posavski MDO). Upajmo, da bodo svoj sklep o vsakoletnem srečanju v oktobru resnično izvajali.

B. J.

Srečanje pohodnikov po Poti spominov

Že petnajstič bo ZZB NOV Domžale organizirala srečanje pohodnikov po Poti spominov NOB občine Domžale, na katerem bodo ob kulturnem programu podelili spominke značke za celotno prehojeno pot.

Kot pravijo, je domžalska Pot spominov dosegla svoj namen. Pot in s tem večji del domžalskega občinskega ozemlja so spoznali pohodniki domače občine ter pohodniki iz še 37 slovenskih in drugih občin. Pot je bila od svoje ustanovitve leta 1980 prehojena več kot 2200-krat, na kontrolnih točkah pa se je v vpisne knjige vpisalo od 2478 do 3806 pohodnikov. V obtoku je 8560 vodnikov. Med pohodniki prevladujejo člani planinskih društev, upokojenci in učenci osnovnih šol. Pot je primerna za ljubitelje hribovitega sveta vseh starosti, saj ni zahtevna in je prehodna tudi pozimi, ko so planinske poti v višjih legah zasnežene in nevarne. Zato je ta domžalska pot primerna za zimsko vzdrževanje telesne kondicije. Glede na bližino je pot primerna tudi za Ljubljance, saj območja poti velik del mejijo na ljubljanske občine.

Praden bi se odpravili na to pot, je doma koristno prebrati vodnik in pregledati topografsko karto z vrisano potjo, ki ju je mogoče poceni kupiti v knjigarnah Mladinske knjige na Titovi cesti v Ljubljani in v Domžalah, pri Planinskem društvu

Ljubljana Matica na Miklošičevi cesti in pri ZZB NOV Domžale na Ljubljanski cesti 70.

Pozdrav z dvojne višine

Na naslovni strani je dvojna fotografija Koče pod Ojstrico na Klemenči jami (1207 m), najstarejše planinske koče na Slovenskem (iz leta 1832), na drugi strani pa sporočilo Planinskemu vestniku: »Skupina mladih planincev, staršev, mentorjev, planinskih in mladinskih vodnikov PD Zabukovica vam pošilja priske pozdrave. Skupaj nas je bilo 57.« In poleg tega pozdrava še jubilejni žig ob 30-letnici Planinskega društva Zabukovica in žig Koče pod Ojstrico (1206 m).

Razglednice in pozornosti smo bili v uredništvu zelo veseli, manj pa nečesa drugega: na razglednici je natisnjena ena višina Koče pod Ojstrico, tik poleg pa je odtisnjen žig z drugačno višino. Čeprav gre za en sam meter razlike, vendarle kaže na nedoslednost.

Nobenega dvoma ni, da je zdaj z modernimi inštrumenti in tehnikami mogoče izmeriti (vsaj pri nas) vsako višino skoraj do centimetra natančno — Triglav, na primer, je že tako izmerjen, da omenimo samo najmarkantnejšo točko Slovenije. Skoraj gotovo imajo slovenski geodeti tudi višino te koče natančno izmerjeno. Če pa je po kakšnem naključju vendarle nimajo, naj bi se upravljalci te koče dogovorili, kakšno višino bodo objavljali — vsaj do takrat, dokler ne bi dobili natančno izmerjene višine.

M. R.

Darilo iz ZDA

Člani Izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije so na seji dne 29. septembra dobili informacijo, da je (kot je napisano v zapisniku) »gospod Edward B. Garvey iz ZDA podaril komisiji za pota 210 dolarjev kot simbolično priznanje naporom komisije za ureditev poti«.

Gospodu Garveyu je moralo biti v naših gorah že všeč, sicer se za darilo gotovo ne bi odločil.

Komisija za pota pri PZS se mu je za darilo seveda priske zahvalila.

Predavanje v dvojezičnem okolju

V Barkovljah na Tržaškem vodijo izredno dinamični mladinci dejavnost Združenja za prosti čas »La marmotta« in krožek ARCI pri Rumeni hiši. Prve novembrske dni se je dejavnost teh kulturnih jeder v Barkovljah nadaljevala s predavanjem alpinista Dušana Jelinčiča »Karakorum 86 — avantura ali turizem?«. Odziv članov in prijateljev obeh krožkov, ki delujejo na dvojezični podlagi, je bil odličen. Dušan

Jelinčič, ki je predaval v italijanščini (v slovenščini pa ga je predstavila Maja Furlan), je prikazal diapozitive o svoji osvojitvi osemtisočaka Broad Peaka v Karakorumu avgusta lani, pri tem pa bi dodali, da je to prvič, da se navsezadnje prvi alpinist v naši deželi, ki je opravil tak podvig, s svojim predavanjem poda v dvojezično okolje. Očitek zapiranja (seveda dobronamerni in naklonjeni) v izključno zamejski krog je bil na dlani. — Teden dni pozneje je v istem kulturnem krogu v Barkovljah v okviru predavanja o gorskem svetu dr. Travan govoril o problemih okolja.

(Primorski dnevnik)

Planinski tabor v Zadnjici

Mladinski odsek pri planinskem društvu Zabukovica je ob planinskem taboru, ki so ga imeli od 12. do 19. julija letos, izdal ciklostiran zbornik, v katerem je ob izrekih nekaterih znanih planincev zbran delček kronologije in doživetij mladih planincev v stranski dolini Trente Zadnjici. Udeležilo se ga je 25 pionirjev, pet mladincev in enajst članov, ki so sestavljali vodstvo tabora. Kot je zapisano v uvodu, »nas je bilo okrog štirideset v naši

izmeni, vseh skupaj v treh izmenah (PS Kovinotehna, PD Laško, PD Žalec) pa okrog 145«. Skupina, ki je izdala svoje glasilo, si je med bivanjem na taboru ogledala muzej v Trenti in bila na Prehodavcih, Kriških podih, na Doliču in Triglavu, ogledala pa si je tudi znamenitosti Trente ter med drugim očistila okolico planinskega doma Zlatorog v Trenti. Na turah so se mladi planinci seznanili z opremo, gibanjem in nevarnostmi v gorah, skratka, predelali so del programa planinske šole PZS.

20 let PD Žalec

Pred dvajsetimi leti so v Žalcu ustanovili planinsko društvo, spomin na ta dogodek pa so obeležili oktobra na Bukovici, kjer si vneti žalski planinci grade svojo postojanko. Planinska postojanka res še ni zgrajena, eden izmed vzrokov za to pa je, da so se člani društva odločili, da do nje ne bo vodila cesta, po kateri bi lahko vozili tudi avtomobili. Žalski planinci so postavili tovorno žičnico ter kupili traktor za prevoz gradbenega materiala, postojanka je pod streho in računajo, da bo otvoritev prihodnje leto.

Na slovesnosti ob 20-letnici društva je zbranim govoril predsednik društva Ivan Jurhar, ki je povedal, da je pri gradnji sodelovalo tudi nekaj tako vnetih članov, ki so prostovoljno opravili več kot 2000 delovnih ur.

Nápak bi bilo seveda misliti, da se planinci iz Žalca ubadajo zgolj z gradnjo postojanke. Še zlasti so aktivne nekatere sekcije. To še posebej velja za planinsko sekcijo pri delovni organizaciji Ferralit, za sekcijo gradbeništva pri Hmezadu, sekcijo na osnovni šoli v Žalcu in Petrovčah, kjer se lahko ponašajo tudi z organizacijo prenekaterih planinskih taborov. Pred dvema letoma so ustanovili tudi sekcijo planinskega društva v krajevni skupnosti Galicija. V komaj dveh letih, je dejal Ivan Jurhar, so gališki planinci obnovili župnišče v Šentjungertu, ki so ga planincem posodili za deset let, že v kratkem pa bo to ena izmed novih postojank Savinjske planinske poti, ki letos praznuje 15 let. Ob vsem tem žalski planinci ne pozabljajo na izletništvo. Težko je naštetih vse izlete v zadnjem obdobju, pohvalno pa je, da jih je bilo mnogo v hribovit predel vseh jugoslovanskih republik. V okviru društva uspešno deluje tudi planinska šola za najmlajše.

V imenu planinskega društva iz sosednje Zabukovice je govoril Franci Ježovnik, ki je orisal zgodovino planinstva v Savinjski dolini ter se zavzel za še tesnejše sodelovanje med sosednjima planinskima društvoma.

(Novi tednik)

nasmejmo se...

Politika v PV

Planinskemu vestniku je bila naslovljena dopisnica z naslednjo vsebino: Spoštovani! Ne maram političnih govorov v planinah, ne politikov v Planinskem vestniku, zato revijo odpovedujem. Verjemite, zelo mi je žal. PV sem prejemal na naslov: Zdenko Kirin, Luka Koper, Koper.«

Seveda nam je žal, da izgublamo naročnika (ali pa ga morda vendarle ne?). Ob tem moramo seveda vprašati: ali je na tem svetu sploh kakšno glasilo, v katerem ni čisto nič, niti malo politike? Planinski vestnik se sicer trudi biti revija, kakršno označuje naslov, vendar se kdajpakdaj nujno splete s planinstvom kaj politike. Temu se kajpada skoraj gotovo ne bo mogoče nikoli popolnoma odpovedati.

Urednik

Prepletanje mladih korenin

Sem učenka osmega razreda osnovne šole. Planinski vestnik rada prebiram, čeprav moram priznati, da ne vsega, ker je vsebina za odrasle in včasih težje razumljiva.

V gore grem včasih v Kanalsko dolino, v Benečijo in na avstrijsko Koroško. Lepo bi bilo, če bi v teh krajih spoznala kakšno planinsko prijateljico. To bi me verjetno spodbudilo, da bi še večkrat obiskala te gore in planinke svojih let.

Odrasli že pridejo v stik z ljudmi onkraj meje, otroci in mladina pa le po naključju. Tako sem premišljevala, če tako ne čutijo tudi nekateri drugi mladi planinci, tudi slovenski iz Italije in Avstrije. Takšno planinko bi rada povabila v gore v naši okolici. Rada bi jih ji pokazala in se enako rada z njo pogovarjala.

Menite, dragi urednik, da naš planinski list ne bi mogel dati spodbude, naj bi se tudi mlade korenine prepletale pod Matajurjem, Kaninom, Karavankami in Pohorjem? Brez pravih stikov se mi zdijo ti vrstniki med rojaki kot legenda, ki ji raste dolga brada.

Majda Mihelič,
Klanc 38, Bovec

15 let Savinjske planinske poti

V soboto, 17. oktobra, je bil 8. pohod ob spomenikih NOB, ki ga pripravljajo v KS Griže, izvaja pa ga planinsko društvo Zabuškova. Pričetek je bil kot navadno pred spomenikom v Migojnicah s kulturnim programom (godba, moški pevski zbor, mladi recitatorji), nato pa je pohodna kolona krenila na jug. V Pongracu pri Breclju je spomin na vojni in sedanji čas obudil F. Ježovnik, pri Kotarjevi domačiji pa

R. Cilenšek. Nad Zahomom je na planini o delu NOB več povedal R. Cilenšek. Ostal je le še kratek skok do planinske postojanke na Homu (608 m), kjer je bil ob 12. uri kulturni program, posvečen petnajsti obletnici Savinjske planinske poti. Sodelovali so pevski zbor in mladi recitatorji osnovne šole Griže. O kratki zgodovini poti je mnogo povedal Franci Ježovnik, ki je vseh 15 let tajnik komisije te poti. Nekaj stavkov o obletnici je skupaj s kritičnimi pripombami povedal B. Jordan. Nekaterim udeležencem pohoda, ki so do tega časa prehodili pot, so slavnostno podelili značke poti, kot je predvideno v pravilih poti. Med njimi so bili Mariborčan, člani PD Ljubljana Matica, Drameljčani, pa precej pohodnikov iz prvih let poti. Kaže, da pot še živi, saj jo povprečno na leto prehodi okoli petdeset planincev. Letos jih je bilo 60, vseh pa je bilo doslej 1242. Dva Mariborčana sta prejela tudi znački za trimčkovo pot, ki poteka po dveh delih savinjske poti.

Za konec je vsak pohodnik dobil še golaž. Skuhala sta ga kuharja teritorialne obrambe, ki je na sosednjem Gozdniku — simbolu poti — imela vaje. Na srečo je bilo vreme pohodnikom izredno naklonjeno.

B. J.

Zadnje novice

V Ljubljani je bila 21. novembra 18. redna skupščina Planinske zveze Slovenije. Na njej so za novega predsednika slovenske krovne planinske organizacije izvolili Marjana Oblaka, podpredsedniki PZS so postali Tone Strojnj, Jože Dobnik in Tone Škarja, tajnik pa Aleksander Čičerov.

Od 5. do 20. novembra je bila v Kulturno informacijskem centru Križanke v Ljubljani ob razstavi »Kako in kam s planinsko kulturno dediščino« vrsta planinskih prireditev, najpomembnejša med njimi pa je bila okrogla miza o bodočem osrednjem slovenskem planinskem muzeju, ki naj bi ga dobili do stoletnice slovenske planinske organizacije, se pravi čez dobrih pet let.

Na Gornjem trgu v Ljubljani so odkrili spominsko ploščo velikemu naravoslovcu in tudi obiskovalcu naših gora Balsazarju Hacquetu, ki je bil že leta 1777 na Malem Triglavu, prišel dvakrat na vrh Velikega Triglava, hodil tudi po drugih naših gorah in jih opisoval.

O vseh treh pomembnih dogodkih za slovensko planinstvo bomo obširno pisali v prihodnji številki.

ALI SE NAM RES OBETA TAKA PRIHODNOST?

IGRIŠČA 3000

EDOUARD BOISSON DE CHAZOURNESU

Nocoj sem nekam potrta. Mladost je lepa, če pomislim na njen žar in njeno nepreračunljivost, a malce utrujajoča, če se spomnim, kako sem brez prestanka letal sem ter tja, kako sem prekipeval. Prišel sem domov, stopil v prostor, poln spominov, se zavalil v naslonjač, potegnil nase toplo odejo in si ogrel okončine, ki so se v šestdesetih letih nemirnega življenja že pošteno obrabile. Počasi me je začela oblivati toplota in žile so se napolnile s prijetno zaspanostjo.

Naslednjega jutra sem bil v Bulonjskem gozdu domenjen s Frédérique. Glede na okoliščine se je najin kros, ki sva ga gojila enkrat na teden, spremenil v sprehod na smučkah. Sneg, ki je padal vso noč, je bil visok, ampak mehak, in zlahka sva prodirala skozi gozd, v katerem ta dan ni bilo žive duše. Ko sva pomalicala, sva se obrnila in se premražena vrnila domov. Frédérique je imela prijetno, lepo opremljeno stanovanje. Moje noge so bile ledeno mrzle, zato sem brez obotavljanja sprejel povabilo na čaj. Stanovala je v starem delu mesta, v ulici Francs-Bourgeois, v šestem nadstropju, do koder si se moral povzpeti v potu svojega obraza. Stanovanje je bilo majhno, a udobno in v njem je pozimi zmeraj gorela peč. Frédérique je bila redoljubna in bolesto natančna. Pri njej je bilo zmeraj vse na svojem mestu, skrbno razvrščeno in razpostavljeno, le nekaj odprtih knjig o gorah je ležalo na jedilni mizi.

Budilka zvonil, kotliček za vodo poje, noge in roke se pretegujejo, pretegujejo, dokler ne zaživijo, z maslom namazani kruhki in zehanje, krmežljave oči, razmršeni lasje in zadnje priprave na odhod. V cerkvi svetega Pavla zavzoni ena, treba bo iti. Obležena sva toplo, na sebi imava vsak svoj črni anorak, črne hlače in črne čevlje. Še pogled v stanovanje, zaklepanje in že sva na ulici.

Ulice so potopljene v spanje in mrak. Prideva do Seine, ki se nama zdi kot črnilo, na katerem bo zdaj-zdaj umrl plašen in bled žarek lune. Nebo je težko, pritiska k tlom, toda snežiti je nehalo. Za koliko časa? Hodiva vzdolž reke. Ustavi naju vojaška patrolja... najini dokumenti so v redu. Nadaljujeva pot in srce nama bije močnejše kot ponavadi. Zasnežene strehe mesta in Eifflov stolp izginjajo v daljavi.

Leden mraz se nama zažene v lica, da se zbudiva in si popraviva nahrbtnika. Najin korak postaja bolj in bolj počasen. V

praznem prostoru, ki se razprostira okrog naju, se končno znajdeva pred »oviro«. Nič se ne premakne, vse je belo, preveč belo, mirno, čisto preveč mirno. Mrtva straža, ki bedi nad najinim v oblakih izgubljenim ledenikom, nad velikansko mračno gmoto, ki se dviga iz noči. Približava se mu s severne strani, skozi grmičevje in nizko drevje. Še poslednja ovira in že sva ob njegovem vznožju. Najina zimska pustolovščina se začenja...

Snameva nahrbtnika, ki gluho padeta na tla. Previdno, da ne bi s nepotrebnim hrupom izzvala plaz, razloživa stvari po snegu. Kline, vrvi, lestve, čeladi (ledeni drobcji, ki jih pometa veter, so, če padejo s tristotih metrov višine, lahko smrtonosni), dereze, cepina, vse je pripravljeno. Vrv, ki je postala trda od mraza, sva odvila in si jo vsak s svojega konca ovila čez ramena; to bo med vzponom najina edina zveza (vpiti pač ne bova smela, zadostoval bo rahel poteg), popkovina, ki naju bo združevala v dobrem s slabem.

Z radostjo se spoprimeva z g'uhno tesnobo, ki nama stiska grlo. Brez besed, sliši se samo suho šuštenje derez. Led je trd in se blešči. Dobro napredujete, tako da naju kmalu zajame megla. Nadeti si morava kisikovo masko, kajti plini, ki varujejo mesto pred zračnimi prodori, so izredno strupeni in smrtonosni že pri najmanjši dozi. Ko sva dovolj visoko, da lahko odloživa maski, zagledava vrh. Frédérique pleza tiho, skoraj brez napora, in si nenehno popravlja čop las, ki ji pada na obraz. Osredotočena je na steno in vsaka njena kretnja je premišljena. Njen obraz še malo ni napet pa tudi nobenega čustva ne izdaja. Človek bi verjel, da sveta okrog sebe sploh ne opazi, da to, kar počne zdaj, počne vsako jutro.

Prideva do vrha. Dosegla sva tretje nadstropje. A ne brez težav, kajti sunki vetra so tako močni, kot bi naju hoteli odvrniti od cilja. Pred nama je še zadnjih štirideset metrov, toliko naju loči od antene. Snameva nahrbtnika in čakava, da se veter umiri. Grizljava prepečenec, da bi nama čas hitreje minil.

Ko sva dospela do cilja, se je za obzorjem pokazalo sonce. Nenadoma je svet obilila svetloba in najini telesi sta začutili blago top'oto. Prizor je bil nepozaben: mesto ob najinim nogah je začelo oživljati, reka sredi njega se je začela svetlikati. Na ta edinstveni trenutek, ki sva ga doživela na najini strehi sveta, na najinem otoku svetlobe, me ne veže nič posebnega, vendar ne bom nikoli pozabil skrivnostnega nasmeška, ki je osvetlil obraz moje Frédérique.

(La Montagne & Alpinisme)

*Več boste imeli od gorske ture,
če boste šli na pot vsestransko
pripravljene.*

*V planinskih knjigah, zemljevidih in tudi
Planinskem vestniku boste našli podatke,
ki bodo obogatili vašo turo.*

*Ne hodite po gorah z zaprtimi očmi –
že doma se pripravite nanje.*